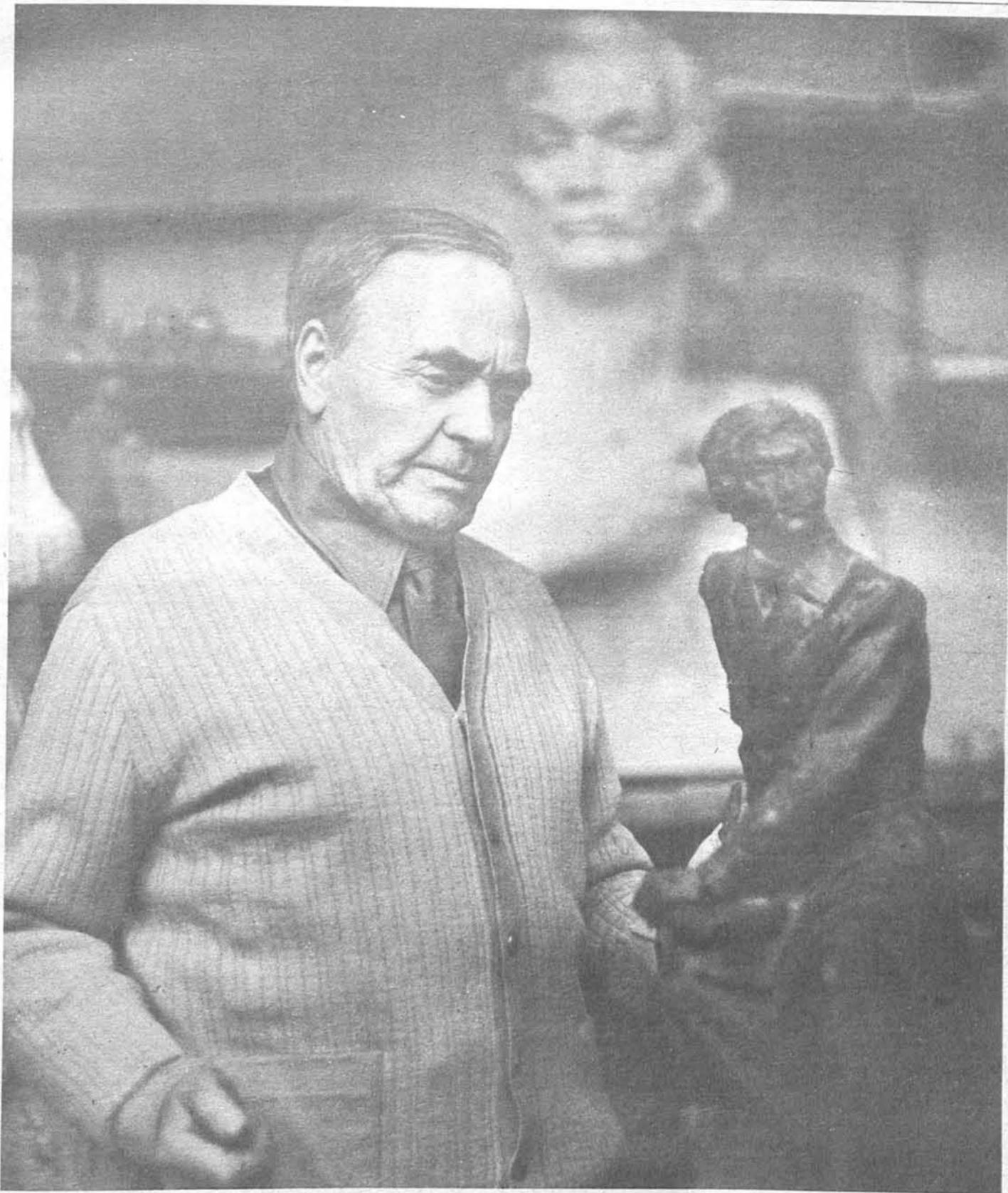


Літаратура і Мастацтва

№ 44 (3038)
31 кастрычніка 1980 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.



МАЙ- СТАР У МАЙ- СТЭРНІ

Да
75-годдзя
Андрэя
БЕМБЕЛЯ

КАЛЯ ЯГО ЗАУСЕДЫ ЛЮДЗІ—калегі, вучні, памочнікі па майстэрні, гледачы. Ён заўсёды ў цэнтры спрэчак. Добра помню каля яго і Настаўніка—Міхаіла Аркадзьевіча Керзіна, заснавальніка школы беларускай савецкай скульптуры. Разам з Аляксеем Канстанцінавічам Глебавым і Заірам Ісакавічам Азгурам ён, Андрэй Ануфрыевіч Бембель, — з-пад Керзінавага крыла...

З прыгаданых трох Керзінавых вучняў ён, можа быць, самы чуйны і самы спагадлівы да навацый творчай моладзі. Па-

трабавальнасць да вучняў спалучаецца ў яго з надзвычайнай цяпцімасцю да такіх праяў у іх творчасці, якія, здаецца, менш за ўсё пасуюць яго асабістым густам. Не, гэта не беспрынцыпнасць—прынцыпы рэалізму Бембель умее адстойваць. Гэта перш за ўсё ашчаднасць да вучня, да яго асобы, да яго індывідуальнасці, адметнасці.

Пашчасціла неаднойчы назіраць яго ў часе працы—часцей за ўсё побач з вучнямі. Генадзь Мурамцаў, напрыклад, стаўшы ўжо студэнтам Рэпінскага інстытута ў Ленінградзе,

навучаючыся там у таго ж Керзіна, рэгулярна прыязджаў у Мінск—напрацаваць у майстэрні Бембеля, пад ягоным прыдзірлівым вострым вокам. Гэты вучань Бембеля пачынаў некалі іначай, чым працуе сёння: «Партрэт мастацтвазнаўца» гадоў яго юнацтва—цалкам у рэчышчы керзінаўскага імкнення да вяршні дасканаласці гранічна дэталізаванай формы. Мо адчуваючы, што нечага не хапала яго індывідуальнасці ў майстэрні Керзіна, Мурамцаў імкнуўся да сустрэч з Андрэем Ануфрыевічам. Бембель уважліва сачыў

за яго працай. Мурамцаў ляпіў тады партрэт Максіма Багдановіча. Настаўнік надоўга пакідаў вучня сам-насам з работай, каб не замінаць. Зойдзе зрэдку, абыдзе з усіх бакоў станок з бюстам і—толькі выключна лаканічныя заўвагі. Літаральна—два-тры словы, але—«у самую цэль!».

Яшчэ зусім падлеткам я ўпершыню патрапіў у майстэрню Андрэя Бембеля. Тую самую, што была на Беламорскай. І ўразіла больш за ўсё тое, што ён адразу ж быццам адсунуў некуды ўбок тую дыстанцыю, што зусім натураль-

на мусіла існаваць між праслаўленым майстрам і падлеткам (вось гэтак жа «знішчыць дыстанцыю» паміж сабою і суб'яседамі умеў Керзін!): гаварыў Бембель шчыра і адкрыта, быццам сам з сабою разважаючы ўслых—пра гудонаўскага Вальтэра, пра трактаты Дзідро, пра тое, што па натуре сваёй не можа працаваць так марудна, як Міхаіл Аркадзьевіч, пра рыбалку, пра неабмежаваныя выяўленчыя магчымасці скульптурнага рэльефа і пра шмат што іншае. У зусім

(Заканчэнне на стар. 13).

БУЙНЫМ ПЛАНАМ— ЧАЛАВЕК



Калентыў Камітэта па тэлебачанні і радыёвяшчанні Віцебскага аблвыканкома дае аб паліпшэнні якасці перадач, якія расказваюць пра выкананне працаўнікамі горада і сяла планаў і сацыялістычных абавязальстваў у гонар XXVI з'езда нашай партыі.

Адна з важнейшых перадач, прысвечаных з'езду, — чытанні «Справа Леніна жыве і перамагае». Яны рыхтуюцца тэлебачаннем сумесна з гарадскім камітэтам партыі і праўленнем абласной арганізацыі таварыства «Веды». З экрану таварулі ўжо лены пра У. І. Леніна — стваральніка партыі новага тыпу, пра дасягненні нашай дзяржавы за гады Савецкай улады. Сацыялістычнае спаборніцтва ў перадачы тэматыцы займае асобнае месца. Яно наарадкае сапраўдных гаспадароў вытворчасці.

Менавіта аб гэтым гаварыла ў перадачы «Цана рабочай мінуты» адна з перадачых работчых шаўковага камбіната Ніна Архіпаўна Сакалова. Раней яна абслугоўвала два станкі, цяпер — дзесяці пнеўмааўтамат, у сярэднім за 9 мінут яна выпускае столькі шаўковых тканін, колькі раней за змену.

«Намуніст і пяцігодка» — наша традыцыйная рубрыка. У дні

падрыхтоўкі да XXVI з'езда КПСС яна напоўнілася новым зместам.

Вырабы Віцебскай панчошна-трыкатанай фабрыкі імя КІМ вядомы ва ўсёй краіне. Высокая якасць вырабаў — галоўны вынік работы калектыву па ажыццэўленні рашэнняў XXV з'езда КПСС. Студыя тэлебачання запланавала цыкл перадач з гэтага прадпрыемства. У верасні адбылася першая з іх.

У перадачы тэматыцы нашых тэлевізійных і радыёперадач трывалася месца займае рубрыка «Ад з'езда да з'езда». Гэта канкрэтны расказ пра тую змену ў эканамічным, сацыяльным і культурным жыцці, якія адбыліся за апошнія 4 гады.

У плане падрыхтоўкі да XXVI з'езда КПСС значнае месца займаюць выступленні адказных работнікаў партыйных і савецкіх органаў. План гэтых выступленняў разгледжаны і зацверджаны на бюро абласнога камітэта партыі. Кожнае з іх прысвячаецца канкрэтнаму пытанню і, як правіла, носіць праблемны характар.

Маладзёжная праграма «Эстафета» пастаянна інфармуе тэлеглядачоў аб працоўных перамогах камсамолі ў вобласці на перадачы тэматычнай вахце. Адзін з выпускаў расказаў аб ініцыятывах працоўных пачынаў у гонар з'езда — маладых рабочых ПТА «Маналіт» і абутковай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік», працоўных калгаса імя Чырвонай Арміі.

Рэдакцыя перадач для дзяцей і юнацтва ў цыкле «Субседнік» нядаўна правяла сустрэчу з ветэранам ленинскай гвардыі, былым крамлёўскім курсантам С. І. Сісельніковым, а ў перадачы «Спявайце, горны!» расказала пра аперацыі школьнікаў імя Леніна на карце Віцебшчыны.

Значны сацыяльна-культурны пераўтварэнні ў нашай вобласці за час пасля XXV з'езда знаходзяць адлюстраванне ў перадачах літаратурна-драматычнай рэдакцыі. Праграма «Вытокі» знаёміць з лепшымі ўзорамі народнай творчасці. Адрасы апошніх перадач — вёска Кавалі Лёзненскага раёна, саўгас «Рудакі» — Віцебскага, Ушацкі раён. Своеасаблівае літаратурнае даследаванне вядзе перадачы «Спадчына» — староні літаратурнага жыцця Віцебска розных перыядаў.

Трэба сказаць і пра такі важны цыкл перадач, як «Перспектывы», якія рыхтуюцца для рэспубліканскага тэлебачання. У ім мы расказваем аб зменах у жыцці таго або іншага раёна, што адбылося пасля XXV з'езда КПСС, і пра перспектывы далейшага развіцця эканомікі і культуры ў бліжэйшыя гады. Чарговія перадачы прысвячаюцца Сяненскаму, Міёрскаму і Шаркоўшчынскаму раёнам.

А. СЦЕПАНЕЦ, намеснік старшыні Камітэта па тэлебачанні і радыёвяшчанні Віцебскага аблвыканкома.

БЫЦЬ ДРУГІМ РОДНЫМ ДОМАМ

Бадай, адна галоўная прыкмета вызначыць сёння працоўнага памнінкі кожнага савецкага чалавека, у тым ліку і работніка культурынага фронту. — творчак акрыленасць, мэтанакіраванасць, плённасць, выкліканая ўсенароднай падымоўкай да чарговага форуму камуністаў краіны. Яна нараджае ў кожнага новы прылыў творчай энергіі, дае імпульс пошуку нявыкарыстаных рэзерваў і магчымасцей.

Аб тым, што зроблена калектывам за міжз'ездаўскі перыяд і як ідзе падымоўка да XXVI з'езда КПСС, нашаму карэспандэнту расказавае дырэктар Дома культуры фанерна-дрэвапрацоўчага камбіната вытворчага аб'яднання «Бабруйскараў» Э. Лапыш.

— У жыцці нашага калектыву былі і такія падзеі, якія, на маю думку, вартыя таго, каб трапілі ў аналі гісторыі культурынага жыцця не толькі аб'яднання, але і горада. У першую чаргу хочацца ўспомніць прысваенне ў 1978 годзе духавому аркестру Дома культуры звання народнага. Гэта выдатнае дасягненне вопытнага музычнага калектыва, якім кіруе М. Цырлін, яго ўдзельнікаў, такіх заўятых аматараў гэтага віду музычнага мастацтва, як ветэраны аркестра Я. Лікман, А. Дайнека, Э. Змачынскі, С. Бардуноў. Цяпер у нас тры народныя калектывы. Апрача духавога аркестра, званне народнага носіць хор народнай песні і танцавальны ансамбль «Вясёлка». Сёлетні аркестр здаў на «выдатна» лшчэ адзін сур'ёзны экзамен — стаў лаўрэатам рэспубліканскага агляду народных духавых аркестраў.

Праведзена Домам культуры вялікая шэфская работа для працаўнікаў палёў. Яна была адзначана дыпламам ВЦСПС. І сёлетна нашы намаганні ў гэтым кірунку зноў атрымалі высокую ацэнку: Дом культуры ўзнагароджаны дыпламам Міністэрства культуры БССР і БРК прафсаюза рабочых і служачых сельскай гаспадаркі. А работа сапраўды робіцца немалая. Гэта штогадовыя дэнады культуры горада на сяле, якія рэгулярна праводзяцца нам, удзел у традыцыйных святых ураджану ў падшэфных гаспадарках, канцэртныя справаздачы асобных мастацкіх калектываў, шматлікія лекцыі. Толькі за першае паўгоддзе сёлета года на канцэртах дрэвапрацоўшчыкаў пабывала каля 20 тысяч сельскіх гледачоў. Есць у культурынага шэфства над вёскай лшчэ адна адметнасць. Кіраўнікі народных калектываў і іх удзельнікі падтрымліваюць цесны кантакт з гурткамі мастацкай самадзейнасці сельскіх клубаў і дамоў культуры, аказваюць ім метадычную да-

памогу і дапамогу ў падборы рэпертуару.

Вялікі змены адбыліся ў рабоце Дома культуры за гады дзесяці пяцігодкі. Створаны цэлы шэраг клубаў, разлічаных на пэўную ўзроставую аўдыторыю. Сярод іх клуб «Алеся» ў маладзёжным інтэрнаце аб'яднання, клуб «Арыенцір», які аб'ядноўвае навучнікаў лесатэхнічнага тэхнікума, клубы для школьнікаў, створаныя на базе многіх сярэдніх школ горада: акцёрская «Крынічка», піянерскі «Факел»: для старшакласнікаў — «Юнацтва».

Клуб «Алеся» быў задуманы яго арганізатарамі як дзельны, але неўзабаве кола яго ўдзельнікаў папоўнілася і юнакамі, бо на яго паслядзінных абмяроўваюцца самыя розныя пытанні жыцця моладзі. Удзельнікі клуба «Факел» часта сустракаюцца з ветэранамі грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, самі вядуць пошуку ветэранаў вайны, герояў першых пяцігодкаў. Сёлетна на занятках «Факела» п'янераў чакае заочнае падарожжа па гарадах-героях: Маскве, Ленінградзе, Новарасійску, сустрэчы з тымі абаронцамі гэтых гарадоў, якія зараз жывуць у Бабруйску.

Клуб старшакласнікаў «Юнацтва» мае своеасаблівы прафэсійна-адукацыйны ўхл. Перад тымі, каму заўтра ўступаць у самастойнае жыццё, выступаюць дрэвапрацоўшчыкі, будаўнікі, работнікі сферы бытавога абслугоўвання, прадстаўнікі самых розных прафесій. Двойную мэту — і прафэсійна арыентацыя, і азнамленне з асноўнымі савецкага заканадаўства — мелі леташнія сустрэчы ў гэтым клубе з прадстаўнікамі юстыцыі.

Адна з галоўных тэм заняткаў клуба «Крынічка» — казка.

У бліжэйшы час сям'я клубаў папоўніцца клубам аматараў мастацтва.

Не так даўно ў арсенале нашых сродкаў работы з насельніцтвам стала работа па месцы жыхарства. Дарэчы, зрабіць на гэта пэўны акцэнт прымусліла нас і рэканструкцыя Дома культуры, якая вядзецца і зараз. Тройчы ў тыдзень на працягу летняга сезона — з мая па верасень — на агітпачоўку сыходзіліся жыхары вуліцы Валадарскага і суседніх, каб паглядзець праграму навукова-папулярных, хранікальных, мультыплікацыйных фільмаў, канцэрт удзельнікаў мастацкай самадзейнасці, паслухаць цікавую лекцыю.

У сувязі з пачаткам новага навучальнага года ў сістэме палітычнай і эканамічнай адукацыі хацелася б сказаць аб навінках і ў гэтай справе. Сёлетна пры ДOME культуры пачаў работу ўніверсітэт павышэння навукова-тэхнічных ведаў. На ім

два факультэты: асноўны носіць тую ж назву, што і ўніверсітэт, а другі — факультэт народных кантралёраў. У праграме заняткаў гэтых факультэтаў лекцыі спецыялістаў вытворчага аб'яднання «Бабруйскараў», членаў камітэта народнага кантролю аб'яднання і інш. Пры нашым народным універсітэце культуры неўзабаве адбудзецца факультэт кінамастацтва, у наступным годзе пачнуцца заняткі на двухгадовым тэатральным факультэце. На першым лекцыі будучы чытаць лентары Беларускага бюро прапаганды савецкага кінамастацтва, на другім — супрацоўнікі і выкладчыкі Інстытута мастацтвазнаўства Акадэміі навук БССР, тэатральна-мастацкага інстытута і Мінскага інстытута культуры.

Мы распрацавалі план мерапрыемстваў па дастойнай сустрэчы XXVI з'езда КПСС, прадугледзілі правядзенне лекцыі ў гутарак у чырвоных кутках цэхаў аб'яднання, прафілаторыі, маладзёжным інтэрнаце. Намечана таксама правесці вечары, героямі якіх будуць пераможцы перадачы тэматычна сацыялістычнага спаборніцтва, працоўныя дынастыі аб'яднання. У чырвоных кутках цэхаў і маладзёжным інтэрнаце адбудуцца сустрэчы з ветэранамі працы і вайны. У ДOME культуры выпускаецца радыёгазета, якая сістэматычна інфармуе дрэвапрацоўшчыкаў аб поспехах, дасягнутых імі на Ударнай вахце ў гонар партыйнага з'езда. Будзе праведзены агляд-конкурс цахавых чырвоных куткоў, агляд дзіцячай тэхнічнай творчасці, вусны часопіс «Наша прадпрыемства ад з'езда да з'езда», кіналеторый «Партыя — наш рулявы».

Нашы народныя калектывы рыхтуюцца зараз да справаздачнага канцэрта, прысвечанага XXVI з'езду КПСС. Прыкметна абнавіў свой рэпертуар танцавальны ансамбль «Вясёлка». Адточваюцца элементы новай харэаграфічнай кампазіцыі «Святла на Магілёўшчыне», прыступілі самадзейныя танцоры і да работы над новай кампазіцыяй на музыку песні А. Пахмутавай «І вноў прадолжаецца бой».

Калі весці гаворку пра бліжэйшыя перспектывы, дык гэта ў першую чаргу стварэнне двух новых калектываў: аркестра народных інструментаў і ансамбля песні і танца.

Адным словам, спадзяюся, што сустрэнем чарговы партыйны з'езд дастойна, з новымі поспехамі ў культурна-масавай рабоце. Радасна ад таго, што Дом культуры становіцца для дрэвапрацоўшчыкаў самым жаданым месцам адпачынку, цікавых сустрэч з самадзейным мастацтвам, гутарак з сябрамі, — другім родным домам.

ДРУЖБАЙ З'ЯДНАНЫЯ СЭРЦЫ

Цёпла і гасцінна сустрэў Азербайджан літаратараў — удзельнікаў Усеаўскай творчай канферэнцыі «Дружба народаў — дружба літаратур. Слова пісьменніка — актыўная сіла ў інтэрнацыянальным і патрыятычным выхаванні савецкага чалавека».

У Баку прыехалі больш за 150 савецкіх пісьменнікаў на чале з першым сакратаром праўлення СП СССР Г. М. МАРКАВЫМ, іх налегі з краін сацыялістычнага садружнасці і шэрагу іншых дзяржаў.

Урачыстае адкрыццё канферэнцыі адбылося 27 кастрычніка ў Палацы імя У. І. Леніна. Аднагалосна быў абраны ганаровы прэзідыум у складзе Палітбюро ЦК КПСС на чале з Генеральным сакратаром ЦК КПСС, Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. БРЭЖНЕВЫМ. Прывітанне Леаніда Ільіча БРЭЖНЕВА ўдзельнікам канферэнцыі зачытаў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Азербайджана Г. А.

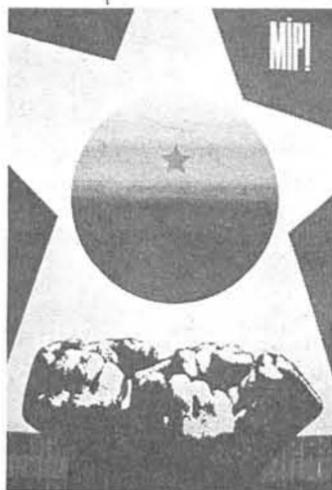
АЛЕУ. Ён выступіў з дакладам «Дружба народаў — дружба літаратур. Слова пісьменніка — актыўная сіла ў інтэрнацыянальным і патрыятычным выхаванні савецкага чалавека».

На канферэнцыі разгледжаны праблемы мастацкага ўзаемаўзабагачэння літаратур братніх саюзных рэспублік, роля літаратуры ў інтэрнацыянальным выхаванні савецкага чалавека і інш. Пісьменнікі сустрэліся з працоўнымі Баку, іншых гарадоў і сёл рэспублікі, пабывалі на прамысловых прадпрыемствах, у навукова-даследчых інстытутах, калгасах і саўгасах, ВНУ і школах.

Нашу рэспубліку ў Баку прадстаўляюць народны пісьменнік Беларусі, лаўрэат Дзяржаўных прэміяў СССР і БССР Васіль БЫКАЎ, першы сакратар праўлення СП БССР Ніл ПІЛЕВІЧ, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамолу Беларусі Яўгенія ЯНІШЧЫЦ.

Бакинская канферэнцыя важнейшая падзея ў жыцці Саюза пісьменнікаў СССР напярэдадні XXVI з'езда КПСС.

ЧАЦВЕРТАЯ РЭСПУБЛІКАНСКАЯ



Т. ІГНАЦЕНКА.



У. ВАСЮК.

У выставачнай зале Саюза мастакоў БССР адкрылася IV рэспубліканская выстаўка плаката. Многія работы, прадстаўленыя на ёй, прысвечаны тэме

барацьбы за мір, прасякнуты клопамі аб шчаслівай будучыні дзяцей, аб роднай прыродзе, ахове навакольнага асяроддзя.

КЛОПАТ АБ НАДЗЁНЫМ

Секцыя крытыкі Беларускага тэатральнага аб'яднання правяла справаздачны сход, удзельнікі якога абмеркавалі вынікі дзейнасці тэатраў у перыяд з чэрвеня па 1980 год. Докладчык доктар мастацтвазнаўства У. Няфэд паведаміў, што на працягу года крытыкі сумесна з прафэсійнымі і самадзейнымі тэатрамі прааналізавалі і далі грунтоўную ацэнку ўсім прэм'ерам, якія маюць прызначэнне значэнне ў творчым працэсе. Антывізавалі выступленні членаў секцыі ў перыядычным друку. Доктар мастацтвазнаўства А. Сабалеўскі, кандыдат мастацтвазнаўства С. Пятровіч, рэдактар «Тэатральнага Мінска» С. Клімковіч, рэдактар літаратурна-драматычнага вяршання Беларускага тэлебачання М. Гарэцкая, крытык

Р. Смольскі і іншыя ўдзельнікі абмеркавання надзённых пытанняў развіцця крытычнай думкі зрабілі канкрэтныя заўвагі і прапановы па плане на будучы год, які прадугледжвае кансалідацыю творчых сіл, больш сістэматычную сувязь з артыстычнымі калектывамі, драматургамі, органамі друку. Прамоўцы зыходзілі з таго, што час вымагае ад крытыкі больш адчувальнага практычнага ўплыву на творчую дзейнасць тэатра, на ідэяна-мастацкі ўзровень спектакляў і ўсяго рэпертуару, асабліва на сучасную тэматыку. Такі ўплыў можа быць карысным пры сапраўды таварыскім і прынцыповым падыходзе да рэальных наштоўнасцей і да выдаткаў творчага працэсу.

К. СОМАУ.

ЛАЎРЭАТЫ ПРЭМІІ ЛЕНІНСКАГА КАМСАМОЛА

Бюро ЦК ВЛКСМ настанавіла прысудзіць прэмію Ленінскага камсамолу 1980 года. Сярод узнагароджаных у галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і архітэктуры — дзіцячы ансамбль танца «Равеснік» Палаца культуры БССР рэспубліканскага савета прафсаю-

заў, які ўдастоены звання лаўрэата за вялікую работу па эстэтычным выхаванні падрастаючага пакалення, а таксама стваральнікі шматсерыйнага тэлевізійнага мастацкага фільма «Час выбраў нас» (вытворчасць кінастудыі «Беларусьфільм») рэжысёр М. Пташун і акцёры Я. Герасімаў і У. Гасцючкін.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

24 кастрычніка адбылося пасяджэнне прэзідыума праўлення СП БССР, на якім былі разгледжаны пытанні аб правядзенні чарговага пленума праўлення пісьменніцкай арганізацыі рэспублікі, аб рабоце Дома літаратараў у святле падрыхтоўкі да XXVI з'езда КПСС і чарговых пісьменніцкіх форумаў рэспублікі і краіны, а таксама была заслухана інфармацыя дырэктара Бюро прапаганды мастацкай літаратуры М. Гамолікі аб рабоце Бюро па падымоўцы да XXVI з'езда КПСС і пісьменніцкіх з'ездаў. Па ўзятых пытаннях на прэзідыуме выступілі пісьменнікі В. Быкаў, В. Вітна, А. Асіпенка, А. Вяргінін, Я. Сіпакоў, А. Бажко, М. Лужанін, В. Трыхманенка, намеснік дырэктара Дома літаратара М. Аропча. Вёў пасяджэнне прэзідыума першы сакратар праўлення СП БССР Н. Гілевіч.

27 кастрычніка старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Максім Танк прыняў консула Генеральнага консульства Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі ў Мінску Курта Шацка. Гутарка ішла аб далейшым умацаванні сувязей паміж літаратурамі Беларусі і ГДР, пра ўзаемны абмен інфармацыяй. У размове прынялі ўдзел сакратары праўлення СП І. Чыгрынаў, Л. Гаўрылін, літаратурны кансультант А. Гардзіці.

ДВА ДНІ ў МІНСКУ



На гэты раз прыезд Ірыны Архіпавай не суправаджаў афішы. Народная артыстка ССРСР, салістка Вялікага тэатра прыехала ў Мінск не выступаць. Але візіт яе, хаця і не афіцыйны, не назавеш прыватным.

У італьянскім горадзе Ліворне, на радзіме кампазітара П. Масканы, сёлета адзначаецца 90-годдзе з дня першай пастаноўкі оперы «Сельскі гонар». Для ўдзелу ў юбілейным спектаклі запрошаны вядучыя спевакі свету, сярод іх, на партыю Сантуцы, — Ірына Архіпава. Ванальна гэту партыю яна засвоіла трывала, уключыла ў свой канцэртны рэпертуар. А вось у спектаклі спяваць не даводзілася. Адчуваючы неабходнасць кансультацыі рэжысёра, Архіпава звярнулася да народнага артыста БССР С. Штэйна.

— Мяне ўразіла і здзівіла, — расказаў С. Штэйна, — як добрасумленна, з поўнай аддачай і адказнага працавала актрыса. Яе прыезд у Мінск не меў нічога падобнага на прыхамаць

операўнай зоркі. Яна прывезла з сабою спецыяльнае рабочае адзенне, яна прарэцэпавала спектакль цалкам, унікала ў псіхалогію адносін паміж персанажамі, каб глыбей зразумець драматургію вобраза Сантуцы. Прыемна таксама, што Ірына Канстанцінаўна зацікавілася новай работай С. Картэса — «Матухна Кураж». Пазнаёміўшыся з клавірам оперы, яна дала каштоўныя і трапныя парады як прафесіянал — па ванальным радку твора.

А ўсё-такі своеасаблівае выступленне Ірыны Архіпавай адбылося і на гэты раз: яна сустрэлася са сваімі беларускімі калегамі і са студэнтамі Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Дзялілася прафесійнымі сакрэтамі, расказвала пра гастрольныя паездкі, цікавілася творчасцю беларускіх спявакоў.

У час сустрэчы з І. Архіпавай у Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР зроблены гэты здымак Ул. Крука.

С. ВЕТКА.

НЕўМІРУЧАСЦЬ ГЕРОЯ

У гэтыя дні краіна адзначае стагоддзе з дня нараджэння аднаго са сваіх самых мужных сыноў — Героя Савецкага Саюза — генерала Д. Карбышава.

Значная частка жыцця Дзмітрыя Міхайлавіча звязана з Беларуссю. Тут ён яшчэ ў 1911—1914 гадах рэканструяваў Брэсцкую крэпасць, у час Вялікай Айчыннай вайны змагаўся ў раёне Гродна, выходзіў з акружэння, пад Магілёвам трапіў у палон. Беларуская зямля памятае героя. Яго імем названы вуліцы і школы, пра яго напісана нямала твораў, з якімі ў гэтыя дні можна пазнаёміцца ў бібліятэках на стэндах, што арганізаваны ў сувязі з юбілеем.



Па запрашэнні Саюза пісьменнікаў Беларусі ў ДOME творчасці імя Якуба Коласа ў Каралішчавічах знаходзіцца вядомы

чэшскі літаратуразнавец і перакладчык, прафесар Карлавага ўніверсітэта Вацлаў Жыдліцкі.

24 кастрычніка Вацлаў Жыдліцкі быў прыняты першым сакратаром праўлення СП БССР Нілам Гілевічам. У гутарцы прынялі ўдзел сакратар праўлення СП А. Вярцінскі, народны пісьменнік Беларусі В. Бынаў, Л. Гаўрылін, І. Пташнінаў, А. Гардзіцкі.

Вечарам таго ж дня ў ДOME літаратара адбылася сустрэча з чэшскім госцем. У сваім выступленні В. Жыдліцкі закранаў пытанні гісторыі чэшска-беларускіх літаратурных кантактаў, знаходжання Франціска Скарыны ў Празе, падзяліўся думкамі аб сучасным стане ўзаемасувязей паміж двума братамі літаратурамі, аб праблемах беларуска-чэшскага перакладу. Ён адказаў таксама на шматлікія пытанні пісьменнікаў і навуковых работнікаў.

«МАЛАДОСЦЬ» У ГАСЦЯХ У «ДНІПРО»

З цікавасцю сустрэлі маладыя чытачы братаў Украіны чарговы, дзесяты нумар свайго часопіса «Дніпро» — органа ЦК ЛКСМУ. На гэты раз ён аддаў свае старонкі аўтарам часопіса «Маладосць».

Вершы Н. Гілевіча, Г. Бураўкіна, В. Зуёнка, Я. Сіпанова, М. Аўрамчыка, Р. Барадзіна, П. Макаля, А. Вярцінскага, А. Грачанікава, Л. Дайнекі, Я. Янішчыцы, С. Законнікава, Р. Баравіковай і Г. Пашнова пераклалі Т. Каламіец, Б. Алеянік, У. Каламіец, Н. Кашчун, У. Гуцаленка, У. Забаштанскі, Д. Белавус і іншыя. Тут жа змешчана аповесць Уладзіміра Караткевіча «Лісце каштану» у перакладзе К. Скрыпчанкі.

На ўкладанне — фотарапрадукцыі з работ М. Рагалевіча, Г. Вашчанкі, А. Марачкіна, М. Селешчука, А. Пашкевіча, Л. Шчамілява, В. Шаранговіча, М. Купавы, В. Славука, А. Лапіцка і Л. Кутава.

З артыкулам «Маладосць» — маладым выступае сакратар ЦК ЛКСМ Беларусі І. Саракавіч.

Чытач пазнаёміцца і з песняй «Мой родны кут» (музыка І. Лучанка, словы Я. Коласа) у перакладзе У. Каламіяча.

ГОСЦІ З ГАР

Нямецкія журналісты не ўпершыню наведваюць Полацкі завод шкловалякна імя Ленінскага камсамола Беларусі. Аб людзях заводу яны часта друкуюць матэрыялы на старонках газеты «Нойер таг». Кветкамі і цёплым усмешкам сустрэлі гасцей рабочыя заводу і на гэты раз. У Палацы культуры адбылася сустрэча, у якой прынялі ўдзел перадавікі вытворчасці і журналісты з Франкфурта-на-Одэры, супрацоўнікі газеты «Нойер таг» Райнер Рэш і Ханц Келлер. Журналісты прыехалі ў Полацк, каб бліжэй пазнаёміцца з жыццём рабочага класа нашай краіны, з працоўным энтузіязмам калектыву заводу, які рыхтуецца да сусветнага сустрэччя XXVI з'езда КПСС.

У гутарцы з гасцямі рабочыя расказалі аб працоўных дасягненнях завадчан, аб арганізацыі палітычнай і знамяцінай вучобы рабочых, аб леп-

шых людзях заводу, пра адпачынак рабочых, медыцынскае абслугоўванне. Сакратар парткома заводу М. Рыхлоў расказаў гасцям, як прайшло ў калектыве сацыялістычнае спаборніцтва ў гонар 110-й гадавіны з дня нараджэння У. І. Леніна, што калектыву заводу вынаў п'яцігодку па аб'ёме выпускаемай прадукцыі яшчэ ў красавіку. За выкананне п'яцігодкі да 63-й гадавіны Вялікага Кастрычніка змагаюцца 225 чалавек і 35 брыгад. У гонар XXVI з'езда партыі калектыву заводу ўзяў дадатковыя павышаныя абавязальствы.

Госці з ГДР аглядзелі заводскі Палац культуры і плавальны басейн.

Пра сустрэчы ў калектыве, пра тое, чым жывуць у гэты перадз'ездаўскія дні нашы савецкія людзі, нямецкія журналісты расказалі сваім чытачам.

У. ЛІХАЧОУ.

ВЫСТАўКА ў ПРАЗЕ

«Беларуская народная творчасць» — так называецца выстаўка, якая адкрылася ў Празе. На ёй прадстаўлены ўзоры тканых матэрыялаў ручной работы, керамічныя вырабы, розныя сувеніры з наляровай саломкі і іншыя творы майстроў прыкладнога мастацтва Беларусі.

«Экспанаты выстаўкі, — гаворыць дырэктар Пражскага цэнтра народнай творчасці і рамёстваў Яна Домава, — па праву выклікалі захоплены водгукі наведвальнікаў. Перад намі — сапраўдныя шэдэўры народнай творчасці. Такія выстаўкі ўзаемна ўзбагачаюць культурную спадчыну братаў народаў Савецкага Саюза і Чэхаславакіі».

РЭСПУБЛІКАНСКІ ТУР ПАЧАЎСЯ

Калегія Міністэрства культуры БССР, сакратарыят ЦК ЛКСМБ, БРК прафсаюза работнікаў культуры, праўленне Саюза пісьменнікаў БССР і праўленне Саюза кампазітараў рэспублікі прынялі пастанову «Аб рэспубліканскім туры Усе-саюзнага агляду спектакляў і канцэртных праграм, прысвечаных XXVI з'езду КПСС».

Пастанова прынята ў адпаведнасці з палажэннем аб Усе-саюзным аглядзе спектакляў і канцэртных праграм, прысвечаных XXVI з'езду нашай партыі, і з мэтай падрыхтоўкі тэатраў, канцэртных калектываў і асобных выканаўцаў да творчай справы аддачы ў сувязі з гэтай знамяцінай падзеяй.

Задача агляду — стварэнне высокамастацкіх твораў, якія адлюстроўвалі б важныя пра-

цэсы ў сучасным жыцці савецкага народа, яго гераічнае мінулае; актыўнасць дзейнасці драматургаў, кампазітараў, рэжысёраў, акцёраў.

Рэспубліканскі тур праводзіцца з кастрычніка сёлета па сакавік наступнага года. Зацверджаны склад журы на чале з намеснікам міністра культуры БССР М. П. Шаўчуком.

Дзейнасць упраўленняў культуры аблвыканкомаў, кіраўнікоў тэатраў, канцэртных арганізацый, мастацкіх калектываў скіравана на стварэнне высокамастацкіх спектакляў і канцэртных праграм гісторыка-рэвалюцыйнай і сучаснай гераіка-патрыятычнай тэматыкі, на шырокую прапаганду лепшых дасягненняў беларускага мастацтва.

На сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся канцэрт Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра БССР, які выканаў творы Шастаковіча, Пракоф'ева, Брытэна.

На здымку: дырыжыруе заслужаны артыст БССР Віталь Катаеў.

Фота Ул. КРУКА.



ЗЯМЛЯ МАЯ — РАДАСЦЬ МАЯ

Наша знаёмства з самадзейным мастаком Іосіфам Іванавічам Мілейшам пачалося з музыкі. Ён дастаў са скрыні гармонік і весела зайграў мелодыі, якія сам склаў.

— Люблю і поле, і луг, і лес. Калі быў пастухом, то на жалейцы граў. Не сумаваў наля статка нароў. Набыў гармонік і па сённяшні дзень не развітваюся з ім. А яшчэ люблю жывапіс, як і музыку. Гэта ж вельмі цудоўна — музыка і фарбы. І тое і другое — як з глыбін, як крыніца жыватворная. Гэта радасць, бо адчуваю зямлю сваю.

І. Мілейша — таленавіты чалавек. Я і раней ведаў яго тэматычныя карціны, пейзажы па тых выстаўках, на якіх яны экспанаваліся. Прыцягвалі ўвагу гэтыя работы някідкімі сюжэтамі і матывамі, сціплай колеравай гамай, але ў той жа час праўдзівасцю слянаснага жыцця, характам адлюстраваных краявідаў.

«Восень. Барвая гараць бярозы. Станок сена наля хаты, над якой віецца сіні дымок. ...Пара касавіцы. Скошаны луг. Над наваколлем — цішыня. Блакітная рэчка пятляе

сярод залацістых стагоў. Лірычныя і вельмі неспрэжныя родныя краявіды. Гэта задуманае і прыроднае. І чалавек. Часцей яго не бачыш на палотнах, але прысутнасць адчуваеш. Гэта ён прайшоў палёвым сцяжынкай, працаваў у полі, на лузе, адпачывае пасля нялёгкіх хлебаробскіх будняў.

У свой час Іосіф Іванавіч закончыў завочна народны ўніверсітэт мастацтваў у Мінску. Заняўся чаканкай. Цяпер Іосіф Іванавіч — работнік Гомельскага вытворчага аб'яднання мастацкіх вырабаў, дзе працуе шмат народных умельцаў. Яго чаканка вызначаецца высокай культурай выканання. І тут, як і ў карцінах, — прыгажосць роднай зямлі.

Зараз самадзейны мастак рыхтуе новыя работы да XXVI з'езда КПСС.

— Я вельмі люблю паэзію, — гаворыць Іосіф Іванавіч. — Сёлета пачынаю на радзіме Францішка Багушэвіча. Там зрабіў шэраг эцюдаў. Мару напісаць карціну пра гэты цудоўны нуток беларускай зямлі.

А. ШНЫПАРКОУ.



У Мінскім дзяржаўным цырку пачалася новая праграма — другая ў сёлетнім годзе. Прадстаўленне «У свеце цудаў» — яркае, маляўнічае відовішча, якое нікога не можа пакінуць абываковым. Смеласць фантазіі, умелае спалучэнне майстэрства артыстаў з высокай тэхнікай выканання — усё гэта лішні раз гаворыць на карысць таго, што няма межаў чалавечым здольнасцям.

З асаблівай радасцю сустракаюць глядачы ілюзійны атрацыйн «Свавольныя цуды» Альбіны Зотавай. Не змаўкаюць апладысменты і тады, калі на арэне выступаюць групавыя жанглёры Арловы, дрэсіраваныя сабакі Н. Быстройай, дэманструюць свай майстэрства паветраныя гімнасты Л. Галаўно і П. Любічэнка, сілавая акрабатыя В. Канарскі і Б. Лавін.

А калі з'яўляецца клоун В. Колабаў, цяжка ўстрымацца, каб не засмяяцца.

Тэкст і фота Ул. КРУКА.



XII з'езду архітэктараў БССР

Дарагія таварышы!

Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі і Савет Міністраў БССР горава вітаюць вас, дэлегатаў XII з'езду архітэктараў БССР, і ў вашай асобе ўсіх зодных рэспублікі.

Чарговы з'езд архітэктараў Беларусі праходзіць у абстаноўцы вялікага працоўнага і палітычнага ўздыву, выкліканага падрыхтоўкай да XXVI з'езду КПСС, усенароднай барацьбы за паспяховае вырашэнне вызначаных партыяй задач гаспадарчага і культурнага будаўніцтва. За гады дзесятай пяцігодкі высокімі тэмпамі развівалася эканоміка рэспублікі, павышаўся дабрабыт народа, паўней задавальняліся духоўныя запатрабаванні савецкіх людзей.

Архітэктары Беларусі з'яўляюцца непасрэднымі ўдзельнікамі гэтай вялікай стваральнай работы. Дзякуючы іх актыўнай мэтанакіраванай дзейнасці за апошнія гады беларуская архітэктура пачала больш поўна адпавядаць сучасным патрабаванням. Многія жылля раёны гарадоў, сельскія населеныя пункты і прамысловыя вузлы забяспечваюць істотнае палепшэнне ўмоў для працы і адпачынку савецкіх людзей, фарміравання іх духоўных запатрабаванняў і мастацкіх густаў.

Працуючы над ажыццяўленнем дырэктывы партыі па пытаннях капітальнага будаўніцтва, рашэнняў кастрычніцкага (1980 г.) Пленума ЦК КПСС і ўказанняў таварыша Л. І. Брэжнева, архітэктары рэспублікі закліканы і ў далейшым павышаць якасць архітэктуры, скарачаць тэрміны будаўніцтва, больш эфектыўна выкарыстоўваюць капітальныя ўкладанні. Ганаровы абавязак Саюза архітэктараў БССР, кожнага архітэктара — накіроўваць творчую энергію на стварэнне прыгожых і добраўпарадкаваных гарадоў і сельскіх пасёлкаў, сучасных прамысловых і сельскагаспадарчых комплексаў.

Асабліва значнасць набывае павышэнне ініцыятывы і адказнасці архітэктараў, іх умненне выкарыстоўваць на практыцы метады індустрыяльнага будаўніцтва, новыя матэрыялы і канструкцыі. Важна, каб дасягненні асобных калектываў праекціроўшчыкаў, архітэктараў знайшлі шырокае прымяненне ў масавым будаўніцтве, атрымалі адлюстраванне ў дзейнасці ўсіх зодных рэспублікі.

Саюз архітэктараў БССР абавязаны ўсямерна садзейнічаць павышэнню ідэйна-палітычнага ўзроўню і прафесіянальнага майстэрства зодных, праяўляць пастаянны клопаты аб творчым росце моладзі. Архітэктары павінны ўмела выкарыстоўваць культурную спадчыну беларускага народа, прагрэсіўны апыт і зарубежны вопыт, спалучаючы ўсё гэта з сапраўдным наватарствам, нястомным пошукам лепшых архітэктурна-планіровачных рашэнняў. Неабходна расшыраць дзелавое супрацоўніцтва архітэктараў і мастакоў, удзяляць больш увагі прапагандзе манументальнага мастацтва.

Удасканаленне архітэктуры патрабуе павышэння ролі архітэктурна-будаўнічай навукі, творчага прымянення ў дзейнасці зодных метады сацыялістычнага рэалізму. Беларускія архітэктары закліканы ствараць такія творы, якія садзейнічалі б выхаванню ў людзей высокіх ідэйна-маральных якасцей, пачуцця любові да сацыялістычнай Радзімы, узбагачалі б іх духоўны свет.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі і Савет Міністраў БССР жадаюць XII з'езду архітэктараў БССР плённай работы і выказваюць упэўненасць у тым, што беларускія зодныя прыкладуць усе сілы і творчую энергію для далейшага развіцця архітэктуры, будуць пастаянна памнажаць свой уклад у справу пабудовы камуністычнага грамадства ў нашай краіне.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ
КАМПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

САВЕТ МІНІСТРАЎ
БЕЛАРУСКАЙ ССР

АРХІТЭКТУРА — ДАРОГІ Ў БУДУЧЫНЮ

3 XII з'езда архітэктараў Беларусі

Актуальныя праблемы горадабудаўніцтва, рацыянальнага размяшчэння і развіцця вытворчых сіл рэспублікі, перабудовы яе сёл і вёсак, стварэння твораў, дастойных нашага часу, многія іншыя важныя пытанні сучаснай архітэктуры абмяркоўваюць дэлегаты XII з'езду архітэктараў Беларусі. Ён адкрыўся 28 кастрычніка ў Мінску.

У рабоце з'езда ўдзельнічаюць вядучыя архітэктары рэспублікі, будаўнікі і вучоныя, дэлегацыі саюзаў архітэктараў СССР і саюзных рэспублік, госці з Балгарыі, кіраўнікі рэспубліканскіх міністэрстваў і ведамстваў, творчых саюзаў Беларусі, прадстаўнікі партыйных і савецкіх органаў.

Уступным словам з'езд адкрыў старшыня праўлення Саюза архітэктараў БССР І. І. Боўт. Разам з усім савецкім народам, сказаў ён, архітэктары рэспублікі рыхтуюцца дастойна сустрэць XXVI з'езд Камуністычнай партыі, з гонарам выканаць рашэнні кастрычніцкага (1980 г.) Пленума ЦК КПСС, унесці свой уклад ва ўсенародную барацьбу за трыумф велічных планаў партыі.

Разам з вядучымі архітэктарамі ў прэзідыум з'езда выбіраюцца кандыдаты ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ Ц. Я. Кісялёў, Старшыня Савета Міністраў БССР А. Н. Аксёнаў, сакратар ЦК КПБ Ю. Б. Колакалаў, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР М. В. Кавалёў, сакратар праўлення Саюза архітэктараў СССР І. В. Шышкіна, прадстаўнікі творчых арганізацый архітэктараў Масквы, Ленінграда, саюзных рэспублік, партыйных, савецкіх і прафсаюзных органаў.

З вялікім удзельніцтвам з'езда выбіраюць ганаровы прэзідыум у саставе Палітбюро ЦК КПСС на чале з таварышам Л. І. Брэжневым.

Працяглымі апладысмантамі сустрэлі ўдзельнікі і госці з'езда прыватанне Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі і Савета Міністраў БССР, якое прачытаў сакратар ЦК КПБ Ю. Б. Колакалаў.

З дакладамі выступілі старшыня праўлення Саюза архітэктараў БССР І. І. Боўт і старшыня рэзідэнцыйна-камісіі саюза

Г. А. Парсанаў. Затым пачаліся спрэчкі па дакладах.

Летапісам у камені здаўна называюць архітэктуру. У яе творах адлюстравана гісторыя народа, сацыяльны ўмовы яго жыцця, узровень і характар культуры. Адсюль і тая высокая адказнасць яе тварцоў і перад сваімі сучаснікамі, і перад будучымі пакаленнямі. Таму так горава і зацікаўлена абмяркоўваць важнейшыя праблемы развіцця нацыянальнай архітэктуры ўдзельнікі XII з'езду архітэктараў Беларусі, які завяршыўся ў Мінску 29 кастрычніка.

Падводзячы вынікі зробленаму за прайшоўшае з часу папярэдняга з'езду пяцігоддзю, дакладчык — старшыня праўлення Саюза архітэктараў БССР І. І. Боўт і выступаўшыя ў спрэчках дэлегаты адзначалі, што гэтыя гады азнаменаваліся нараджэннем многіх твораў, атрымаўшых высокую ацэнку спецыялістаў і прызнанне грамадскасці, удастоеных Дзяржаўных прэміяў і прэміяў Савета Міністраў СССР.

Распрацаваны тэхніка-эканамічныя асновы новага генеральнага плана развіцця Мінска да 2010 года і на больш аддаленую перспектыву, у якіх комплексна вырашаны многія складаныя сацыяльныя, эканамічныя, архітэктурна-планіровачныя, эстэтычныя і тэхнічныя праблемы.

Працягвалася таксама карэкціроўка і распрацоўка генеральных планаў іншых беларускіх цэнтраў. Іх атрымалі Гомель, Магілёў, Бабруйск, Баранавічы, Пінск, Орша, Рэчыца, Слуцк, Крычаў — усяго 76 гарадоў і пасёлкаў.

Архітэктары рэспублікі яшчэ раз даказалі, што і заводскія карпусы могуць стаць упрыгожаннем гарадскіх праспектаў і вуліц. Пацвярджаюць гэта высокія архітэктурныя якасці прамысловых вузлоў у Брэсце, Віцебску, Бабруйску, комплексе Беларускага аўтамабільнага завода ў Жодзіна, хімічных камбінатаў у Магілёве і Наваполацку, харчовых прадпрыемстваў у Мінску і іншых.

Дасягненні, гаварылі дэлегаты, неабходна замацаваць, за-

бяспечыць яшчэ большую горадабудаўнічую маневранасць жылых дамоў і секцый, палепшыць якасць і камфортнасць новых будынкаў.

Вялікія работы вядуцца ў рэспубліцы ў галіне сельскай архітэктуры. Бурныя тэмпы развіцця вытворчасці дыктуюць новыя патрабаванні да арганізацыі сістэмы рассялення і культурна-бытавога абслугоўвання сельскіх жыхароў.

І ў той жа час удзельнікі дыскусіі гаварылі аб тым, што ўзровень некаторых архітэктурных рашэнняў не адпавядае высокім патрабаванням, якія прад'яўляюць да працы і творчасці архітэктараў партыя і народ.

Вельмі скромныя дасягненні ў фарміраванні архітэктурных ансамбляў гарадоў. Надзвычай цяжка і марудна складаюцца ансамблі многіх плошчаў і магістралей Мінска. Да гэтага часу няма, напрыклад, закончанага праекта забудовы вуліцы Нямігі, не знойдзены канчатковыя рашэнні унікальных грамадскіх будынкаў сталіцы — Палаца культуры рэспублікі і тэатра імя Я. Купалы. А на чарзе ўжо — праектаванне музея У. І. Леніна і завяршэнне ансамбля Цэнтральнай плошчы.

Задачы, якія ставяць перад архітэктарамі рэспублікі ў наступных пяцігодках, значна больш складаныя, шырайшыя і больш разнастайныя, падкрэсліў у сваім выступленні на з'ездзе сакратар ЦК КПБ Ю. Б. Колакалаў. Калі ў дзесятай пяцігодцы аб'ём капітальных укладанняў склаўся каля 21 мільярда рублёў, то на будучае пяцігоддзе ён павялічыцца да 24 мільярдаў. Пры гэтым значна ўзрастаюць патрабаванні да больш эфектыўнага выкарыстання гэтых сродкаў, палепшэння архітэктурна-мастацкага аблічча гарадоў і вёсак, і перш за ўсё да далейшага ўдасканалення тэрытарыяльнай арганізацыі рэспублікі. Гаворка ідзе аб комплексным, узаемаўзвязаным размяшчэнні прадукцыйных сіл і фарміраванні групавых сістэм населеніцтва. У іх неабходна ўдакладніць параметры асобных населеных месц, актыўна развіваючы малыя і сярэднія гарады, якія ма-

юць неабходныя перадумовы для далейшага развіцця, пры адначасовым рэгуляванні росту буйных гарадоў.

Надзвычай важнае значэнне для павышэння эфектыўнасці і якасці будаўніцтва мае далейшае палепшэнне праектна-каштарыснай справы. Як вядома, ужо ў праекце павінны быць закладзены самыя прагрэсіўныя сучасныя навукова-тэхнічныя дасягненні.

Неабходна актывізаваць дзейнасць навуковых устаноў і праектных арганізацый у вырашэнні задач зніжэння працаёмкасці, матэрыялаёмкасці і кошту будаўніцтва, распрацоўкі і ўкаранення ў вытворчасць перадавой тэхналогіі, прагрэсіўных будаўнічых матэрыялаў і вырабаў, сучасных эфектыўных канструкцый, якія даюць магчымасць спалучаць індустрыяльныя спосабы будаўніцтва з патрабаваннямі архітэктурнай эстэтыкі.

Архітэктары абавязаны ўмець лічыць грошы і берагчы матэрыялы. На жаль, ёсць нямала прыкладаў у Мінску і іншых гарадах і вёсках рэспублікі, калі аўтары праектаў і іх заказчыкі не ў ладах з эканоміяй, калі яны дасюдаюць празмернасці ў планіроўцы і вонкавай аддзелцы будынкаў, у прымяненні дарагіх і дэфіцытных матэрыялаў, што прыводзіць да значнага падаражэння будаўніцтва, а галоўнае — да павышэння працаёмкасці збудаванняў.

Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі і Савет Міністраў БССР у радзе пастаноў, прынятых па пытаннях развіцця архітэктуры і горадабудаўніцтва ў рэспубліцы, указвалі на істотныя недахопы ў фарміраванні цэнтраў гарадоў. Аднак сур'ёзных зрухаў усё яшчэ не адбылося. Аналіз паказвае, што трэба адмовіцца ад практыкі распылення капітальных укладанняў на забудову многіх плошчаў і магістралей, а сканцэнтравана ўвагу на фарміраванні абмежаванай колькасці закончаных архітэктурных ансамбляў у цэнтрах.

У многіх гарадах ужо вычарпаны рэзервы свабодных тэрыторый. Штогод пад забудову адводзіцца 50—60 тысяч гектараў сельскагаспадарчых зямель. А ў цэнтрах жа гарадоў, насычаных інжынернымі каму-

нікацыямі і транспартам, застаюцца малакаштоўныя, невыразныя кварталы.

У той жа час пры іх рэканструкцыі і развіцці неабходна беражліва адносіцца да гістарычнай культурнай спадчыны. Закон аб ахове помнікаў культуры вызначыў дакладныя перспектывы і дзеянні ў гэтай галіне. Асабліва гэта датычыць такіх гарадоў, як Гродна, Пінск, Полацк і іншых.

Вялікія маштабы і тэмпы жыллёвага будаўніцтва ў рэспубліцы ставяць перад архітэктарамі ўсё новыя задачы. Сёння важна не толькі забяспечыць несельніцтва добрымі кватэрамі, але і стварыць жылое асяроддзе, якое адпавядала б патрабаванням гарманічнага развіцця чалавека.

Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварыш Л. І. Брэжнеў адзначаў, што цяпер, калі мільёны людзей палепшылі ўжо свае бытавыя ўмовы, з'яўляецца магчымасць удзяляць больш увагі якасці будаўніцтва, зручнаму планіроўцы кватэр, вонкавай выгляд праспектаў, кварталаў, грамадскіх будынкаў. Нашы архітэктары могуць і павінны пакончыць з аднастайнасцю забудовы, невыразнасцю архітэктурных рашэнняў. Гэта задача можа быць вырашана толькі аб'яднанымі намаганнямі вучоных, архітэктараў, праекціроўшчыкаў і будаўнікоў.

Далейшае развіццё архітэктуры і горадабудаўніцтва ў рэспубліцы патрабуе значнага павышэння ўзроўню архітэктурна-будаўнічай навукі з улікам патрабаванняў сацыяльна-эканамічнага і навукова-тэхнічнага прагрэсу. Цяпер яна ахоплівае толькі асобныя праблемы, не мае комплекснага характару. Вынікі навуковых даследаванняў пакуль што робяць слабы ўплыў на вырашэнне практычных задач.

Недахопы ў архітэктурнай справе ў многім звязаны з падрыхтоўкай кадраў, гаварылі прамоўцы. Калі ў нядаўнія гады архітэктараў у рэспубліцы не халала, то цяпер галоўнымі клопатамі з'яўляецца якасць іх падрыхтоўкі і павышэнне прафесіянальнага майстэрства.

Поспехі беларускага дойдліства ў многім залежаць ад работы Саюза архітэктараў, гаварылі дэлегаты. Ён павінен выхоўваць пачуццё высокай грамадзянскай адказнасці за выкарыстанне велізарных матэрыяльных сродкаў, развіваць творчы пошук, быць нецярплым да ўсяго безаблічнага і непрафесіянальнага, ствараць таварыскую і высокую прынцыпную творчую атмасферу. Трэба больш увагі ўдзяляць ідэйна-палітычнаму выхаванню архітэктараў, асабліва маладых, павышаць іх прафесіянальнае майстэрства.

Удзельнікі з'езду віталі кіраўнікі праўлення саюзаў архітэктараў СССР, саюзных рэспублік, Масквы і Ленінграда, іншых творчых арганізацый.

Па справядліваму дакладу дэлегаты аднагалосна прынялі рэзалюцыю. З'езд запэўніў Цэнтральны Камітэт КПБ і Савет Міністраў БССР у тым, што архітэктары рэспублікі дастойна сустрэнуць XXVI з'езд КПСС, аддадуць веды, вопыт і творчую энергію ажыццяўленню велічных планаў партыі.

Выбраны кіруючыя органы Саюза архітэктараў БССР і дэлегаты на VII з'езд архітэктараў СССР.

На арганізацыйным пленуме праўлення Саюза архітэктараў БССР старшыня праўлення выбраны галоўны архітэктар інстытута «Белдзяржпраект» Ю. Ф. Патэпаў.

(БЕЛТА).

КНИГАПІС



І. ПТАШНИКАЎ. Лонва. Аповесць. На славацкай мове. Кошыца, Усходнеславацкае выдавецтва, 1980.

Аповесць «Лонва» лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Івана Пташнікава — адзін з самых значных твораў вядомага празаіка, у якім праўдзіва расказаваецца пра жыццё беларускага народа ў першы пасляваенны год. Пабудаваная на жыццёвай аснове, яна выходзіла не толькі на беларускай мове, але і ў перакладах на рускую і польскую.

І вось выданне на славацкай мове. Перакладчык Юрай Андрычын імінуўся як мага лепш захаваць асаблівасці арыгінала, перадаў усю поліфанічнасць пташніцкай прозы, з жывой гаворкай яго герояў, з моцным народным каларытам.

Аўтар жа пасля слоў Хана Бацігалава дала высокую ацэнку не толькі самой «Лонве», але і ўсёй творчасці празаіка.

Я. КІРАЙ.



С. ПРОШЫН. Посеешь ветер... Раман. На рускай мове. М., «Советский писатель», 1980.

Бадай, кінадакументалісты ніколі яшчэ не былі галоўнымі дзейнымі асобамі мастацкай прозы. Аўтар рамана «Посеешь ветер...» Святаслаў Прошын доўгі час працаваў на Мінскай студыі дакументальных і навукова-папулярных фільмаў рэжысёрам і галоўным рэдактарам. Уражанні 60-х гадоў і склалі сюжэт гэтага твора, дзе кінадакументалісты здымаюць фільм пра ўдзельнікаў партызанскіх змаганняў, пра падпольшчыкаў, Людзі, з якімі сустракаюцца стваральнікі фільма, успамінаюць мінулае, правяраючы сённяшнія ўчынкі высокай маральнай чысцінёй свайго юнацтва. І, наадварот, бывае, прыгадаўшы таго або іншага папалечніка, мяркуюць аб ім паводле цяперашніх уяўленняў аб духоўным свеце чалавека. Рэманіст аднаўляе хвалюючыя эпізоды вайны, умел «манціруе» іх з сучаснымі буднімі герояў, у тым ліку і кінематографістаў розных пакаленняў — ветэранаў Вялікай Айчыннай і маладых людзей, што бяруцца расказаць з экранна пра юнацтва бацькоў і нават дзядоў. Параўноўваючы і судзілішчы «ўчора» і «сёння», асноўныя дзейныя асобы шукаюць сваё месца ў жыцці па нормах высокай маралі, выкрываюць прыстасаванцаў і кар'ерыстаў-дэмагогаў. Творчы абавязак кінадакументаліста — гэта яго чалавечы абавязак перад паміжцамі аб венапомных днях гераічнага змагання за гонар і незалежнасць нашай сацыялістычнай Радзімы.

В. ІВІН.

ТЭРМІН «бібліяграфічная Ленініяна» ўвайшоў у навуковы ўжытак яшчэ ў сярэдзіне 20-х гадоў. Цяпер ён ужываецца для наймення, па-першае, комплекснага навукова-дапаможнага паказальніка, які з магчымай пэўнатай ўлічвае выданні твораў У. І. Леніна і літаратуры пра яго, а па-другое, усёй бібліяграфічнай прадукцыі ленинскай тэматыкі — паказальнікаў, спісаў, аглядаў, каталогаў літаратуры. У манаграфіі кандыдата педагогічных навук Валерыя Факеева зроблена ўдалая спроба ўпершыню ў свеце кім бібліяграфічнаўстве паказаць найбольш аптымальныя шляхі

арганізацыі, прадпрыемстваў, устаноў і грамадскіх будынкаў» выявіў каля трохсот дваццаці фактаў, звязаных з Беларуссю. Больш за дзвесце з іх — творы У. І. Леніна і падпісаныя ім дакументы, каля сарака — звесткі аб выданні і распаўсюджванні ленинскіх твораў на Беларусі, дваццаць пяць — паведамленні аб гутарках У. І. Леніна з беларусамі, з яго пасланнікамі на Беларусі, сорак тры — дадзеныя аб разгледзе звязаных з Беларуссю пытанняў на пасяджэннях партыйных і дзяржаўных органаў, розных нарадах з удзелам У. І. Леніна. У біяграфічнай хроніцы ўпамінаецца каля пя-

спецыяльна займацца з сярэдзіны 50-х гадоў. А ў юбілейным, 1970 годзе, Інстытут гісторыі партыі пры ЦК КПБ і Урадавая бібліятэка імя А. М. Горкага падрыхтавалі бібліяграфічны паказальнік «У. І. Ленін пра Беларусь» (складальнікі Н. Кароткіна, С. Цлаф, рэдактар У. Бяляўцаў). У паказальніку было ўлічана каля ста пяцідзсяці выказванняў У. І. Леніна, а таксама яго тэлеграны, запіскі, пісьмы, якія датычацца Беларусі. (Фактычна дапаможнік даваў звесткі пра 172 дакументы).

Гэта быў грунтоўны дапаможнік, але ён ужо не адпавядае сучаснаму ўзроўню ле-

але, акрамя назвы газеты і буйных загаловаў, нават чытач з выдатным зрокам нічога не прачытае...

З вялікай цікавасцю чытаецца раздзел аб стварэнні зводнага каталога прыжыццёвых выданняў і публікацый твораў У. І. Леніна ў бібліятэках Беларусі. Прыжыццёвыя выданні твораў У. І. Леніна — гэта рэліквія, сведкі гераічнага мінулага і крыніцы вывучэння гісторыі. Як устаноўіць даследчык, многія з мясцовых выданняў не адлюстраваны нават у картатэках Інстытута марксізму-ленінізму пры ЦК КПСС і Усесаюзнай кніжнай палаты. Многія каштоўныя ленинскія выданні захоўваюцца ў бібліятэках Беларусі — толькі ў Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя У. І. Леніна іх больш за сто дваццаць, багата іх і ў іншых кнігасховішчах. Бібліяграфічнаўства падкрэслівае, што каталог павінен быць зводным, гэта значыць адлюстроўваць фонды ўсіх кнігасховішчаў рэспублікі, у тым ліку архіваў, музеяў, іншых устаноў. Кожная анатацыя ў каталогу будзе спеасаблівым кнігазнаўчым даследаваннем.

Ганаровае месца сярод дасягненняў усесаюзнай бібліяграфічнай Ленініяны займае сістэма бібліяграфічных дапаможнікаў, прысвечаных вобразу У. І. Леніна ў беларускай літаратуры і мастацтве. Да паслуг чытача артыкул «Ленініяна» ў 6-м томе Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, шэраг кніг. З 1976 г. Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У. І. Леніна выпускае серыю паказальнікаў, у якіх адлюстроўваецца беларуская мастацкая Ленініяна. У кнізе падрабязна прааналізаваны гэтыя выданні — «Беларуская літаратурная Ленініяна», складзены М. Каваленка; «Тэатральная Ленініяна Беларусі» і «Беларуская музычная Ленініяна», складзены В. Дышыневіч. Адзначаецца, што В. Дышыневіч як бібліяграф мае свой уласны почырк. Яе паказальнікам уласцівы даследчы, мастацтвазнаўчы падыход да пошуку і апісання твораў беларускай Ленініяны.

На жаль, не абышлося ў манаграфіі без недаглядаў, фактычных недакладнасцей і звычайных карэктарскіх памылак. Назавём некаторыя з іх. Горад Рэжыца (Рэзэке) ніколі не ўваходзіў у склад Гомельскай вобласці (стар. 27). У Латвійскай ССР ёсць горад Рэзэке, які пад назвай Рэжыца ўваходзіў у Віцебскую губерню. У 1919 г. Петраградскае аддзяленне Беларускага нацыянальнага камісарыята выдала адну з першых біяграфій У. І. Леніна. Аўтар яе падпісаўся «Беларус». Гэта — псеўданім журналіста І. М. Баранкевіча, а не І. П. Барановіча, як памылкова ўказваецца ў кнізе.

Манаграфія В. Факеева, аднак, будзе карысна не толькі бібліяграфам, работнікам інфармацыйных цэнтраў, але і ўсім, хто прымае ўдзел у стварэнні і прапагандзе Ленініяны — навукоўцам і журналістам, дзеячам літаратуры і мастацтва, выдавецкім і культурна-асветным работнікам.

Віталь СКАЛАБАН.

Шляхамі Беларускай Ленініяны

развіцця бібліяграфічнай Ленініяны ў саюзнай рэспубліцы.

Беларуская Ленініяна дала для даследчыка багаты матэрыял. Творы ленинскай тэматыкі пачалі з'яўляцца ў Беларусі яшчэ да Вялікага Кастрычніка. У разнастайных выданнях, прысвечаных У. І. Леніну, якія выйшлі ў свет за гады Савецкай улады, разнабакова асветлена тэма «Ленін і Беларусь», значная ўвага аддаецца актуальным праблемам ленинізму і ленизнаўства. А бібліяграфы рэспублікі нямала зрабілі, каб адлюстравалі гэтую літаратуру ў бібліяграфічных дапаможніках. Таму аўтар абгрунтавана ўключыў у работу кароткі нарыс развіцця ўсесаюзнай і беларускай бібліяграфічнай Ленініяны.

Савецкая бібліяграфія — важнейшы сродак інфармацыі аб творах У. І. Леніна і іх прапаганды. Паводле падлікаў даследчыка, за 60 гадоў Савецкай улады складзена больш за 2000 разнастайных дапаможнікаў. Бібліяграфія твораў У. І. Леніна пачала развівацца як рэкамендацыйная. Станаўленне навукова-дапаможнага кірунку ленинскай бібліяграфіі звязана з падрыхтоўкай першага Збору твораў. У 1965 г. было завершана выданне Поўнага збору твораў У. І. Леніна, у якое ўвайшло 9000 твораў і дакументаў. Паказальнікі ў тамах і асобных даведніках забяспечваюць чытачу добрую арыенціроўку. Вяршыняй савецкай бібліяграфіі да выданняў з'яўляецца Даведчык том да Поўнага збору твораў У. І. Леніна.

У 1970 г. быў выдадзены першы том біяграфічнай хронікі «Уладзімір Ільіч Ленін». Хроніка год за годам, дзень за днём і нават гадзіну за гадзінай апісвае жыццё і дзейнасць У. І. Леніна. Даследчык з дапамогай «Паказальніка імянаў», «Паказальніка геаграфічных назваў» і «Паказальніка

цідзсяці населеных пунктаў Беларусі. Звяртаецца ўвага чытача і на паказальнік «Ленінскія дэкрэты. 1917—1922 гг.», у якім пералічаны больш за тры тысячы заканадаўчых актаў РСФСР, непасрэдна распрацаваных У. І. Леніным, падрыхтаваных пад яго кіраўніцтвам ці з яго ўдзелам, а таксама падпісаных ім. Паводле падлікаў даследчыка, дванаццаць дакументаў прысвечаны Беларусі.

Цэнтральнае месца ва ўсёй сістэме ленинскай бібліяграфіі займае штоквартальны паказальнік Інстытута марксізму-ленинізму пры ЦК КПСС «К. Маркс, Ф. Энгельс, У. І. Ленін». З 1959 да 1978 г. у паказальніку зарэгістравана каля шасцідзсяці тысяч назваў, з іх больш за пяцьсот беларускіх выданняў і публікацый, прысвечаных У. І. Леніну. У 1971—76 гг. была выдадзена бібліяграфічная трохтомная «Ленініяна», падрыхтаваная супрацоўнікамі Інстытута марксізму-ленинізму пры ЦК КПСС. У «Ленініяне» ўлічана каля васьмідзясяці тысяч назваў, якія выйшлі ў свет з 1956 да 1967 г., у тым ліку каля трохсот дваццаці твораў, якія тычацца Беларусі. Работа над чарговымі тамамі паказальніка працягваецца.

Ва ўсесаюзную бібліяграфічную Ленініяну ўнеслі свой уклад і бібліяграфы Беларусі. З 1917 да 1977 г. у рэспубліцы, паводле дадзеных В. Факеева, створана сто пяццаццацца дапаможнікаў.

Адна з асноўных задач беларускай бібліяграфічнай Ленініяны — выяўленне, сістэматызацыя, аналітычнае анатаванне ўсіх ленинскіх выказванняў і дакументаў пра Беларусь. У манаграфіі ўважліва прааналізаваны гісторыя развіцця і сучасны стан гэтай галіны бібліяграфічнай Ленініяны. Абагульненнем ленинскіх твораў пра Беларусь нашы бібліяграфы і гісторыкі пачалі

нізнаўства і бібліяграфічнай метадыцы. Аўтар прапануе правядыць яго, дапоўніўшы новымі матэрыяламі. Бібліяграфам, якія будуць працаваць над паказальнікам, варта ўважліва паставіцца да прапановы В. Факеева аб уключэнні ў дадатак да паказальніка раздзелаў «Выказванні У. І. Леніна пра Беларусь ва ўспамінах сучаснікаў» і «Беларускія выданні ў Бібліятэцы У. І. Леніна ў Крамлі». Даследчык далучаецца да прапановы М. Ермаловіча, выказанай ім у 1971 г. на старонках «Польмя», аб падрыхтоўцы бібліяграфічнага паказальніка «Беларусь у ленинскім друку», дзе былі б ўлічаны матэрыялы з газет «Іскра», «Вперед», «Пролетарий», «Звезда», «Правда» і іншых бальшавіцкіх выданняў.

Выданне, распаўсюджанне і прапаганда твораў У. І. Леніна — важнейшы напрамак ідэалагічнай работы Камуністычнай партыі. У 1968 г. выйшаў у свет дапаможнік Г. Саф'яна «Творы Маркса, Энгельса, Леніна, выдадзеныя ў Беларусі ў 1917—1967 гг.», падрыхтаваны ў Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя У. І. Леніна.

У даследаванні абгрунтавана думка, што стварэнне новага паказальніка твораў У. І. Леніна, выдадзеных на Беларусі, магчыма толькі пры ўмове творчай садружнасці бібліяграфу, гісторыкаў, бібліятэчных работнікаў. Значная колькасць патрэбных перыядычных выданняў адсутнічае ў бібліятэках Беларусі, таму прыйдзеца звяртацца ў маскоўскія і ленинградскія кнігасховішчы і архівы. У сувязі з гэтым хочацца выказаць прапанову аб арганізацыі планамернага капіравання газет, якія адсутнічаюць у бібліятэках Беларусі, прычым, капіраванне гэтае павінна быць зроблена сучаснымі сродкамі і якасна. У бібліятэках могуць прапанаваць мікрафільмы некаторых выданняў,

Спробы паэтэсы Вольгі Іпатавай у прозе — я маю на ўвазе дзве аповесці — «Вецер над стромай» і «Прадыслава», якія ў 1977 годзе выйшлі асобным выданнем, а таксама шэраг апавяданняў, апублікаваных у перыядыцы, — мне здаюцца вартымі таго, каб пагаварыць як пра тое дадатнае, што ў іх выяўляецца, так і пра недахопы, уласцівыя творчасці маладога празаіка.

Заслугоўвае падтрымкі сам зварот пісьменніцы да гістарычнай тэмы. Аповесць «Прадыслава» цікавая ўжо тым, што ў ёй аўтар імкнецца пранікнуць у спосаб мыслення чалавека дванацатага стагоддзя, зразумець тую маральную каштоўнасць, якія напаяўлілі жыццё тагачаснай асобы, і суаднесці іх з часам цяперашнім. Геранія аповесці — Ефрасінія Полацкая — жанчына для свайго часу выключна адукаваная і таленавітая, адна з тых гістарычных асоб, якімі па праву ганарыцца беларуская зямля.

Першай крыніцай, з якой мы можам даведацца пра жыццё і дзейнасць Ефрасініі, з'яўляецца «Жыццё прападобнай Ефрасініі, княжны Полацкай», найбольш ранні спісы якога захаваліся ў зборніку XVI ст. Троіцкай Лаўры і ў Вялікіх Чэціях Мінеях мітрапаліта Макарыя. Створана «Жыццё», як лічаць даследчыкі, не пазней пачатку XIII ст. Усё, што пісалася пра Ефрасінію пазней, галоўным чынам ў XIX ст., так ці інакш паўтарала змест «Жыцця» і ў асноўным падкрэслівала рэлігійны характар яе дзейнасці. Але сёння мы з упэўненасцю можам гаварыць пра асветніцкі подзвіг полацкай княжны. Ефрасінія адчыніла школы, дзе вучыліся грамадзкі дзеці розных саслоўяў. Да гэтай справы ёю былі падключаны родная сястра Градыслава, у інашчасце Еўдакія, стрыечная Звеніслава (Еўпраксія), а пазней дзве пляменніцы Кірынія і Вольга, у Полацку была багацейшая па тым часе бібліятэка, якая загінула пры ўзяцці горада Стэфанам Баторыем у 1579 годзе. Магчыма, што многія рукапісы загінулі і ў часы пажараў ці іншых стыхійных бедстваў яшчэ да нашэцця Баторыя. Так ці інакш, гісторыя не захавала для нас сведчанняў рукапіснай працы Ефрасініі, і аб тым мы можам меркаваць толькі са слоў «Жыцця».

А «Жыццё» даволі скупа і з моцным рэлігійным падтэкстам апавядае пра Ефрасінію. З аднаго боку, недахоп фактычных звестак складае пэўную цяжкасць у асветленні вобраза сродкамі мастацтва, з другога ж боку, ён дае прастору для творчай фантазіі. І ў аповесці Іпатавай ёсць цікавыя знаходкі. Перш за ўсё гэта мастацкі вобраз Ефрасініі, пададзены ў складанай і супярэчлівай дыялектыцы развіцця характару.

Наколькі мастацкі вобраз адпавядае вобразу гістарычнаму? Калі можна больш-менш дакладна абпірацца на гістарычныя дадзеныя «Жыцця», улічваючы пры гэтым, што яно таксама з'яўляецца ў пэўным сэнсе мастацкім творам, то ў аповесці Іпатавай домysel ёсць не малы. І выяўляецца, што калі каханне Ефрасініі ў аповесці — гэта сапраўднае адкрыццё аўтара, то ў іншых выпадках аўтарскі домysel выходзіць за межы як гістарычнай, так і мастацкай праўды.

Так, Ефрасінія была ад прыроды надзвычай адораным чалавекам, яна не магла развівацца аднастайна, толькі ў скаластычным імкненні да адрачэння ад усяго зямнога і служэння богу. Яна павінна была тонка адчуваць прыгажосць роднага краю і, зусім магчыма, зведаць каханне. Гэтую гіпотэзу разгортвае В. Іпатава, з гэтага і пачынаецца аповесць. Закаханы ў смерта, Ефрасінія, тады яшчэ Прадыслава, адкрывае для сябе, якімі прыгожымі і моцнымі духоўна могуць быць звычайныя людзі; ёй расчыняюць свае таямніцы лясы і рэкі; а Раман, яе каханы, расказвае ёй пра русалак, лесуноў, вадзянікаў, пра размовы дрэў і жывёл у лесе...

Вобраз Ефрасініі ў В. Іпатавай — гэта перапляценне пачуццёвага і свядомага. Першы ўсплёск і вяршэння пачуцця — каханне да Рамана, імкненне да гармоніі ў адносінах паміж людзьмі і ў адносінах паміж закаханымі і прыродай. Але яны не жывуць на востраве цудаў. Дзеянне ў аповесці разгортваецца на фоне сацыяльнага жыцця тагачаснага княства По-

лацкага, паказанага ў многім праўдзіва. Аднак здзіўляюць часам вольныя адносіны пісьменніцы да фактаў.

Вядома, што апошнім епіскапам пры жыцці Ефрасініі быў Дзіанісій, які паstryгаў у манашкі дзюх яе пляменніц — Кірынію і Вольгу, і з благаслаўлення якога Ефрасінія адправілася ў Іерусалім. У аповесці ж выступае нейкі епіскап Федар. Вядома таксама, што пры падарожжы ў Іерусалім суправаджалі яе стрыечная сястра Звеніслава (у манашчасце Еўпраксія) і родны брат Давыд, а зусім не адна Градыслава-Еўдакія, як пішацца ў аповесці. Ефрасінія пакінула Еўдакію сваёй намесніцай у манастыры, калі выпраўлялася ў падарожжа, бо бліжэй, чым родная сястра, у яе нікога не было, каму яна магла б даручыць кіраванне манастырскімі справамі.

ПРАЗ МІНУЦЫНІ - Ч СУЧАСНАСЦЬ

Што датычыць менавіта вобраза Градыслава, то ён у аповесці пададзены ў складаных адносінах з вобразам Ефрасініі і вырашаны інакш, чым у «Жыцці». «Жыццё» гаворыць, што Ефрасінія напрасіла бацьку, каб той прыслаў да яе ў манастыр Градыслава вучыцца грамаце. Градыслава «с прылежаннем прімае яе як нана плодovitа», згадзілася зрабіцца манахаў і працягваць асветніцкую дзейнасць сваёй сястры. Такім чынам, пасвячэнне Градыслава, па «Жыцці», адбылося досыць лёгка, са згоды яе самой. Іпатава паказвае барацьбу ў душы Градыслава, якая не адчувае сябе зольнай перавацаў назусім са свецім жыццём, зачыніцца ў манахаў келлі і дыхаць пылам старажытных кніг. Але Ефрасінія тут яе пераконвае: «Не зачыняцца ў келлі сваёй я цябе заклікаю, а несці слова да людзей. Хачу, каб стала ты манахаў вучыць у манастыры, які скоро пабудуюць... Няўжо лепш табе мець багаце адзенне ды душныя прырны ў цераме?». Мастацкае паучэнне пісьменніцы падказала даволі цікавы ракурс у паказе адносін паміж сёстрамі, якія вельмі скупа асветлены ў «Жыцці». Паводле Іпатавай, Градыслава (Еўдакія) насуперак сваёй волі зрабілася манахаў і ніколі не адчувала схільнасці да схініцкага жыцця. Нават Ефрасінію ў аповесці раптам пранізвае думка, ці добра яна зрабіла, калі паstryгла сястру, ці не лепей было б той, як звычайнай жанчыне, выйсці замуж, нарадзіць дзяцей, гадаваць іх і не надта тлуміць галаву кніжнай мудрасцю? Можна, у гэтым было б сапраўднае шчасце Градыслава? «Жыццё» не расказвае пра душэўныя пакуты з гэтай прычыны ні Ефрасініі, ні Градыслава-Еўдакіі. Але ж, мабыць, ёсць права ў пісьменніцы нешта дамыслиць, развіць пэўную гіпотэзу.

А вось каханне таленавітага мясцовага доўлліда Іаана (дарэчы, таксама асоба гістарычная) да Ефрасініі не сумяшчаецца з гістарычнай праўдай: у аповесці пішацца, што Ефрасінія была тады яшчэ маладая, а на самой справе ёй было ў час пабудовы царквы каля 60-і год.

Акрамя таго, штучнай паралеллю ўяўляецца эпізод, калі ў манастыр да Ефрасініі прыходзіць яе былая вучаніца Еўпраксія з дачкой Прадыславай. Імя Еўпраксія вымагае асацыяцыі са стрыечнай сястрой Звеніславай, хача ў аповесці яны пададзены як розныя людзі, тады калі лінія Звеніславы, аб якой ўпамінаецца каротка як аб дачцы князя Барыса, згублена ў самым пачатку і зусім не распрацаваная. Між тым, Звеніслава была вельмі цікавай асобай. Яна сама прыйшла ў манастыр да Ефрасініі (згодна зместу «Жыцця»), аддала манастыру ўсе каштоўнасці, якія ў яе былі, працягвала справу асветы і пераліскі кніг, у канцы жыцця хадзіла з Ефрасініяй у Іерусалім. Падмена гістарычнай

Еўпраксіі надуманым персанажам у дадзеным выпадку здаецца не зусім апраўданай.

Не атрымалася моцнай паралелі і пры выкарыстанні вобраза маленькай дзяўчыні Прадыславы, якая нагадала Ефрасініі, у той час ужо ігуменні, яе самую, калі яна, толькі прыйшла ў манастыр апантаная прагай ведаў. Сімвалічны змест гэтага параўнання, думаецца, трэба бачыць у пераемнасці традыцыі адукацыі і пашырэння асветы — пераемнасці, якая праз некалькі вякоў зусім не выпадкова тут, на Полацкай зямлі, народзіць вялікага Скарыву, і ён удасканаваць кніжную справу сваіх продкаў.

Нягледзячы на некаторыя недакладнасці ў выкарыстанні гістарычных фактаў, аповесць «Прадыслава» В. Іпатавай

раецца — ён кідаецца на дапамогу жанчыне і бароніць яе ад хуліганства. Нягледзячы на ўмоўнасць такой сітуацыі, блізка ўспрымаецца пераварот, які здзейсніўся ў душы героя. І паказаць гэты пераварот В. Іпатава змагла даволі пераканаўча. Сяргей — гэта пэўны тып сучаснага сярэдняга інтэлігентнага абыяцеля, якому добра жывецца да «пакуль». А калі гэтае самае «пакуль» балюча ўшчыкне яго, тады ён пачынае мітусіцца, пераацэньваць былыя каштоўнасці, нават рабіць неверагодныя ўчынкi. Але потым ён сцішваецца, супакойваецца і вяртаецца патроху да выпрацаванага гадамі спосабу жыцця. Гэта тыпы не столькі моцныя, колькі імпульсіўныя, і эмацыянальны ўсплёск у іх заўсёды змяняецца цішню.

На жаль, вобраз Сяргея — бадай што адзіны жывы вобраз у аповесці. Астатнія дзейныя асобы амаль не выбіваюцца з рамак схематызму. Зіна, каханая Сяргея, падобна на ляльку, праз адносіны да якой высвятляецца сутнасць героя, як асобы, прэтэндуючай на самастойнасць. Супрацоўнікі тэлестудыі, калегі Сяргея — гэта нават і не вобразы, а толькі штучная дэкарацыя, на фоне якой дзейнічае галоўны персанаж. Нават з Якуба Сачыўкі В. Іпатава так настойліва імкнулася вылепіць адмоўнага і брыдкага ўсім тыпа, што яго нават шкада становіцца: чаму павінен з-за аўтара «пакутаваць» небагі, відаць, увогуле чалавек?

Пра жонку Сяргея, акрамя таго, што яна хатняя гаспадыня і завуч яе Стэла, мы не ведаем з аповесці нічога. Праўда, вобраз яе ўнікае ў апавяданні «Дваццаць хвілін з Немезідай» («Малодосць», 1979, № 5).

Пафас гэтага апавядання ў неадольным імкненні вызваліць чалавека ад усяго ўмоўнага, вузкамяшчанага, наблізіць яго да прыроды. Увасабляецца гэта ідэя ва ўсеўладным і ўсемагутным пачуцці неардынарнай асобы. Асоба гэтая — Юрка Амелчанка, разам з якім Стэла вучылася ў інстытуце кінематографіі і які быў, на думку ўсіх, хто ведаў Юрку, будучай зоркай кінематографа. Пра каханне В. Іпатава піша шыра, з захапленнем, і таму верыш нават у выключнасць сітуацыі і разам з тым у праўдзівасць пачуцця яе герояў. Так атрымалася і ў гэтым апавяданні, але, зноў жа, вобраз Стэлы робіць уражанне схематычнасці, нейкай ляльчанасці. А вобраз Юрка атрымаўся ўдалы. Аб ім раскавана дынамічна, напружана.

Яшчэ на адным апавяданні хочацца спыніцца — «Перакат» («Польмя», 1979, № 6). Галоўная ідэя яго ў тым, што чалавек не проста так прыходзіць на зямлю, а нясе адказнасць за сваё з'яўленне і павінен адплаціць зямлі і людзям за нараджэнне і жыццё. Гэта, бадай што, той з твораў Іпатавай, у якім дасканалая кампазіцыя спалучаецца з лаканізмам апісання, дзе амаль нічога няма лішняга, кожная дэтал «працуе», ва ўдалым ракурсе схоплена дзіцячая псіхалогія, матывіраваны ўчынкi.

Калі паглядзець на творчасць В. Іпатавай больш-менш агульна, можна заўважыць адну амаль няўлоўную прыпасобным чытанні твораў уласціваасць. І нічога здзіўнага няма ў тым, што асабліваць творчай манеры пісьменніцы — «жаночкасць». Адсюль вынікаюць як творчыя здабыткі, так і недахопы. Здабыткі — гэта і больш ці менш удалыя спробы пранікнення ў псіхалогію героя, і абвостраныя, поўныя чалавечай цеплыні, сцэны кахання. Але тое, што В. Іпатава часам захапляецца штучным нагятаннем драматызму, пазбаўляе месцамі твор логікі і зводзіць да сентыментальнасці перажывання і пачуцці герояў. Адроз, напрыклад, заўважаеш, што В. Іпатава часта робіць сваіх герояў ахвярамі няшчасных выпадкаў (з Сяргеем на працягу невялікай аповесці іх здараецца нават некалькі), як быццам няшчасны выпадак — адзіны ўніверсальны сродак раскрыцця характару.

Галоўная ўмова паспяховай творчасці — канцэптуальнасць. У творах Вольгі Іпатавай, на маю думку, пэўная канцэпцыя акрэсліваецца, але аўтару трэба яшчэ многа і ўпарта працаваць, каб яе канцэпцыя не распылалася ў меладраматызме і сентыментальнасці і не вытыралася часам голымі разважаннямі.

Ірына БАГДАНОВІЧ.

АБМЯРКОЎВАЕМ ТВОРЫ, ВЫЛУЧАННЯ НА АТРЫМАННЕ ДЗЯРЖАЎНЫХ ПРЭМІЙ БССР

«МАЁ БАГАЦЦЕ ЁСЁ — У СЛОВЕ»

Даўно і плёна працуе на паэтычнай ніве Ніл Гілевіч, шмат добрага сказаў ён людзям сваімі кнігамі «Песня ў дарогу», «Прадвесне ідзе па зямлі», «Неспакой», «Большак», «Перазовы», «А дзе ж тая крывічанька», «Актавы», «У добрай згодзе», не кажучы пра яго вершы і загадкі для дзяцей, пра перакладчыцкую і навуковую дзейнасць. Аж дзіву даешся, калі думаеш пра шырыню творчага дыяпазону гэтага нястомнага, натхнёнага паэта. І галоўнае — пра што ён пісаў ён, яго творы вызначаюцца высокай ідэйнасцю.

Я перакананая, што лепшым рысам таленту Ніла Гілевіча дапамаглі раскрыцца яго глыбокая чалавечнасць, грамадзянскае сумленне і шчырасць. Вершы яго знешне някідкія па форме, але за знешняй прастотай і сціпласцю радка — скандэсананасць думкі і паучуца, маштабнасць мыслення. Лепшыя якасці паэзіі Ніла Гілевіча, безумоўна, добра выяўляюцца і ў апошнім па часе выдання зборніку «У добрай згодзе», які вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР, што мы, яго чытачы, успрынялі з радасцю і задавальненнем. Кніга дае ўяўленне пра тое, чым жыве паэт і што яго хвалюе. Вельмі зразумелая і блізкая нам, малым, яго балючая памяць пра вайну, пра цяжкія выпрабаванні, якія выпалі на долю старэйшых пакаленняў. Гэтая памяць прадыхвала паэту цыкл вершаў «А раницы ўжо не было», дзе ўваскрэшаюцца галасы ахвяр азярэтых фашыстаў. Мы чуем «Голас юнака», «Голас дзяўчыны», «Голас сейбіта», «Голас жніўя», «Голас чатырохгадовага хлапчука», і ўсім сэрцам згаджаемся з аўтарам, калі ў «Эпілогу» ён гаворыць:

Столькі зведзашы гора, нягод,
Столькі слёз, і крыві, і агню —
Ты, Радзіма, на тысячы год
Заслужыла сабе цішыню.

Глыбока ўражае паэма «Заручыны», у якой гучыць рэха вайны, праўдзіва паказаны драматычны лёс скалечанага вайной чалавека. Паэт праз гадзі і дзесяцігоддзі пранёс у сэрцы боль за ахвяры вайны і гордасць за свой народ, які выстаяў у нечуваных выпрабаваннях; праз лёс свайго героя здолеў паказаць у сваім творы суровую праўду жыцця пасляваенных год. Чытала я гэту паэму і думала — як добра, што беларуская паэ-

зія ўзбагацілася яшчэ адным сапраўдным, значным па сваіх мастацкіх вартасцях творам.

Паэт, наш сучаснік, жыве ўсімі — малымі і вялікімі — праблемамі жыцця народа, чалавечтва. Мяне вельмі ўсхвалявала ўзрушаная, дынамічная паэма «Пачатак», якой аўтар даў жанравае вызначэнне як «рэпартаж дня». Гэта сапраўды надзённы і разам з тым значны сваімі думкамі і абагульненнямі твор, у якім яскрава паказаны размах пераўтварэнняў на Палессі. Паэт шчыра радуецца гэтаму, але і заклапочаны тым, каб упоравен з вялікімі дасягненнямі ў эканоміцы і дабрабыце людзей ішло «будаўніцтва» душ, каб чалавек быў сапраўдным гаспадаром зямлі сваёй — разумным, ашчадным, дальнабачным. «Ашчадна! Цвяроза! Удмуна! Любоўна! — Вось метады і лозунг для ўсіх нас сягоння, — заклікае ён. — Не слепа — азартна, разведзе наўперак, а з думкай пра заўтра, з паглядам наперад».

У многіх вершах усхвалявана, шчыра, з паучуцём сыноўняй удзячнасці выказвае Н. Гілевіч любоў да роднай зямлі, да Радзімы, услаўляе дружбу між народамі, што асабліва яскрава ўвасобілася ў цыклах «З балгарскага шытка» і «Славенскія дзівосы», дзе змешчаны вершы жывадушныя, вясёлыя.

І вельмі натуральна заклікаюць кнігу «У добрай згодзе» два раздзелы вершаў гумарыстычных, у якіх трапным народным словам высмейвае тыя балячкі, якія, на жаль, яшчэ, бывае, сядаюць у душы чалавека — сквапнасць, зайздасць, прагавітасць і г. д. А што да людзей з нячым сумленнем — прайдзісветаў, махляроў і хабарнікаў, — то тут аўтар бескампрамісна, катэгарычна, што зусім зразумела. Як у вершы «Бяссонне»:

А тых, што ўсяк срыўляюць сёння
Законы нашага жыцця —
Няхай іх мучае бяссонне,
Як «крыскі» мучаюць дзіці!
«Маё багацце ёсё — у слове,
што адшукаў і што знайду», — прызнаецца паэт у алегарычным вершы «Падземнае царства ў Пастойне». Ён ужо шмат знайшоў, а таму — багаты; а яшчэ шмат знайдзе і падорыць людзям.

Серафіма БЕСТАВА,
бібліятэкар.
Орша.

СВЕДЧАННЕ ТВОРЧАЙ СТАЛАСЦІ

І беларускаму, і рускаму чытачу добра вядома імя Барыса Сачанкі. Яго кнігі знаходзяць дарогу да тых, хто любіць слова пісьменніка. Зборнік «Ваўчыца з Чортавай Ямы» — тут не выключэнне.

З павагай, усхвалявана, мазок за мазком малое аўтар, быццам жывапісец, карціны роднай прыроды. У цыкле «Палессе», напрыклад, перад чытачом праходзяць запамінальныя малюнкi беларускага Палесся, багата змены, што адбыліся тут у апошнія гады.

Аднак галоўнае для Б. Сачанкі — гэта чалавек, ва ўсёй складанасці ягонага характару.

Героі Сачанкі — прадстаўнікі гучыя народнай. Аднак гэта не аднародная маса. Як у жыцці, усе яны розныя: тут і тарбахватка Вераніка, інтарсы якой выражаюцца словамі «колькі», «па чым», «што выгадней»; тут і поўная супрацьлегласць ёй — Адарка, якая любіць сваю зямлю, глыбока неабякава да яе; тут і працавіты, гаспадарлівы Іван; тут і сумленны стары Трахім,

які шмат чаго бачыў на сваім вяку, — рэвалюцыя, грамадзянская вайна, арганізацыя калгасаў, Вялікая Айчынная, потым — пасляваеннае адраджэнне краіны...

Асабліва прываблівае свосаабліва аповесць у навілах «Смалакурня». Адметнасць яе — у манеры пісьма, у сюжэце, кампазіцыі, ва ўменні глыбока пранікаць у чалавечую псіхалогію, разумець тыя ўнутраныя працэсы, што адбываюцца ў душы людзей пад час суровых жыццёвых выпрабаванняў.

Гэткім жа дасканалым веданнем жыцця характарызуецца і творы, што склалі змест цыклаў «Вясковыя згадкі», «З казкі маленства», «Гарадскія эскізы».

Важкі набытак сучаснай беларускай прозы — аповесць «Запіскі Заняйдбайлы». Гэта твор, які гучыць на дзіва публіцыстычна, заклікае да роздуму, працягу той гаворкі, якую вядзе аўтар.

Кніга Б. Сачанкі «Ваўчыца з Чортавай Ямы» сведчыць аб тым, што аўтар яе ўступіў у тую пару сваёй творчасці, калі ўжо не толькі нараджаюцца значныя мастацкія задумкі, але і адбываецца іх дасканалая ажыццяўленне.

В. МАРТЫНЕНКА,
студэнт журфака БДУ імя У. І. Леніна.

ВЫМАГАЕ ЎДАСКАНАЛЕННЯ

На атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне навукі і тэхнікі сёлета вылучаны падручнік для 8 класа «Беларуская літаратура», напісаны В. У. Івашынін і М. А. Лазаруком. Рэцэнзю на яго «ЛіМ» друкаваў 25 студзеня г. г. Не буду паўтараць рэцэнзента, а выкажу толькі некаторыя думкі з пункту гледжання школьнага настаўніка.

Навуковасць, даступнасць, міжпрадметны сувязі, метадычны апарат — вось тыя крытэрыі, паводле якіх мы ацэньваем падручнік.

Пра міжпрадметны сувязі. У падручніку «Гісторыя БССР» пра Кірылу Тураўскага — два сказы, у падручніку па літаратуры — столькі ж. Ці не мала пра чалавека, якога называлі «Златоуст, паче всех воссиявший нам на Руси»? Да таго ж ні ў падручніку, ні ў хрэстаматыйі няма ніводнага прыкладу таго, што творы пісьменніка «вызначаюцца эмацыянальнасцю», «сапраўднай паэтычнасцю».

Мы ўсе разумеем ідэйныя і мастацкія вартасці «Слова аб палку Ігаравым». Яму ў падручніку прысвечана чатыры старонкі. На жаль, ні ў хрэстаматыйі, ні ў падручніку няма ні радка з «Песні пра зубра» М. Гусоўскага, таксама высокаідэйнай і высокамастацкай. Далей. Аўтары падручніка пішуць: «У гэты час (у XVI ст. — А. С.) многія беларускія гарады і мястэчкі дамагліся самакіравання». Згадзіцеся, што гэты сказ менш канкрэтны, чым сказ з падручніка «Гісторыя БССР»: «Да другой палавіны XVI ст. права на самакіраванне атрымалі амаль усе буйнейшыя гарады Беларусі». Пішучы пра буйное развіццё рамёстваў і гандлю, будаўніцтва новых замкаў у XVI ст., В. У. Івашынін і М. А. Лазарук павінны былі згадаць, што ў сярэдзіне XVI ст. Беларусь і Літва ўступілі ў перыяд развіцця феадалізму, пра што сведчыць валоchnая памера (1557).

Пра Люблінскую унію ў падручніку напісана: «У выніку Люблінскай уніі (1569) Беларусь, Літва і Украіна былі гвалтоўна ўключаны ў склад польскай дзяржавы, Рэчы Паспалітай, канчаткова страціўшы палітычную незалежнасць». У гэтым сказе бачацца тры памылкі. Як сказана ў «Гісторыі БССР», у час Лівонскай вайны літоўскія феадалы «зварнуліся да польскіх феадалаў за дапамогай. Польскія феадалы згадзіліся ім дапамагчы, але толькі пры ўмове, што Вялікае княства Літоўскае аб'яднаецца з Польшчай». Значыць, гвалтоўнага ўключэння не было, было аб'яднанне. Новая дзяржава ўзяла за аснову закон адну з першых у Еўропе канстытуцый — Статут Літоўскі, напісаны па-беларуску. Рэч Паспалітая не была чыста польскай дзяржавай: аж да падзелу XVIII ст. яна падзялялася на

Карону і Вялікае княства. Палітычную незалежнасць страціла не Беларусь, не Украіна і не Літва, а Вялікае княства.

У падручніку даецца слова «паланізацыя». Чаму б не растлумачыць, што яно азначае тое ж апалячэнне? Пастанову 1696 г. аб беларускай мове прымаў не польскі сейм, а сейм Рэчы Паспалітай, у якім засядалі і «нашы» магнаты, якія апалачыліся праз каталіцызм.

Аўтары падручніка пішуць, што адной з прычын дэмакратызацыі літаратуры быў антыфеадалны рух, «які спалучаўся з нацыянальна-вызваленчай барацьбой народаў, што насялялі Рэчы, але ні слова — пра паўстанне 1830—1831 гг., пра яго значэнне для Беларусі. Нічога не сказана таксама пра станаўленне беларускай нацыі. Думаецца, аўтарам варта быць больш падрабязна спыніцца на беларуска-польскіх літаратурных сувязях. Чаму б не згадаць выказванні А. Міцкевіча пра беларускую мову? Дзіўна, што У. Сыракомля двойчы згадваецца толькі як дзеяч польскай культуры.

Нарэшце, як нам здаецца, не зусім правільна падаецца лёс беларускага шляхецтва. Чытаем тэкст: «Адмена прыгоннага права ў 1861 годзе, стварыўшы спрыяльныя ўмовы для развіцця капіталізму, аслабіла пазіцыю феадалаў класа, закрывала некаторыя яго былыя прывілеі». Правільна, каб выжыць, трэба было прыстасоўвацца да новай сітуацыі, забываць на шляхецкіх прымыкі. Чытаем далей: «Паўстанне 1863 года (чаму не 1863—1864 гг.), са свайго боку, выявіла гістарычную асуджанасць шляхты як актыўнай грамадскай сілы». Якой шляхты? Той, якая ў 1825, 1830—1831 гг. сама сябе пазбавіла прывілеяў, той, якая праз 32 гады вяла ў бой інсургентаў, якая з-пад шыбеніцы гукала: «У нас усе роўныя!»? Перадавая шляхта ўлілася ў рэвалюцыйнае народніцтва, у пралетарскі рух. Мусяць, правільней было напісаць, што ў 1863—1864 гг. была вычарпана дваранская рэвалюцыйнасць.

Дзеля чаго гэта пішацца? Каб звярнуць увагу аўтараў на недакладнасці пры тлумачэнні «Пінскай шляхты» В. Дуніна-Марцінкевіча. Аўтары пішуць: «...у час, які адлюстраваны ў творы, прыналежнасць да дваранскага саслоўя ім (дробнай шляхце. — А. С.) нічога не давала». Чаму? Ці толькі ў парэформенны час? Не паказана, што пасля паўстання 1830—1831 гг. тых шляхціцаў, якія не мелі грамад, пазбаўлялі шляхецтва і прывілеяў, пераводзілі ў мяшчане. У прыватнасці, так было з продкамі К. Каліноўскага. Вядома, лапцэвал (лычкавал) шляхта памятала, што яна «не танала», трымалася за старое. Трапіўшы ў мяшчане, яна мела лепшыя, чым у сляня, умовы існавання, гэтым і тлумачыцца яе адноснае багацце. Таму не

згаджаемся мы з такім сказам: «Двое сляня з глухога Пінскага засценка...» Чаму слова «Пінскага» з вялікай літарой? Па-другое, засценак — шляхецкае паселішча. Па-трэцяе, у тэксце наведзены напісана, што падзел адбываецца ў ваколіцы О., а ваколіца (аколіца) — тансама від шляхецкага паселішча, як і засценак. У іх былі пэўныя адрозненні, пра што В. Дуніна-Марцінкевіч, мусяць, добра ведаў. Да той шляхты, якая жыла ў ваколіцах і засценках, стасуецца азначэнне «дробная». Таму лепш было б напісаць, што адзін з момантаў наведзены не «высмейванне засценковай шляхты», а высмейванне дробнай шляхты, дый то з папраўнай на яе напышлівую, кансерватыўную частку. Думаецца, добра было б паказаць, што гэтая тэма была развіта К. Каліноўскага і Я. Купалам у «Модным шляхцюку» і «Паўлінцы».

Яшчэ адна заўвага. Да якога часу мы будзем пісаць, што Я. Купала паходзіць з сляня? Напісана ж у БелСЭ, што ён — з засценковай шляхты. Сам Купала пісаў, што ён з мяшчан. З ягонымі продкамі, мусяць, здарылася тое ж, што і з бацькам К. Каліноўскага. Думаецца, такія папраўкі не прынізіць аўтарытэт вялікага песняра.

Есць і іншыя заўвагі. Сказана, што класіцысты кіраваліся густамі прыдворнай арыстакратыі, героямі твораў рабілі прыватныя знаці, цароў. Ці ж так? Даволі не поўна, калі не заўважым і тое, што арыстакрат неабавязкова той, хто быў пры двары сюзэрэна. Пішацца, напрыклад, «у процівагу класіцыстам, чыя эстэтыка...», а што такое эстэтыка, не тлумачыцца. Чым эстэтыка пісьменніка адрозніваецца ад эстэтыкі яго навуці, што паміж імі агульнага? Гэта паказвае, як у наш час важна мець у навуцы падручніку хваць б невялікі слоўнічак. У аглядных раздзелах варта было б падкрэсліваць прозвішчы найбольш выдатных персаналяў.

Бясспрэчна такая ісціна: падручнік літаратуры павінен быць напісаны адмысловай літаратурнай мовай. Вось мы чытаем: «Станаўленне творчасці Марцінкевіча адбывалася...» Мо станаўленне творчай асобы? Чытаем: «...пакрыўджаная жыццёвым лёсам сіраціна...» Адно слова тут лішняе: або пакрыўджаная жыццём, або — лёсам. Чытаем: «Калыскай паэзіі Каласа было Наднямонне». У геаграфіі рэспублікі значыцца геаграфічны раён Панямонне. Напісана, што А. Гурынковіч едзе на Віленшчыну, дзе «прывіталі тады сям'я». Ці не прасцей было б напісаць «жыла»? Пра аўтара «Тараса на Парнасе» напісана, што ён не наміскаецца над ёй» (Гебай. — А. С.). У беларускай мове наміскаюцца З ЯЕ, З ЯГО. Бясспрэчна і тое, што наша іраіна была аслаблена княжэцкімі, а не княжэцкімі (с. 18) усобіцамі, хваць больш правільна казаць пра феадалныя усобіцы.

Мы не маем магчымасці паказаць тут усе недахопы і недакладнасці падручніка. Частку з іх паказаў у сваёй рэцэнзіі У. Гніламедаў. Мы ж ставілі сваёй задачай глянуць на падручнік з пункту гледжання настаўніка, бо аўтар гэтых радкоў працуе ў школе. Нам здаецца, што падручнік «Беларуская літаратура» для 8 класа сярэдняй школы яшчэ далёкі ад дасканаласці, што яго варта было б перапрацаваць і дапоўніць, удасканаліць.

Анатоль СІДАРЭВІЧ.

ЛЮБЯЦЬ І Ў ЛАТВІІ..

Сапраўдная паэзія не ведае межаў. Гэта добра бачна і на прыкладзе творчасці вядомай беларускай пісьменніцы Эдзі Агняцэв. Вось ужо колькі гадоў вучні нашай школы з задавальненнем чытаюць яе вершы як у перакладах на латышскую мову, так і ў арыгінале, па-беларуску. Дзякуючы ім, яны адкрываюць для сябе жыццё братняй Беларусі, знаёмяцца з беларускімі хлопчыкамі і дзяўчынкамі — сваімі аднагодкамі. З асаблівым хваляваннем успрымаюць кожны раз верш «Край сяброў маіх», які ўвайшоў у зборнік паэты «Мы сур'езныя, мы вясёлыя». Гэта і не дзіўна — твор жа прысвечаны нашай, 6-й латышскай сярэдняй школе Рыгі.

З вялікай цеплынёй, сардэчнасцю расказвае Э. Агняцэв аб Латвіі і ў вершы «Вось які агеньчык» — творы эмацыянальным, рытмічным, музычным.

Што тычыцца кнігі «Доктар Смех», дык тут раўнадушных быць не можа. Звонкія, іскрыстыя, смяшлівыя вершы паэтысы перадаюць гучаць у перакладах Я. Асманіса. Чытаюць іх дзеці, а перад сабой бачаць пісьменніцу — шчырую, сардэчную, даверлівую. Бачаць менавіта такой, з якой пазнаёміліся на ранішніках Рызскага клуба інтэрнацыянальнай дружбы, калі Эдзі Сямёнаўна прыязджала да нас у госці.

Антаніна КРАЎЛЕ,
настаўніца 6-й латышскай сярэдняй школы Рыгі.

Пятро ПРЫХОДЗЬКА



Домік над Свіслаччу

Куток Радзімы — твой і мой
У нашай ёсць сталіцы.
Спякотным летам і зімой
Б'юць пад вадой крыніцы.

Далей, за Мінск, сто верст амаль
Лясамі і палямі
Цячэ рака, імкнецца ў даль
З сыпучымі пяскамі.

Шлях ёсць у кожнай рэчкі свой,
А ў нашай — адмысловы.
Ля Троіцкай гары былой,
Дзе быў садок вішнёвы,

Яшчэ ў далёкі час стаяў
Тут домік над ракою.
Яго ніхто не заўважаў
За белаю царквою.

Насупраць быў палац — як дар
Усім буржуйскім святам,
А побач з домікам — жандар,
Сам мінскі губернатар.

У мітусні жыцця свайго
Не мог ён здагадацца,
Што стаў пад носам у яго
З'езд Партыі збірацца.

Уначы сядзелі за сталом
Сыны з усёй Расіі.
Абсталяваны былі ім дом
Так, як яны прасілі.

Пра подзвіг, справы іх тады
Не чула ішчэ планета.
А ў ссылцы Ленін малады
Пра ўсё ўжо ведаў гэта.

Яму з глыбін жыцця відней
Было ўсё бачна ў сяце...
Прайшлі гады. Як і раней
У домік сонца свеціць.

Застаўся ў Мінску ён такім,
Якім быў многа летаў.
Вось толькі стала больш пры ім
Прыгожых дрэў і кветак.

Сюды ідуць з усіх дарог
Народы пакланіцца.
І Ленінскі праспект пралёг
Тут праз усю сталіцу.

Астрэйкавы

слівы

Я помню — радасны, імклівы,
У лес на дачу ідучы,
Два чаранкі ён нёс — дзве слівы, —
На незгінаемым плячы.

Святому верны завету
Ён пасадзіў іх у садку,
Каб больш святла давалі свету,
А пчолкам рупным —
Больш мядку.

Іду сцяжынкаю вясенняй,
Дзе ён на прызбачцы сядзеў.
Ад маразоў ці ад сухмені
Садок Астрэйкаў парадзеў.

Слабыя дрэўцы ў стройным радзе
Стыхіяй зломлены былі.
А дзве сястрычкі — слівы ў садзе
Вясною зноўку зацвілі.

Нальецца плод зеленаваты,
Успыхне ясная зара.
І ўсё чакаюць каля хаты
Яны свайго гаспадара.



Адплыла маркота ночы
У пасівельны часы,
А мне свеціць твае вочы
Зоркай ранняе красы.

Я шурпатаю шчакою
Да тваіх прыльну вачэй
Не хачу ў жыцці спакою,
Хай ярчэй, ярчэй, ярчэй

Разгараюцца іскрою
Вочы, мне даюць святло.
Я ў разлуцы быў з табою,
Ды расстання не было.

Сосны Райніса

Зліваецца над морам золак
З зямною бронзаю ў цішы
Ля Соснаў Райніса. —
Пасёлак
Так называюць латышы.

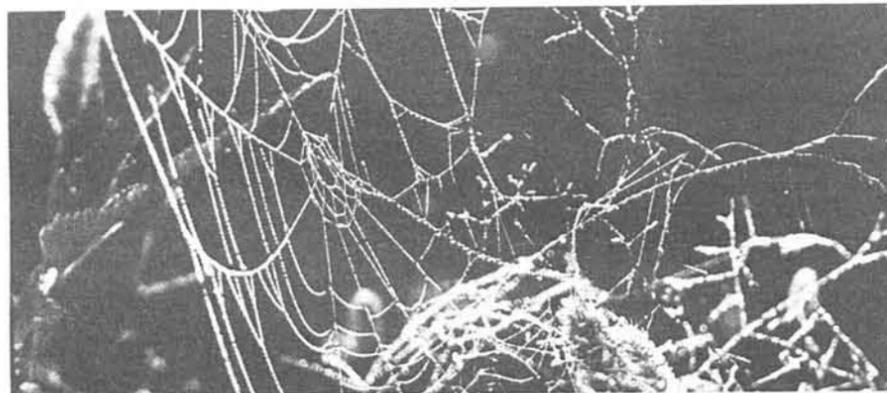
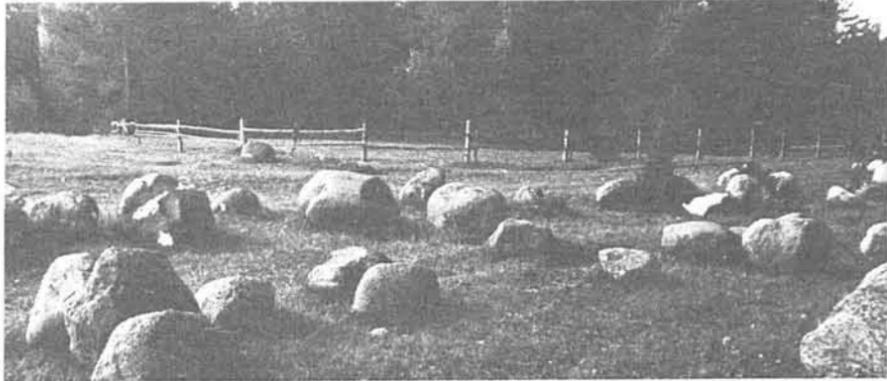
І мне надаўся міг шчаслівы
Ля гэтых соснаў пабываць.
Прышоў да іх.
Стаю маўкліва,
Бы штосьці ім хачу сказаць.

Паэт, напэўна, з морам раіўся
Аб тым, як песні мужнай стаць.
Таму змаглі тут
Сосны Райніса
З пяску, з травы
Сцяною ўстаць.

Гамоняць сосны, разрастаюцца
Штогод вышэй, шырэй, ярчэй.
Ад іх связюць ночы, раніцы.
Не адарваць ад іх вачэй.

Здалёку глянеш,
Глянеш зблізку —
Стаяць адна каля адной.
Над морам —
Над сваёй калыскай —
Гудуць з упругасцю стальной.

Яны гушкаюцца на ўзгорку,
Гаворку шчырую вядуць.
І з кожнай срэбраная зорка
Глядзіцца ў сінюю ваду.



Карункі восені.

Фотаэцюды В. ДУБІНКІ.

З ДАЛЁКІХ І БЛІЗКІХ ДАРОГ

ЧЫМ МЕНШ мы ведаем пра тую ці іншую старану, тым больш ён прыблізны, гэты сімвал, які ў нашай свядомасці ўвасабляе яе. Заўсёды міжволі ўсміхаешся, калі чалавек, загаварыўшы з табою пра Беларусь, называе толькі Палессе, бо здагадваешся, што не ведае чалавек ні твае рэспублікі, ні таго Палессе... І, мабыць, не трэба перахваць яго, што Беларусь — гэта не толькі Палессе. Лепш запрасіць, каб прыехаў чалавек у госці, паглядзеў на зямлю, дзе ты жывеш...

У нас, пісьменнікаў, якія ехалі на Дні савецкай літаратуры ў Туркменістане, былі розныя ўяўленні пра рэспубліку. У многіх там жылі даўнія добрыя сябры, і дарогі не раз прыводзілі да іх, іншым жа ўпершыню выпадала пазнаёміцца з зямлёй Туркменістана, з яе людзьмі.

Сучасная авіяцыя скарачае адлегласці. Яна за некалькі гадзін з дажджлівай і халоднай Масквы перанясе цябе ў сонечны, цёплы Ашхабад, але яна не дзе



ні часу, ні магчымасці прыгледзецца да зямлі нават з вышыні птушынага палёту.

Мабыць, таму, каб выправіць гэтую няўмольнасць імклівых хуткасцей, а таксама каб выканаць насычаную важнымі і адказнымі мерапрыемствамі праграму першых Даён савецкай літаратуры на туркменскай зямлі, пісьменнікі раздзяліліся на пяць груп, па абласцях, быццам прымаючы эстафету «першай ударнай» пісьменніцкай брыгады, у якой былі маладыя М. Ціханаў, У. Іваноў, Л. Лявонаў, У. Лугаўскай, П. Паўленка, Г. Саннікаў, і рушылі на сустрэчу да баваўнаводаў, меліяратараў, нафтавікоў, газавікоў, хімікаў, рыбакоў, гідрабудавнікоў, воінаў, студэнтаў.

Нашай групе, «прыкладна-паказальнай», як жартаўліва ахрысціў яе сам кіраўнік Гарыф Ахунаў, каб дасягнуць Ташауза, яго шчодрой зямлі, немагчыма было зноў абысціся без яе вялікасці авіяцыі — каб перасекчы з поўначы на поўдзень амаль усю рэспубліку над Каракумамі, тым сімвалам Туркменіі, які застаўся ў нашай памяці з урокаў школьнай геаграфіі і па якім у хуткім часе ўсё ж праляжа асфальтавая стужка шашы.

Самае нечаканае было для мяне ў самым Ташаузе, куды мы прыехалі з аэрапорта. Мяне паклікаў Атаджан Таганаў, падвёў да чалавека, прапанаваў па-



Фота Л. ХАДКЕВІЧА.

ЗДАБЫТКІ І ПРАБЛЕМЫ ДАКУМЕНТАЛЬНАГА КІНО

Напярэдадні партыйных з'ездаў кожны творчы калектыў падводзіць вынікі сваёй дзейнасці: адзначае поспехі, асэнсоўвае прычыны недахопаў. Для беларускіх кінематографістаў гэты адказы перыяд супадае з іх падрыхтоўкай да свайго прафесійнага з'езда. У святле тых задач, якія ўзнікаюць у перадз'ездаўскі час, і разглядалася работа беларускіх кінематографістаў на чарговым пленуме праўлення Саюза кінематографістаў БССР. Пленум быў прысвечаны праблемам дакументальнага кіно рэспублікі, дзейнасці вытворча-творчага аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм».

Напярэдадні пленума Саюз кінематографістаў сумесна са студыяй «Беларусьфільм» наладзілі двухдзённы семінар на тэму «Наш сучаснік у беларускім дакументальным кіно». Удзельнікі семінара, на які былі запрошаны вядомыя кінадзельцы, госці з Масквы, Ленінграда, Латавіі, Літвы, пазнаёміліся з дакументальнымі стужкамі аб'яднання «Летапіс», з карцінамі Цэнтральнай студыі дакументальных фільмаў, са стужкамі латышскіх і літоўскіх кінадакументалістаў. Дыскусіі, якія ўзніклі на семінары, працягваліся і на пасяджэннях пленума, што значна ажывіла выступленні многіх яго ўдзельнікаў і, наогул, усю работу пленума...

— Вы бачылі калі-небудзь чаргу на дакументальны фільм? — задаў пытанне адзін з выступаючых. — Відаць, не бачылі. А чаму? У чым прычына?

Давайце падумаем вольна над чым. Ці цалкам усведамляюць кінадакументалісты сваю адказнасць перад гледачом? Ці дастаткова ясна бачаць сваё месца ў духоўным жыцці народа? Ці дастаткова востра і бескампрамісна аналізуюць яны складаныя жыццёвыя праблемы і з'явы сённяшняга дня?

Менавіта так паставіў пытанні ў сваім дакладзе на пленуме сакратар праўлення Саюза кінематографістаў Юрый Лысятаў.

Як вядома, беларускае дакументальнае кіно пакуль што мае найбольш значныя здабыткі ў адлюстраванні тэмы Вялікай Айчыннай вайны. Тут ёсць прыклады глыбокай распрацоўкі сюжэтаў, прыклады філасофскага і мастацкага асэнсавання падзей таго часу. Дастаткова назваць хоць бы фільмы рэжысёра В. Дашука пра людзей «з вогненых вёсак».

Гэта тэма і надалей застаецца адной з важных, адзначыў дакладчык. У прыватнасці, «Летапіс» мае намер стварыць шматсерыйны дакументальны фільм аб партызанскай барацьбе на Беларусі, нешта нахшталт «Вялікай Айчыннай». Аднак жа галоўная задача кіно — стварэнне фільмаў пра сённяшні дзень, пра нашага сучасніка. Тут, на жаль, мы можам пахваліцца мала чым. Праўда, кінематографісты ў апошні час сталі больш цікавіцца надзённымі праблемамі. Больш жывымі сталі героі дакументальных стужак, больш свабоднай і шчырай зрабілася мова фільмаў, іх інтанацыя. Гэта ўласціва такім, напрыклад, стужкам, як «Генеральны дырэктар» (аўтары А. Ледзянэў, М. Заслонава), «Хроніка знаходжання на зямлі» (аўтары В. Грышановіч, М. Кацюшэнка, Д. Міхлееў), «Зрабіў крок першым» (аўтары Э. Луканская, В. Сукманюў), «Словы маці» (аўтар А. Заблоцкі), «Браты Басальгі-Бальшавікі» (аўтар П. Аліфярэнка),

«Зямля мая, лёс мой» (аўтары М. Бярозка, У. Матвееў, К. Славін), «Шчаслівыя берэгі Алімпіі» (С. Лук'янчыкаў) і інш.

Трэба адзначыць, што ў апошні час беларускі дакументальны кінематограф стаў часцей звяртацца і да негатывных з'яў у жыцці, да таго, што замінае нашаму руху наперад, пачаў звяртаць увагу на нявырашаныя праблемы. Сярод фільмаў такой тэматыкі варта назваць «Бацькоўскае поле» (аўтары С. Барадоўскі, Ю. Лысятаў), «На што патрэбны кантралёры» (аўтары А. Казловіч, А. Канеўскі), «Гэты нязручны Каралёў» (аўтары В. Шусцікаў, В. Каралёў), «Цяжкія размовы» (аўтар Р. Ясініскі), «Расплата» (Д. Міхлееў), «Я танцаваць хачу» (А. Карпаў). Аднак нельга яшчэ сказаць, што ў нас ужо ёсць вострапраблемнае дакументальнае кіно, якое хвалявала б гледачоў, ставіла б праблемы сапраўды надзённыя, складаныя, адлюстроўвала б тое, што кожны дзень паўстае перад працаўнікамі горада і вёскі. Між тым, менавіта праблемнае кіно — гэта школа кінадакументалістыкі. Без вострай пастаноўкі пытання, без сацыяльнай накіраванасці няма кінапубліцыстыкі. Дакументальны фільм павінен не проста адлюстроўваць рэчаіснасць, не фатаграфавальваць яе, а асэнсоўваць, даваць ацэнку той ці іншай з'яве — і сацыяльную, і маральную, і этычную. У аб'яднання «Летапіс» яшчэ няма шырокага аўтарскага актыву, баявога, смелага атрада людзей, якія дапамаглі б ствараць высокамастацкія сцэнарыі з дакладна акрэсленай аўтарскай ацэнкай з'яў рэчаіснасці.

Яшчэ назіраецца тэматычная і жанравая аднастайнасць дакументальных стужак. І гэта ў многім залежыць ад тых, хто складае і зацвярджае тэматычныя планы кінафільмаў. На жаль, у састаўленні тэматычных планаў пакуль мала ўдзельнічаюць рэжысёры, яны яшчэ рэдка прапаноўваюць тэмы, якія іх хваляюць і над якімі яны хацелі б працаваць. Можна, і таму ў нас яшчэ шмат сярэдніх фільмаў, у якіх няма адкрыццяў, няма навізны. Адна з важнейшых праблем кінастудыі з'яўляецца прыцягненне творчай моладзі — як прафесіяналаў, так і аматараў. Для беларускага кіно актуальным застаецца пытанне павышэння прафесіяналізму — у прыватнасці, авалоданне выяўленчымі сродкамі кінематографістаў. Менавіта аб аператарскай рабоце, майстэрстве мантажу, музычным афармленні гаварылі на пленуме, называючы канкрэтныя прыклады, кінакрытыкі і журналісты, якія рэцэнзуюць кінакарціны. Са свайго боку, кінарэжысёры слухна крытыкавалі кіназнаўцаў і журналістаў за павярхоўны разгляд кінакарцін, за нежаданне глыбока разабрацца ў дадатных і адмоўных момантах той ці іншай стужкі на старонках друку.

Слушна прагучалі заўвагі адносна тэхнікі кіно — не хапае яшчэ навішніх тэхнічных сродкаў, што таксама зніжае вартасці кінастужак.

Увогуле на пленуме адбылася цікавая, жывая, вострая размова, якая, безумоўна, дапаможа беларускім кінадакументалістам у далейшай рабоце.

У пасяджэнні пленума прыняў удзел інструктар ЦК КПБ М. С. Карпенка.

Можна было б паспрачацца са стваральнікамі праграмы аб другім яе аддзяленні, напрыклад, накіраваўшы аркестравай фанарамы славуэтага мажорнага паланеза — яна падалася штучнай, «прыдуманай» пасля такога жывога бруістага фартэп'янанага гучання гераічнага Эцюда до мажор (у выкананні І. Алоўнікава). Ды гэта, відаць, справа рэдактарскага густу. А пра тое, што цыкл вечароў у музычнай гасцінай заслужыў прыхільнасць публікі і мае сваіх зацікаўленых сяброў, сведчыла атмасфера ў зале. У запоўненай зале.

І гасцей (было іх семнаццаць, пераважна — моладзь),

ПАПАНАВАУ ЖА НЕХТА: паколькі музыка сама за сябе скажа, пра яе — не гаварыць зусім. Няхай зала слухае, «расце». А зала не «расце», таму што не слухае, а не слухае таму, што пустое, а пустое таму, што яе патэнцыяльных наведвальнікаў туды проста не цягне. Ды хіба дзіўна? Хіба вас пацягне да кніжнай паліцы пачытаць, скажам, Вальтэра на мове арыгінала, калі вы з французскага ведаеце толькі пару ходкіх фраз?

Аналогія, канечне, аддаленая. Але ж музыка — гэтая цэлы іншамоўны свет, у якім бытуе не толькі даходліва-«гутарковая» мова. Універ-

та было на парадку дня Усесаюзнага семінара музыказнаўцаў - лектараў, які праходзіў у Маскве і ў Мінску. Па рашэнні Міністэрства культуры СССР Усесаюзнага інстытут павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры праводзіў такую вучобу на базе Беларускай дзяржаўнай філармоніі ўжо ў другі раз. Напружаны быў мінскі тыдзень для ўдзельнікаў семінара: лекцыі, заняткі ўніверсітэта музычнай культуры, абмеркаванне новай праграмы, сустрэча з беларускімі кампазітарамі, гутарка з кіраўніцтвам філармоніі, экскурсіі. У гасцініцу яны вярталіся позна, і тады яшчэ далёка за поўнач доў-

КАЛІ НЕ БУДЗЕ ПУСТАВАЦЬ ЗАЛА?

сальнай мовы ў гэтым свеце няма...

Навялі мяне на такую прэамбулу згадкі мінулага тыдня, пасяджэнне мастацкага савета канцэртна-лекцыйнага бюро Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Абмяркоўвалася новая праграма, падрыхтаваная лектарам - музыказнаўцам А. Парэцкім. Першая праграма цыкла «Музычныя паралелі», арыентаваная на слухача з пэўнай эрудыцыяй, на студэнцтва, — расказ пра вытокі, станавленне, псіхалогію творчасці Пракоф'ева і Шапэнавіча. Уводзіны ў гістарычную абстаноўку, вершы Блока, Маякоўскага, многа музыкі: ранняя фартэп'янная сачыненні Пракоф'ева і Шапэнавіча, іх вакальная і інструментальная музыка ў выкананні артыстаў канцэртнай брыгады пры актыўным удзеле самога расказчыка — піяніста.

Нягледзячы на добрае ўражанне ад праграмы, удзельнікі яе абмеркавання выказвалі не толькі кампліменты артыстам, а і прафесійныя парадкі, пажаданні, заўвагі. Сярод прысутных была група гасцей з розных гарадоў краіны. Іх па-добраму здзівіла лектарская метада беларускага калегі, інтанацыя давяральнай размовы, падкрэсленая тым, што А. Парэцкі добра валодае фартэп'яна і не проста ілюструе свае словы «нотнымі прыкладамі», а выконвае музыку, пра якую гаворыць. Аказваецца, узровень музычнай прапаганды ў многіх гарадах непараўнальна ніжэйшы, чым у Мінску.

Вось тады і прагучала трывожнае слова аднаго з гасцей: «Недахопы ў масавай музычнай адукацыі — страшнае зло, якое спарадзіла апусцелыя залы філармоній...»

Як процістаяць гэтай злу? Як змагацца супраць пустаты залаў на сімфанічных, камерных канцэртах? Гаварыць пра музыку! Прыводзіць яе — да школьнікаў і ў класы ПТВ, у аўдыторыі студэнтаў - першаккурснікаў і ў рабочыя клубы. Выхоўваць слухача — місія не проста музыканта, а музыканта - прапагандыста. І эфектыўнасць прапаганды мастацтва вызначаецца багаццем асобаў лектара, яго артыстызмам, асабістым абаяннем, аратарскім навыкам. Як многа ў гэтым слове: прапагандыст!.. Задачы прапаганды музычнага мастацтва, школа майстэрства, абмен прафесійнымі сакрэтамі, вопытам — усё гэ-

жыліся іх прафесійныя спрэчкі.

Зразумела, спецыфіка работы канцэртна-лекцыйнага бюро нашай філармоніі, эфектыўнасць яго дзейнасці, яго праблемы — прадмет асобнай увагі. Але ж гаворка на семінары вялася на аснове вопыту мінчан. Значыць, арганізатары бачылі ў гэтым вопыце формы і метады прапаганды музычнага мастацтва, варты пераймання, дзейсныя, перспектыўныя. І, відаць, не выпадкова аднадужнай была высокая ацэнка гасцямі работы калег. Яны адзначалі арыгінальнасць і іскрынку ў лекцыях М. Казініна, яго непасрэдны кантакт з дзіцячай аўдыторыяй; артыстызм і асабістае асэнсаванне тэмы ў праграме А. Парэцкага; сталую практыку, прафесіяналізм І. Зубрыч.

Якраз у тым дні адбылася чарговая сустрэча ў музычнай гасцінай філармоніі: І. Зубрыч выступіла з рамантычнай наваля «Сэрца Шапэна» (рэжысёр У. Лейдман). Не магу абмежавацца агульнай фразай: «удзельнічалі майстры мастацтваў рэспублікі» і назаву ўсіх, хоць спіс будзе даўгаваты. Піяністы — Л. Дворжац і лаўрэат міжнароднага конкурсу І. Алоўнікаў; салісты Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР народныя артысты рэспублікі Л. Златава, І. Шыкунова, Л. Гарэлік, заслужаная артыстка БССР Л. Сісельніцава і А. Рымашэўскі; артысты філармоніі У. Вепрык (вакал) і В. Сабераў (мастацкае чытанне); акцёр Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра В. Шалкевіч (у яго выкананні пекна прагучалі вершы А. Міцкевіча — на-польску); канцэртмайстар — дыпламант усесаюзнага конкурсу Н. Цёмкіна; народны ансамбль танца «Равеснік».

...У фае — выстаўка: зборнікі мазурак, прэлюдыі, паланезаў, экспромтаў... Планшэты з фатаграфіямі, малюнкi, экслібрысы... У зале — прыглушанае святло; знаёмы абрыс Шапэнавага твару; два райлі на сцэне. Музыка, вершы, радкі з пісем і ўспамінаў. І зноў музыка... Ненадакучліва акрэсліваецца жыццёвы і творчы шлях: першыя опусы; сябры-варшавяне; вальсы — «гэтыя маленькія гімны каханню»; Парыж; творчы водгук на польскае паўстанне 1863... Музыка суайчыннікаў Шапэна, у якой — часцінка сэрца вялікага кампазітара...

і мінчан (увесць лектарскі штат: пяцёра чалавек) цікавілі агульныя пытанні.

З чаго, скажам, пачынаць знаёмства з аўдыторыяй? «Вельмі правільна, што пачынаецца са складанага. З простага — нецікава, не кліча наперад»; «Пракоф'ева і Шапэнавіча слухала ўпершыню, хая і скончыла музычную школу...» Так адгукалася на лекцыі А. Парэцкага моладзь. Мабыць, таму адважыўся ён адкрыць новы цыкл «Музычныя паралелі» не класікай: класіку з настаўнікамі праходзіць, а на сучасную музыку — таму яна для шырокага кола і нязвыклая — у школьных праграмах бракуе часу. Мабыць, справа слушная: размова з сучаснікам пачынаць аб творчасці сучаснікаў.

Якім лекцыям належыць будучае? Мабыць, спраўдзіцца чысцьці прагнозы і ўзнікне своеасаблівая форма: лекцыя-тэатр.

Пакуль жа многае — пошукі, творчасць, фантазія — уліраецца ў праблему кадраў. Няма ВНУ, дзе мэтанакіравана, па спецыяльнай праграме рыхтавалі б прафесійных лектараў. Кансерваторыя? Але адпаведная адзнака ў дыпламе выпускніка яшчэ не азначае, што яго ўладальнік мае прафесію лектара. Рэпутацыя добрага знаўцы гісторыі музыкі — не зарука прапагандыскага таленту і ўмення. Даводзіцца такія кадры «каваць уласнымі рукамі»: належным чынам накіроўваць студэнтаў-музыказнаўцаў, якія праходзяць лектарскую практыку на базе канцэртна-лекцыйнага бюро; шукаць здольную моладзь сярод музыкантаў - выканаўцаў. (Дарэчы, М. Казінік скончыў кансерваторыю як скрыпач, А. Парэцкі — піяніст).

Акрамя спецыяльных ведаў, гэта работа вымагае здольнасцей жыва, нешаблонна падаць матэрыял, зацікавіць аўдыторыю і трымаць яе увагу. Прапагандыст музыкі: як гэта сапраўды многа значыць! Каб слухалі і цябе, і музыку, пра якую ты гаворыш, каб хацелі паслухаць яшчэ. Каб потым самі, без цябе — лямана ў музычным моры — упэўнена і прагна ўваходзілі ў гэты свет. Тады, мабыць, і будзе вырашана адна з сённяшніх праблем эстэтычнага выхавання — праблема незапоўненых залаў.

С. БЕРАСЦЕНЬ.

КОЖНЫ РАЗ, **КАЛІ** журналістка дарогі прыводзіць у любія сэрцу мясціны, дзе нарадзіўся і вырас, так і хочацца сустрацца з людзьмі, добрымі, шчырымі, працалюбівымі, якіх даўно ведаю, або з маладымі, прызнанымі аўтарытэтамі, з якімі яшчэ не паспеў пазнаёміцца. У адзеле культуры Пухавіцкага райвыканкома мне паралі пабываць у Івана Іванавіча Сакольчыка. Падказалі, што на пасадзе культасветработніка ён ужо дваццаць чатыры гады, карыстаецца людскою павагай.

Паехаў у Белькавічы, вёску,

дэкі пасёлак Рудзенск — калі ласка.

У хоры, танцавальным калектыве, драматычным гуртку Белькавіцкага Дома культуры ўдзельнічае нямала аматараў. Па-сапраўднаму любяць мастацтва і шмат сіл аддаюць яго развіццю дырэктар Грэбенскай сярэдняй школы Іосіф Ляхновіч, загадчыца Навапольскага камбіната бытавога абслугоўвання Антаніна Матафонава, якая цудоўна выконвае танцавальныя нумары. Любіць спяваць рускія, беларускія народныя песні пенсіянерка Марыя Рыгораўна Салаўёва. А як апладзіруюць вяскоўцы ўдзельнікам драма-

ня — усяго з шаснаццаці вёсак Навапольскага сельсавета. І ў святочныя дні, і ў будні тут кветкі. Букет палых кветак прынес і Іван Іванавіч.

Работа на культурным фронце — справа жыцця Сакольчыка. Пра гэта красамоўна сведчаць розныя дыплумы, знакі, граматы, медалі. Есць у культработніка дыплом Міністэрства культуры СССР, ЦК прафсаюза работнікаў культуры, рэдакцыі газеты «Правда», юбілейны знак ЦК ВЛКСМ, атрыманы ў дні святкавання шасцідзесцігоддзя Ленінскага камсамола, медаль «За доблесную працу».

А які з яго напачатку быў культработнік, арганізатар? Нават сярэдняй адукацыі не меў. Давучаўся ў Рудзенскай зячэрняй. А колькі сіл вымага-ла работа ў клубе, арганізацыя мастацкай самадзейнасці на вёсцы! Палюбіла вясковая моладзь энергічнага, няўрымслівага юнака. Пайшла за ім. Прызнала ў Сакольчыку свайго нязменнага важака. Не па гадах яго сталі Іванам Іванавічам клікаць.

Шмат гадоў прайшло, але і цяпер памятае сваіх першых памочнікаў — Віктара Бардзіяна, Леакадзію Касько, Любоў Паўловіч, Міхаіла Хадыку. Памятае і першы канцэрт, які, пэўна, удаўся, бо глядачы шчыра апладзіравалі ўдзельнікам драматычнага гуртка за пастаноўку «Землякі», за песню «Хлопец пашаньку пахае», за іншыя нумары.

Многія з гэтых гадоў прайшлі ў вучобе: спачатку — у культасветвучылішчы імя Н. К. Крупскай, потым — у Ленінградскай вышэйшай прафсаюзнай школе. Цяпер ён — зноў студэнт чацвёртага курса гістарычнага факультэта Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горкага.

Сакольчыка можна сустраць на палых вясках, на ферме. І паўсюль яго чакаюць, да яго думкі прыслухоўваюцца. А некалі ж, прызнаваўся мне Іван, даводзілася чуць і такое: «Ат, якая там работа. Грошы толькі атрымлівае. Клуб адмакнуў, пасядзеў і пайшоў».

Мы прыпыніліся ля старога каштана. Міма праходзілі вяскоўцы. Шчыра віталіся, запрашалі ў госці. Падумалася: чалавек, што працуе з людзьмі, павінен сэрцам адчуць чужую радасць і чужы боль, умець прыносіць людзям шчаслівыя мінуты. Культасветработнік — што настаўнік: ад яго патрабуецца асабісты падыход да кожнага ўдзельніка мастацкай самадзейнасці.

Жыве чалавек на зямлі. Жыве, пакідаючы ў душах людзей глыбокі след.

Аляксандр ХАЗЯНІН.



У вёсцы Збляны Лідскага раёна бадай што ў кожнай хаце сустранеш майстрыху, якая адмысловым узорам, квяцістымі карункамі аздоблівае вытаную сваімі рукамі поцілку, капу, сурвэтку. Вырабы майстрых карыстаюцца нязменным поспехам у панупнікоў Ленінграда, Гродна.

Вёска Букча Лельчыцкага раёна славіцца выканаўцамі народных песень, мелодый на народных музычных інструментах. Любіць вяскоўцы і пакарпець над вышыўкай, вязаннем, пляценнем карункавых занавесаў, кап і інш. Зайдзіце ў любую хату і перад вашымі вачамі паўстане такі малюнак — чым не выстаўка? Да сясцёр Ульяны і Галіны Андрэйкавец прыйшлі сяброўкі — Тацяна Гайкевіч і Валянціна Калеснік.

Такіх прыгожых дабротных дамоў, як на трэцім здымку, у вёсцы Казловічы, што на Случчыне, — цэлая вуліца.

Фота В. ДУБІНкі.

Злыбодкі СЛЕД

дзе ўжо многа гадоў працуе Іван Іванавіч.

— Мне б да Івана Іванавіча Сакольчыка, — звяртаюся да дзядзькі-конюха, які адзінока, захінуўшыся плашчом, стаіць ля каржакаватага дуба.

Даведаўшыся, што дырэктара мясцовага Дома культуры хачу бачыць, ён некай радасна працягнуў «а-а» і доўгім зашмалцаваным кіем паказаў у канец вёскі і ўдакладніў, што адсюль кіламетры тры.

Знайшоў Сакольчыка пад вечар. Зайшоў у хату. Насустрач мне з-за стала падняўся сінявокі, хударлявы, гадоў сарака мужчына. На твары ветлівая ўсмішка. І тут жа, быццам даўно мяне ведаў, загава-рыў. Даведаўся ад яго, як нялёгка было працаваць дырэктарам Дома культуры. Некай трэба было рамантаваць клуб, дык штодня хадзіў да кіраўнікоў мясцовай гаспадаркі, дамагаўся.

Колішні старшыня калгаса імя Заслонава спаслаўся на выканком сельскага Савета народных дэпутатаў — маўляў, яго Дом культуры, няхай і клопаціцца. Іншы ж раз шмат чаго абяцалі, а справа наперад і не рушыла. Цяперашні кіраўнік гаспадаркі Віктар Якаўлевіч Сарока разумее Сакольчыка. Трэба ўдзельнікам мастацкай самадзейнасці машына, каб паехаць у Сяргеевіцкі, Цітвянскі сельскія дамы культуры, калгасы імя Куйбышава, «Перамога», гара-

тычнага тэатра, у рэпертуары якога такія вядомыя п'есы, як «Несцерка», «Папараць-кветка», «Прымакі» і інш.

Кіраваць калектывам, працаваць з людзьмі заўсёды нялёгка. «Тут свая навука», — не адзін раз паўтараў Іван Іванавіч. Колькі іх, радасцей, засмучэнняў, было ў яго! Чаго больш — не ўзважваў. Проста ва ўсім імкнецца бачыць радасць, сам прыносіць яе людзям. І як прызнаны ва-жак вясковай моладзі, і як дэпутат сельскага Савета народных дэпутатаў, і як работнік культуры. Спатрэбіцца каму-небудзь дапамога, тады садзіцца Іван Іванавіч на веласіпед і — да чалавека. Многія жыхары навакольных вёсак могуць сказаць: дапамог атрымаць пенсію, пасадзейнічаў у дастаўцы паліва, з кімсьці проста душэўна пагаварыў.

Раніцою выйшлі мы на бераг ракі. Прыпыніліся. Задумаўся Іван Іванавіч. Успомніў, відаць, першы дзень вайны, сваіх аднавяскоўцаў. Людзі белі па роўным жытнёвым полі і падалі, а фашысцкія самалёты сыпалі і сыпалі смаротны груз. Гараць хаты, людзі, усё ахутана полемем... І маці, нема крычучы, шукае яго, Іванку...

Сёння на гары, за Белькавічамі, узвышаецца помнік. Тут пахавана 338 чалавек з Бахаравіч, Наваполля, Асакі, Грэбе-

п'ем'ера адбылася ў Зашырскаім сельскім клубе. Меліяратары і рабочыя саўгаса гарача прымалі самадзейных артыстаў. А праз два дні на спектаклі пабывалі і жыхары нашага палескага гарадна Ельска... Пастаноўку спектакля ажыц-

цвяіла рэжысёр народнага тэатра Марыя Шапава, якая паматэрну ўвасобіла вобраз зладзейкі Сонькі Лешчык. Уразіла глядачоў і работа артысткі народнага тэатра Валянціны Антропавай: у спектаклі яна іграе ролю рэвалюцыянеркі Зоі Дзям'янавай, якая ідзе на смерць у імя свабоды свайго народа. Пранікнёна, узнёсла пранесла праз увесь спектакль вобраз папличніцы Зоі — камсамолкі Людзі Варанцовай — навуковы супрацоўнік Ельскага ірвалнаўчага музея Т. Красункова. Адна з творчых знаходак спектакля — дэбют Алены Барысевіч, якая вельмі шчыра, праўдзіва данесла да глядача вобраз сялянскай дзяўчыны Агашы Нобзевай.

Поспеху спектакля садзейнічалі музычнае і дэкарацыйнае афармленне.

Народны тэатр з Ельска папоўніў свой рэпертуар герайчнай драмай, якую неўзабаве ўбачаць не толькі жыхары Ельшчыны, але і іншых раёнаў Гомельшчыны.

Антон ГУК, старшы інжынер Ельскага завода ЖБВ.

У АМАТАРАЎ — ПРЭМ'ЕРА

У Ельскім раённым Доме культуры «Колас», што на Гомельшчыне, наведвальнікі толькі і гаварылі пра новую прэм'еру народнага тэатра — спектакль па п'есе І. Эвальд «Адважныя сэрца». Па просьбе рабочых саўгаса «Камуніст»





АКРЫЛЕНАЯ МАРА

Майстэрня скульптара... Усё ў ёй уражвае: высокая столь, падпертая шырокім, ва ўсю сцяну, акном, якое зацігнута халодным восенскім небам; водсветы гэтага неба на белых, здаецца заката белых тут, гіпсавых адліўках; загадкавая таямнічасць захутаных у поліэтылен — гліна не павінна сохнуць! — распачаты работ; цямнае свячэнне металу на палцы, дзесьці ў кутку, сярэд мнства бюстаў, фігурак, масак...

А на фоне паліц з работамі на падстаўцы, засыпанай збітым, саскрэбленым гіпсам, узвышаецца лёгкая, крылатая постаць дзяўчыны. Лёгка-лёгка! — хоць да яе нельга дацягнуцца, хоць яна — ледзь не пад столь. Лёгкасць надае вылеплены скульптарам вецер. Так, так, вецер! Вецер — у складках сукенкі, што трапеча-развіваецца, акрэслваючы тонкі дзявочы стан, вецер — у застылым паліце шаліка, які, ірвачыся з уснінутых рук, і робіць фігуру крылатай.

Сімвал Перамогі (помніца крылатую Ніку?), сімвал вечнай маладосці, сімвал памінення ў нязведаную далечынь — у будучыню...

Гэта і ёсць той галоўны твор, над якім працуе цяпер Леў Мікалаевіч Гумілеўскі. Праўда, тут не зусім дарэчы слова «твор», таму фігура «Крылатай» (яна будзе сяміметровай) на высокім пастамента з граніту хоць і будзе цэнтральным элементам будучага манумента на Савецкай плошчы ў Магілёве, усё ж толькі заўважвае вялікую, цікавую па задуме кампазіцыю, створаную скульптарам і архітэктарам К. Аляксеевым і А. Івановым. Яе, гэту кампазіцыю, будучы арганізоўваць стэлы з шасціметровымі рэльефамі, на якіх ажывуць гістарычныя дні барацьбы за Савецкую ўладу на Магілёўшчыне. «Барацьбітам на Савецкую ўладу» — надпіс на паліце, дзе загарыцца Вечны агонь.

Пяць рэльефаў, пяць стэронак гісторыі... Здабытае ў барацьбе, здзейсненае гераічнай працай народа павінна быць адлюстравана мастаком, павінна загучаць на мове пластыкі, на мове мастацтва. Гэта далёка не простая задача. Перачытаны дзесяткі і дакументаў, адбыліся дзесяткі сунтэраў з ветэранамі партыі, з удзельнікамі вайны, з гераімі працы і грамадскімі дзеячамі, перабраны ў думках дзесяткі не магчымых варыянтаў. І не толькі ў думках — колькі раз бласільна апускаліся рукі, зноў і зноў знішчаючы толькі што зробленае. Але праца распачылася зноў, знаходзілася новае, чарговае вырашэнне.

Сёння, калі ўсе пяць рэльефаў амаль што вырашаны — знойдзены кампазіцыі, зроблена «пракладна» мнства фігур (здзяйсненні жа ўсяго — народ!) ідзе напружаная работа над вобразамі рэвалюцыйных салдат і першых арганізатараў калгасаў, абаронцаў Магілёва і партызан, што клянуцца адпомсціцца за сваіх таварышаў, за кроў тысяч людзей, за зямлю сваю, услаўную папалішчамі, — можна і не згадваць нялёгкага папярэдняга гады. Але ж гэтыя гады — частка жыцця мастака, немалая частка.

Конкурс на лепшы манумент аб'яўляўся ў 1967 годзе. Тры-

наццаць гадоў пошуку, сумненняў і працы, штодзённай працы — пагадзіцеся, гэта ня мала. А паралельна ж: работа над вобразам А. С. Пушкіна (бронзавая фігура — у экспазіцыі Цэнтральнага музея пэты), работа над помнікам У. І. Леніну (з архітэктарам М. Ткачуком) — ён устаноўлены ў Пружаннах, цікавае вырашэнне помніка Кастусю Каліноўскаму... Я напісала «помнікі», хоць на сённяшні дзень пытанне такім чынам яшчэ не ставілася. Але ж вельмі яркі вобраз Каліноўскага стварыў скульптар, яркі і прывабны. Прывабны якраз манументальнасцю: такім вострым і ўважлівым Каліноўскі — няскораным, мужным, поўным веры ў будучыню свайго народа; не шыбеніца перад ім — бессмертнасцю. Падумалася: вернецца Л. Гумілеўскі да гэтай работы — і будзе ўзведзены помнік нашаму слаўтаму папярэдніку. Не сёння — заўтра, палізаўтра...

Пазнаёміў мяне скульптар і з дзвюма новымі, толькі што распачатымі работамі. Яны невялікія, яшчэ далёка да іх завяршэння — увесь час забірае праца над манументам. Чаму з такой цікавасцю ўзіралася я ў іх? Можна, таму, што хацела разгадаць яшчэ штосьці ў іх стваральніку, у мастаку, акрамя таго, што навідавоку, што захапляе ў ім адразу, з першых хвілін гаворкі. Можна, таму, што ўпершыню зразумела: вялікай дабрыві павінен быць чалавек, каб, працуючы ў гліне ці пластыліне, у камені ці дрэве, дужымі, чуйнымі пальцамі адчуць, выявіць пластычнасць кожнага руху чалавека, і ўжо праз гэтую адухоўленую пластычнасць — характава яго. Характава ўсяго, што нас акаляе.

Маладая маці з дзяўчынкай у крэсле — паўлежачы, у такой натуральнай позы яны, што, здаецца, бачыш, як лёгкая паварочваецца крэсла то ў адзін бок, то ў другі. Шчасце мацярынства, пляшчота, радасць жыцця... Постаць з пластыліну выраменьваецца цяпло — такое ўражанне.

Другі з задуманых твораў — партрэт народнага мастака СССР Міхаса Савіцкага. Партрэт зусім не традыцыйны, партрэт — спроба расказаць аб цяжкім, самаахварным шляху мастака. Постаць — на фоне вялізнай, непамерна цяжкай рамы, мастак трымае яе нясе нам насустрач, ледзь ледзь падаўшыся ўперад. Ён не згінаецца, не. Ён не мае права сагнуцца. Рама нібы сплечена з выліў тых, каго паказваў і паказвае ён у сваіх карцінах, — вобразы, вобразы, вобразы... Своеасаблівы крыж, які трэба несець усё жыццё? Не. Асацыяцыі такой не ўзнікае. Скульптар адухоўлівае не толькі чалавека, але і працу яго, няхай цяжкую, часам — непамерна цяжкую.

Работы — распачаты, і будучы, абавязкова будуць завершаны. У Льва Мікалаевіча Гумілеўскага — пара творчага росквіту, пара сталасці — яму спаўняецца пяцьдзесят гадоў. Хутна ўстане на пастамента над Дняпром яго «Крылатая», змяняючы новую веху ў яго творчасці, і наступіць чарга новых работ, і будзе выношваць мастак новыя планы, новыя задумы. Хоццацца пажадваць яму поспехаў.

Таіса БОНДАР.

МАЙСТАР У МАЙСТЭРНІ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1).

нядаўнія гады, размаўляючы з ім пра творчасць Аляксея Глебава, я не мог не прыгадаць тых даўня першыя спатканні, бо ён — ніколыкі не змяніўся: гэты ж адкрыты, гэты ж цікавы, гэты ж сапраўды філосаф з надзвычайна шырокім кругам глядаў. І — гэты ж уважлівы.

Мо не прыгадаў бы я ўсё гэта, каб не адзі «момант», які надзвычай характарызуе Бембеля як настаўніка маладых і як чалавека. Бадай, даўжэй за ўсіх вучыся ў яго Мікола Бельскі — скульптар адметнай індывідуальнасці, якога, мне здаецца, мы яшчэ «адкрыем» з цягам часу. Менавіта бембелеўская цярылінасць і цярылінасць здолелі «выцягнуць» гэты адметны лірычны талент.

Мо каму здасца, быццам «прыватныя» гэта ўсё «моманты». Але ж той, хто ўяўляе, як няпроста спалучыць у сабе прычынны выхавання такіх ледзь не палярна процілеглых індывідуальнасцей, як прыгадаў Мурамаў і Бельскі, — той мяне зразумее. А ягонымі вучнямі не адны ж яны былі, а і Анатоля Анікейчы, Леў Гумілеўскі, Барыс Маркаў, Анатоля Арцімовіч... Да таго багацця творчых індывідуальнасцей, якія характарызуюць стан нашай школы скульптуры, Бембель мае самае непасрэднае дачыненне.

Многія вучні яго працуюць так, быццам не ў Бембеля, а ў некага іншага вучыліся. Але калі браць пад увагу не знешні адрозненні, а, скажам, саму структуру кампазіцыйнага мыслення ў скульптуры, то наўрад ці знойдзецца скульптар, які стаў бы адмаўляць значэнне для сваёй мастацтва стваральнасці скульптуры бембелеўскай кампазіцыйнай адкрыццяў. Нават калі б Бембель быў аўтарам толькі партрэта Мікалая Гастэлы, імя скульптара назаўсёды засталася б у шэрагу першапраходцаў у мастацтве. Сапраўднае гэта адкрыццё!

...Ні ў знешнасці, ні ў паводзінах, ні ў гутарцы няма ў ім нічога ад «мэтра» — рабацага! Масцеравы ў майстэрні! Але такі масцеравы, які — Майстар... Яго каржакаватая постаць сярод вялізных скульптур у прасторы майстэрні ўражвае адметнай засяроджанасцю. Грудзі — як у кавалія! Скульптары ж, акрамя ўсяго, людзі неймаверна цяжкай фізічнай працы. Але вольны гэты масцеравы пачынае гаварыць — які палёт думкі, пачуцця!.. І як тут зноў не прыгадаць ягонага настаўніка Керзіна! Вось адкуль карэні той сапраўднай інтэлігентнасці, якой часам нестася ў мастакоўскім асяроддзі. Эрудытаў заўсёды хапае. Ды не кожны эрудыт — інтэлігент. Бембель жа — і эрудыт, і інтэлігент. Яго красамоўства — заўсёды па сутнасці. Палёт яго думкі і пачуцця, выяўлены ў творах, — таксама заўсёды па сутнасці.

Погляды Бембеля на задачы мастацтва — усталяваныя. Ці на нарадзе ў Саюзе мастакоў, ці ў прыватнай гаворцы, ці ў майстэрні з вучнямі і калегамі, ці пад час палемікі пры абмеркаванні выстаўкі — заўсёды паучеш ад яго пра Вялікую Тэму, пра Вялікую Форму. Адсюль яго палемічныя выпадкі супраць «капусна-рэпава-маркоўнай нацюрмартызацыі», супраць усялякай «бутафарызцы» ў любым відзе і родзе мастацтва.

Ён перакананы, што мастак пачынаецца з мыслення. З сучаснага мыслення. А разуменне мастацтва пачынаецца з самастойнай творчасці, і таму ён за тое, каб у галіне эстэтычнага выхавання дзяцей больш было б элементаў, звязаных з іх самастойнай творчасцю. Гэта прынцыпова, калі ўлічыць так званы «прыныцц пераносу ведаў», эстэтычна выхаваны чалавек можа больш актыўна рэалізаваць сваю здольнасць да творчасці ў любым родзе і відзе дзейнасці!..

На думку Бембеля, малады мастак здольны фарміравацца толькі ў працэсе вырашэння буйной ідэйна-творчай задачы.

Што датычыць яго ўласнай творчай індывідуальнасці, дык у яе аснове — талент кампазіцыйнага мыслення. Вядучы акцэнт пры выяўленні любой задумы — менавіта на кампазіцыі. Праз багацце кампазіцыйных ходаў матэрыялізуецца думка і пачуццё. Праз кампазіцыйную рэалізацыю ўся сістэма здольнасцей у галіне пластыкі і ўся сістэма творчых захадаў па спасціжэнні рэчаіснасці сродкамі пластыкі. Скульптар, як грамадзянін, рэалізуецца ў кампазіцыі, падначаленай Вялікай Тэме, спасціжэнню сацыяльна значных вобразаў.

Яго абвостранае пачуццё кампазіцыі рэалізавана ў работах розных перыядаў — і ў перадаваемых рэльефах для Дома ўрада рэспублікі, выкананых разам з сябрам — скульптарам Уладзімірам Рытарам, і ў слаўных сёння Кургане Славы, Брэсцкім мемарыяле, а таксама ў шматлікіх работах станковага плана. У «Мікалаі Гастэлы», напрыклад, кампазіцыйнае майстэрства навідавоку — яно знешне выяўлена ў трактоўцы руху героя, праз які выяўляецца ўнутраны стан. Не настолькі «адкрытыя» кампазіцыйныя хады ў «Аляксандру Матросаве» — тут сам рух «заглыблены». І тут рух як кампазіцыйны ход — на ўзроўні нюансаў. Выяўлена як бы «прадчуванне» руху, як бы зараджэнне яго, своеасаблівае дыялектыка пераходу нерухомасці ў рух. І адсюль глыбіня псіхалогіі!..

Бембель любіць жывую форму. Яе трапятанне. Дзеля разумення жыцця руху жывой формы з самага пачатку творчага шляху спасцігае рускую класічную скульптуру. З самых маладых гадоў не прымае ўсялякага роду павярхоўнай стылізацыі. Глыбока перакананы, што не існуе нейкай «гатовай формы», прыдатнай на ўсе выпадкі. І кожны раз у яго спачатку пачынаецца барацьба за «вынаходства формы з пэўнага канкрэтнага зместу». А працэс гэты — няпросты. Між іншым, «серне задумы» Кургана Славы добра помніцца мне ў выглядзе розных невялікіх мадэляў, вылепленых з гліны, яшчэ з самых першых пасляваенных гадоў. Гэтыя мадэлі абмяркоўваліся з Аляксеем Глебавым, Іванам Ахрэмычкам і многімі іншымі калегамі. Вось у якой далёкай далі мінулага карэніца задума, высакародна проста і класічна ясная, прасякнутая традыцыямі народнага светаўспрымання ў самым высакародным сэнсе!..

Ён заўсёды супраць ілжыва-класічных трактовак формы. Заўсёды ікнецца вылучыць прыгажосць з самой праявы

жыцця, а не «навязаць» яе звонку гэтай самай праяве.

Разуменне жыцця і праўды формы, здольнай выяўляць змест, характарызуюць словы Бембеля, нека мімаходзь кінутыя пры роздуме над глебаўскімі кампазіцыямі з коньмі:

— У Глебава — кавалерыя, а ў мастака эпохі Адраджэння конь — гэта п'едэстал!..

Яго любімая думка: «Мастацтва не можа стаяць на месцы, яно ў пастаянным руху! Мастак абавязаны рухацца наперад». І ён жыве і працуе ў поўнай адпаведнасці з гэтым прынцыпам.

«Каардынаты душы» мастака адлюстраваны ў тэматычным дыяпазоне яго творчасці: Бембелем створаны вобразы Уладзіміра Ільіча Леніна і Карла Лібкнехта, Аляксандра Матросова і Дзмітрыя Мендзялеева, Адама Міцкевіча і Мікалая Гастэлы, Аляксандра Мяснікова і многія іншыя. У творчасці скульптара ажываюць падзеі і характары часоў Парыжскай камуны і Вялікага Кастрычніка, грозных гадоў грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, першых даваенных пяцігодкаў і нашай сучаснасці. Ён працуе ў станковай скульптуры і ў манументальнай, стварае партрэты і шматфігурныя кампазіцыі, рэльефы і помнікі. Умее добра працаваць і адзім, і ў калектыве — з калегамі і вучнямі.

Ніколі не стамляецца паўтараць:

— Сэнс выяўленага — вольна выяўлена ў нашай рабоце... А кампазіцыя — гэта тое самае, што дае адкрытаму табою сэнсу адзіна магчымае для цябе цяпер рашэнне. Чым бліжэй да сэнсу сама форма пластыкі, тым больш удалы твор... Кампазіцыя мусіць быць адточанай. І думка мусіць быць адточанай.

Талент Андрэя Бембеля — глыбока народны, грамадзянскі. Ён заўсёды верны праўдзе жыцця, рэалістычнаму творчаму метадзе. Майстар рашуча пратэстуе супраць уяўлення, згодна якому наватарскі твор можа быць створаны паводле «прыныцы»: «Захацеў — зрабіў традыцыя, захацеў — наватарску...»

— Наватарства прыходзіць да самога майстра незаўважна, як вынік настойлівай паўсядзённай працы на аснове трываллага засваення традыцыі і пошукаў новага перш за ўсё ў самім жыцці!..

Акрамя Керзіна, яго настаўнікамі былі Манізер, Сіманаў, Лішаў, Бах.

Аднойчы Бембель так сфармуляваў сутнасць Манізера:

— Нястомны працаўнік... Ён даражыў кожнаму хвілінаму жыццю дзеля творчай працы. З найбольшай паўнатай аддаваў людзям сваё цудоўнае жыццёсцвярдальнае мастацтва!..

Усё гэта цалкам стасуецца да самога Андрэя Бембеля.

Умеючы «асцярожна падыходзіць да працэсу крысталізацыі творчай індывідуальнасці», Андрэй Бембель умее і радавацца, калі вучні «абганяюць» настаўнікаў!

— Штодзённыя пошукі моладзі ў скульптуры заснаваны на глыбокім аналізе сутнасці праўды жыцця, імкненні пранікнуць у самае запаветнае, глыбіннае. Я сказаў бы нават, што яны шмат у чым абганяюць нас, сваіх настаўнікаў. І гэта радуе. Моладзь наша працуе шмат і плённа, трывала грунтоўна — на глебе ідэянасці, партыйнасці мастацтва.

...Няма такога дня, калі б Андрэй Бембель напружана не працаваў. Кожная яго работа — занатаваная ў бронзе або ў гіпсе, у мармуры або ў граніце — жывы і самастойны пошук праўды аб жыцці. Гэта любоў і нянавісць мастака, яго радасць і боль. Гэта глыбокі дыялог з сучаснікам пра самае запаветнае.

Уладзімір БОЙКА.

У адным з пісем ён мне напісаў так: «А разам жа з Вамі былі зроблены нядрэнныя ролі... Да гэтага часу ўспамінаю папа Васілія. Такіх чудаўных роляў мала! Як Вы думаеце? — Гэта ж было нядрэнна...». Прага добрых роляў — стан, можна сказаць, заўсёды для артыста. І для Уладзіміра Дзядзюшкі ён быў характэрны. Дарэчы, у тэатры, бадай, заўсёды хтосьці камусьці ўнутры калентыву сімпатызуе; хтосьці — наадварот; тыя вылучаюць і прызнаюць адных сваіх калег-акцёраў, другія — іншых... Няма, мабыць, такога артыста або артысткі ў любой трупі, каб у яго (або ў яе) не было хоць бы аднаго саперніка, які «адмаўляе» свайму канкурэнту ў наяўнасці ў яго таленту. А вось у Уладзіміра Іосіфавіча Дзядзюшкі такіх сапернікаў не было. І прычынай гэтага былі не толькі яго непаўторны самабытны талент, але і шчодрая душэўная даброта. Ён яе то выпраменьваў адкрыта, то выяўляў непрыкметна, употай, «цішком», бо быў да таго ж надзвычай тантоўным чалавекам.

Хачу затрымацца на тых яго ролях, пра якія амаль не пішуць нашы даследчыкі і гісторыкі тэатра.

У спектаклі па п'есе Д. Шчаглова «Уцёкі», якім у 1951 годзе я дэбютаваў як рэжысёр на купалаўскай сцэне, У. Дзядзюшка была даручана роля папа Васілія. Роля невялікая: толькі два кароткія эпізоды па ходу п'есы. Але, як кажуць, выпісана была яна аўтарам вельмі дзейсна і каларытна. Васілій — мярзотны тып, які страціў элементарную чалавечую годнасць і чыста знешняю дабрачыннасць свайго духоўнага саны — поп зусім адкрыта і нагла шпіёнчы за ссыльнымі рэвалюцыянерамі ў глухой сібірскай вёсачцы... Вобраз папа Васілія намалеваны аўтарам ярка сатырычнымі фарбамі, пададзены ў амаль гратэскавым плане. Мела, між іншым, гэтая роля і яўна спакушалую для акцёра небяспеку — сыграць яе ў забавляльна-буфанадным ключы (што, дарэчы, і рабіў другі выканаўца ролі) у разліку перш за ўсё на смех у глядзельнай зале. Аднак пасля першай жа акцёрскай чыткі п'есы (усе яе ўдзельнікі вельмі смяяліся тады з «папа-шпіёна») Уладзімір Іосіфавіч сказаў:

— А ведаеце, Васілій жа зусім не смешны — ён страшны! Ён — цынчны нягоднік! Калі папа Васілій ў вочы называюць падонкам, то ён, ніколькі не збянтэжыцца і не пакрыўдзіцца, толькі адкажа: «Дык жа і падонкам жыць хочацца...» Гэта — жаклівы цынзізм!..

Творчая інтуіцыя таленавітага артыста адразу ж вывела яго на правільны накірунак у рабоце. Акцёр ставіў перад сабой нялёгкаю задачу: паказаць сваю унікальнасць тыпажу («Я адзін такі ёсць на ўсю Расію! Надакучыць папом быць — у музей пайду»), стварыць абагульнены вобраз як тыповае ўвасабленне мярзотнасці самадзяржаў...

Неўзабаве Уладзімір Іосіфавіч звярнуўся да мяне з просьбай дазволіць яму тамся падправіць тэкст ролі. Справа ў тым, што ў драматурга ў арыгінале мова папа Васілія насычана падкрэслена народнымі зваротамі і прымаўкамі, якія ў не вельмі ўдалым перакладзе на беларускую мову ў значнай ступені страцілі маляўнічую характэрнасць і сакавітасць. Дык вось, Уладзімір Іосіфавіч і захачеў самастойна падрадаваць гэтыя мясціны, каб палепшыць моўнае гучанне ролі. Улічваючы свой больш чым сціплы на той час моўны вопыт, я параіўся з К. М. Саннікавым (ён быў тады галоўным рэжысёрам тэатра). Канстанцін Мікалаевіч упеўнена сказаў, што Валодзю (так па-сяброўску ласкава звалі Дзядзюшку амаль усе ў калектыве) можна даверыцца і ў гэтай частцы работы, а калі гэта датычыць ролі папа, ён зробіць усё выдатна... Сапраўды, ад рэпетыцый да рэпетыцый роля ператваралася ў жывы жудасны сімвал царскай Расіі,

пераканаўча рэальны і таму — страшны.

Хоць я за гэты вобраз у спектаклі быў абсалютна спакойны, мяне падзілювала нечаканасць. Пачаліся прагонныя, а затым і генеральныя рэпетыцыі, калі веданне тэксту ролі на памяць лічыцца ўжо само сабой зразумелым. І тут раптам выявілася, што Уладзімір Іосіфавіч... блытае тэкст, запінаецца ў ім. Ён быў на сцэне адзіным, каму памочнік рэжысёра падказваў ледзь не кожную фразу, кожнае слова. Я спрабаваў даведацца ў Дзядзюшкі, што ж здарылася, ды ён абязбройваў мяне: усмі-

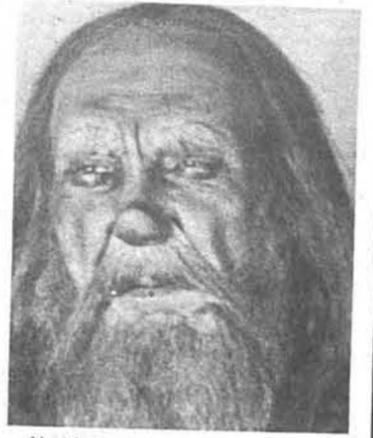
цый, што, праўда, далёка не заўсёды канчалася для яго трыумфам. Дзейні і ўчынкі хітрага свата вымагалі ад выканаўцы ролі самых разнастайных прыёмаў і фарбаў яшчэ і з улікам нацыянальных асаблівасцей персанажа, і Уладзімір Іосіфавіч дэманстраваў на рэпетыцыях сваё камедыйнае майстэрства з такім бляскам, так шчодро і віртуозна, што ў рэпетыцыйную залу пачалі заходзіць і свабодныя акцёры. Смех у час сцэны Дзядзюшкі — Мытылы, асабліва, тых, дзе яго партнёрам быў Хабас (Уладзімір Уладзімірскі), стаў такі, што рэпетыцыя фактычна

Асаблівасць радыёспецыфікі — адсутнасць візуальнага ўспрыняцця — не збыдліва шматгранную і пранікнёную работу Уладзіміра Іосіфавіча над псіхалагічна глыбокім партрэтамі геніяльнага вучоўнага-бунтаўшчыка, рэзкаватага і калючага, задумана-летуценнага і гнеўнага, Мічурынскага апантанасць ідэяй, яго ўпартасць у дасягненні мэты, бязмежная любоў да Радзімы, да багачыняў нашай прыроды, жаданне ашчаслівіць будучыя пакаленні — усё гэтыя духоўныя грані ўнутранай сутнасці Івана Уладзіміравіча Мічурына былі перададзены Дзядзюшкам усхвалявана і праўдзіва. Дарэчы, пра гэта сведчылі шматлікія ўдзельныя пісьмы радыёслухачоў, а сярод іх было і некалькі чалавек, якія асабіста ведалі вядомага вучо-

станоўцы ён не іграў). Гаворка, на жаль, магла ісці толькі пра эпізод, наколькі ўсе асноўныя ролі па сваім узроставым характары павінны былі выконвацца моладдзю. Уладзімір Іосіфавіч адразу ж заспакоіў мяне, сказаўшы, што згодзен нават на зусім дробную ролю, і гэта нават лепш, таму што адчувае ён сябе не надта добра.

Дарэчы, пра «зусім дробныя» ролі. Перад мною пяты нумар часопіса «Малодосць» за 1954 год: на панарамным здымку ўдзельнікі мікрафоннай рэпетыцыі сцэны вяселла з радыёпастаноўкі «Клоп» У. Маякоўскага. Сярод іх і Дзядзюшка. Яго ўдзел у сцэне абмяжоўваўся толькі парай рэплік, але яны былі так трапна, так выразна пададзены артыстам, што ўсе слухачы радыёпрэм'еры аднадушна далі высокую ацэнку сатырычнаму партрэту мяшчанскага мурла, які ўзнік у эфіры дзякуючы майстэрству Уладзіміра Іосіфавіча, бо майстар ёсць майстар, незалежна ад аб'ёму ролі.

І самая апошняя сустрэча з Уладзімірам Іосіфавічам у агульнай нашай рабоце так і не адбылася. Пачатак здымкаў «Сымона-музыка» затрымліваўся... Неўзабаве выдатны акцёр назаўсёды адышоў ад нас...



У фінале сцэнарыя А. Даўжэнкі гаворыцца пра тое, што на помніку Мічурыну павінна быць напісана: «Добраму чалавеку». Гэтыя словы адносяцца і да аднаго з лепшых стваральнікаў яго вобраза — да Уладзіміра Іосіфавіча Дзядзюшкі, артыста сапраўды Народнага.

У маім фотаархіве захаваўся здымак яго ў ролі папа Васілія, які раней ніколі не публікаваўся. Мабыць, кожны, хто бачыў спектакль купалаўцаў 1951 года «Уцёкі» па п'есе Д. Шчаглова, прыгадае артыста і яго непаўторны сакавіты персанаж. Так, як мы прыгадваем Уладзіміра Дзядзюшку і яго Сцяпана Крыніцкага, пачуўшы славуце «Каханенькая-родненькая, дзве дзюркі ў носе...» з «Паўлінкі».

Усевалад КУХТА, рэжысёр.
— Масква.

СУСТРЭЧЫ З ДОБРЫМ ЧАЛАВЕКАМ

хаўся і катэгарычна заяўляў, што на апошняй рэпетыцыі ўсё будзе «нармальна». Але гэтага, на жаль, не адбылося... Мяне ахапіла паніка: наперадзе прэм'ера для глядача, а я, рэжысёр, не ведаю нават прычыну такога невытлумачальнага і ўпартага няведання тэксту вядучым артыстам трупі. Пасля злашчаснай апошняй генеральнай Уладзімір Іосіфавіч адразу ж падышоў да мяне сам і некалькі разоў і даверліва стаў гаварыць, што справа ў дадзеным выпадку не ў дрэннай памяці або ляноце, а ў жаданні па-жыццёваму прымацаваць усё словы да дзеяння, да ўчынкаў Васілія, каб узнікала арганічная неабходнасць вымаўляць менавіта гэтыя словы.

На прэм'еры, як і на ўсіх наступных спектаклях, абодва выходы папа Васілія былі праведзены Дзядзюшкам бездакорна выразна і дакладна.

Тут важна прыгадаць яшчэ і пошук Уладзімірам Іосіфавічам знешняга аблічча свайго персанажа, яго «адзення». Касцюм падбіраўся ім пераборліва: доўгая аблезлая кацавейка з нейкага незразумелага меху на брудным, пагрызеным знізу сабакамі балахоне — былой расы. Нагрудны вялікі крыж на ланцужку выглядаў яўна самаробным — гэта адразу наводзіла на думку, што арыгінал сімвала духоўнай прыналежнасці Васілія быў закладзены ў шынку. Празмерна шырокія валенкі былі «ўпрыгожаны» шматлікімі латкамі: бадзяецца ойча Васілій!..

Грым Уладзімір Іосіфавіч рабіў, як вядома, звычайна не вельмі складаны. Для папа Васілія ён зусім мяняў свой твар: сівая, даўно нямытая і нячсаная рэдкая грыва валасоў, такія ж вусы і бародка, палавіну якой поп страціў у п'яных бойках, распухлая шыязя дуля носа, пад рэдкімі бровамі вузенькія злосна-хітрыя шчылічкі-вочкі прафесійнага фіскала. Акцёр хацеў такім поўным пераўвасабленнем начыста ізаляваць глядача ад сваёй уласнай чалавечай абаяльнасці, ад асабістай даброты, каб не толькі ўнутрана, але і знешне з папа Васілія выпарала і фіксавалася перш за ўсё яго мярзотная сутнасць...

Наступная творчая сустрэча з Уладзімірам Іосіфавічам меркавалася ў дасціпнай сучаснай асцінскай камедыі Ашаха Такаева «Жаніхі», перакладзенай на беларускую мову А. Макаёнкам. Дзядзюшка рэцэпіраваў у ёй вынаходлівага і бесшабашнага свата-прайдоху Мытылу. Гэты штуркар хутка прыстасоўваўся да любой, самай нечаканай сітуа-

ператваралася ў самастойны камедыйны спектакль-імпрывізацыю, а ўсе мы — яе ўдзельнікі — ва ўдзельных глядачоў... На вялікі жаль, планы дыржэцый раптам змяніліся, і «Жаніхі» не паспелі ўбачыць святла рампы.

У першай п'есе А. Макаёнка «На досвітку» (я быў асістэнтам яе пастаноўшчыка К. Саннікава) Дзядзюшка іграў ролю рабочага Фларымона. Канстанцін Мікалаевіч уклаў вельмі многа працы ў гэтую яшчэ драматычную недасканалую, але такую актуальную па тэме п'есу маладога тады драматурга. У прыватнасці, удалае прызначэнне на ролі большасці выканаўцаў ажывіла і расквіццела варожыя лагеры персанажаў і надала кожнаму пэўную індывідуальнасць. У гэтым плане трэба адзначыць і работу Уладзіміра Іосіфавіча, папаша Фларымон якога выглядаў пераканаўчай фігурай і нават крышачку падкрэсленай французскім каларытам. (Трэба сказаць, што амаль ва ўсіх «замежных» ролях Дзядзюшкі, якія мне давялося ўбачыць, ён заставаўся ўсё-такі безумоўным славянцам, нават у лепшай з яго роляў такога плана — Дон Джэрома з «Дуэны»). Вельмі моцна, з вялікім уздымам праводзіў Уладзімір Іосіфавіч фінальную сцэну ў «На досвітку» — вызваленне папулярнага дзеяча кампарты Леду. — дзе словы Фларымона: «Народ не арыштуеш!» — выклікалі дружны водгук глядзельнай залы ў 1952 годзе, калі так напружана барацьбіты за мір змагаліся супраць падпальшчыкаў вайны.

Асабліва хочацца адзначыць адну вялікую, вельмі складаную і сур'ёзную работу Уладзіміра Дзядзюшкі (час захаваў і данёс яе да сённяшняга дня) — стварэнне вобраза вялікага пераўтваральніка прыроды Мічурына ў аднайменнай пастаноўцы Беларускага радыё. Яшчэ да напісання радыёп'есы, якая рыхтавалася паводле кінааповесці А. Даўжэнкі «Жыццё ў росквіце», я звярнуўся да Уладзіміра Іосіфавіча з прапановай, каб ён выконваў галоўную ролю. (Другога акцёра ў гэтым вобразе я не бачыў і пры выпадку адмовы Дзядзюшкі працаваць над сцэнарыем не стаў бы). Уладзімір Іосіфавіч адразу і з вялікай цікавасцю прыняў прапанову, але тут жа, з прычыны ўсёй той жа характэрнай яму надзвычайнай сціпласці, выказаў сумненне: ці зможа адолець такую ролю, наколькі, маўляў, з характарам такога маштава сустрапаецца ўпершыню... Яго перасцярогі, натуральна, аказаліся дарэжнымі: засваенне выдатнага даўжэнскага матэрыялу — глыбокага і паэтычнага — ішло хутка ў настрой творчага захвалення. Наогул з Уладзімірам Іосіфавічам заўсёды, калі я з ім ні быў знаёмы, ва ўсіх выпадках па рэжысёрскаму працавалася лёгка, некалькі непрыкметна, і ў выніку атрымлівалася якраз менавіта тое, што трэба.

Вельмі ўражвала заключная сцэна радыёспектакля — сяброўская задуманая сустрэча Мічурына з Міхаілам Іванавічам Калініным (яго вобраз быў вельмі чалавечна створаны П. С. Малчанавым). Да глыбіні душы краналі словы Мічурына — Дзядзюшкі, калі, успамінаючы пра Леніна, ён ціха, у роздуме гаворыў: «Перад яго велічнасцю схіляюцца не толькі людзі, але і прырода...».

У гутарцы з Уладзімірам Іосіфавічам узнікла мара пра магчымасць пастаноўкі п'есы А. Даўжэнкі на купалаўскай сцэне (між іншым, і знешне Дзядзюшка вельмі мог быць падобным да Мічурына). Упэўнены — і гэту думку падзялялі многія, — што вобраз Мічурына заняў бы адно з першых месцаў у сцэнічнай галерэі работ выдатнага акцёра, але... У І. Я. Судакова, па тым часе мастацкага кіраўніка тэатра імя Янкі Купалы, творчача прапанова пра «Жыццё ў росквіце» не выклікала ніякага ўражання. Уладзімір Іосіфавіч быў глыбока засмучаны.

Пакінуўшы Мінск, я працягваў падтрымліваць сувязь з дарагімі мне там людзьмі. Адказваючы на маё пісьмо з віншаваннем з нагоды прысваення Уладзіміру Іосіфавічу ганаровага звання народнага артыста Саюза ССР, ён пісаў: «Чамусьці ўпэўнены, што з Вамі яшчэ сустрэнемся...» Сапраўды, такая сустрэча хутка павінна была адбыцца: мяне запрасілі на пастаноўку кінаварыянта тэлевізійнага спектакля «Сымон-музыка» паводле Якуба Коласа, які я ажыццявіў на Беларускай тэлебачанні ў мінулыя гады. Ролі цяпер размяркоўваліся зноў, і я вельмі хацеў, каб абавязкова быў заняты і Уладзімір Іосіфавіч (у старой па-

Мендэль Моўшавіч МОДЭЛЬ

Пасля цяжкай працяглай хваробы на 77-м годзе жыцця памёр член КПСС з 1925 года, персанальны пенсіянер рэспубліканскага значэння, член Саюза пісьменнікаў СССР Мендэль Моўшавіч Модэль.

М. М. Модэль нарадзіўся ў 1904 годзе ў в. Камень Лепельскага раёна Віцебскай вобласці ў сям'і служачага. Сваю працоўную дзейнасць пачаў з 16 гадоў. З 1929 па 1932 год займаў шэраг пасадаў на камсамольскай і партыйнай рабоце, затым быў навуковым супрацоўнікам Інстытута літаратуры і мастацтва АН БССР, намеснікам галоўнага рэдактара газеты «Літаратура і мастацтва», літкансультантам і адназначным сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, працаваў у Саюзе пісьменнікаў Узбекістана, у часопісе «Польмя». Сваю літаратурную дзейнасць пачаў у 1926 годзе. Актыўна выступаў у друку

з рэцэнзіямі, артыкуламі і нарысамі па развіцці беларускага тэатральнага мастацтва. М. М. Модэль — аўтар кнігі і брашур «Тэатр і драматургія», «Ларыса Пампееўна Александровіч», «Народныя артысты БССР».

Працоўная дзейнасць М. М. Модэля адзначана медалямі. Светлая памяць пра Мендэля Моўшавіча Модэля надоўга захаваецца ў нашых сэрцах.

ГРУПА ТАВАРЫШАУ.

Саюз пісьменнікаў глыбока смутку з прычыны смерці пісьменніка МОДЭЛЯ Мендэля Моўшавіча і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

«ШЧЫРАЕ БРАТНЯЕ ДЗЯКУЙ»

Імя Антона Антоновича Грыневіча вядома кожнаму, хто даследуе гісторыю беларускай культуры, цікавіцца ёю. Збірнік беларускага музычнага фальклору, укладальнік і выдавец зборнікаў беларускіх народных песень, аўтар арыгінальных музычных твораў на словы Я. Купалы, Я. Коласа, Г. Леўчыка, ён быў самаадданым і вопытным працаўніком беларускай культуры. Член першага беларускага выдавецкага гаварыства «Загляне сонца і ў наша аконца», А. Грыневіч у 1910 годзе заснаваў у Пецярбурзе сваё выдавецтва, дзе выходзілі творы беларускай літаратуры і музыкі, у тым ліку і Я. Купалы.

Аддзел рэдкіх кніг і рукапісаў Фундаментальнай бібліятэкі АН БССР набыў у 1979 годзе вельмі каштоўны і цікавы матэрыял — архіў А. Грыневіча. Гэта асноўная частка яго творчай спадчыны. Зараз архіў апісаны і паступіў у чытальную залу аддзела.

Архіў налічвае каля 1000 запісаў беларускіх народных песень і танцаў, сабраных А. Грыневічам у розных кутках Беларусі. Частка запісаў зроблена А. Зяюляй, Я. Дарашкевічам, Р. Зямкевічам. Некалькі песень запісаны ад Я. Коласа, Г. Леўчыка, Я. Драздовіча, М. Шчановіча, Рак-Міхайлоўскага. Тут захоўваюцца рукапісы «Школьнага спеўніка», складзенага Грыневічам.

У архіве таксама ёсць пісьмы Андрэя Зяюлі, Рамуальда Зямкевіча, Гальяша Леўчыка да Грыневіча.

На многіх фальклорных запісах — рукапісныя паметкі і заўвагі Янкі Купалы, зробленыя каля 1911—1912 гадоў. Гэтыя запісы сведчаць, што паэт выдатна ведаў народную песню, глыбока і тонка разумее яе.

Прыводзім некаторыя з гэтых заўваг. Напрыклад, на запісе песні «Купальская» паэт пазначыў: «Купалле—міф стараславянскі, «паненкі» — слова навіейшага фармацыі...» — і па-

раіў замяніць слова «паненкі» словам «дзеванькі». З рукапісу відаць, што гэта парада складалінікамі была прынята.

Грыневічу быў не зусім зразумелы сэнс песні «Калядная»: Не вей, не вей ды мяцеліца, Калыда, калыда, Ды не замятай сценкі дарожкі

Калыда, калыда, Як к мамцы іду, вяночак ую, Калыда, калыда, А ад мамачкі развіваю, Калыда, калыда, Ды па кветачцы раскідаю, Калыда, калыда.

Побач ёсць паметка Грыневіча: «Што абазначае гэта?» Купала дае тлумачэнне: «Алегорыя і досыць туманная. Мажабна, што ідзе са службы і — на службу, такжа ад мужа і — да мужа. Найпэўней, гэта вобразнае выражэнне пацехі — ідуць к матцы, і нядолі — ідуць ад маткі».

На запісе песні «Было ў бацькі тры сыны...» (Грыневічам адзначана, што словы песні запісаны Я. Купалам) паэт зрабіў заўвагу: «Зраўняўце перапісанае мною, бо сын павінен гаварыць, а не жонка».

Пад тэкстам песні «Заржаў, заржаў сівы кося на стайні...» Купала ўдакладніў: «Р. С. Па трэці дужа старая песня, з часу набегу чужыніччыны».

З гэтых запісаў відаць, што Купала аказваў дапамогу Грыневічу ў падрыхтоўцы сабраных матэрыялаў да друку, быў руплівым іх рэдактарам і камэнтатарам.

Даследчыкі беларускага фальклору, музыказнаўцы знойдуць у архіве шмат карыснага матэрыялу для вывучэння беларускага меласу. Зацікавіць гэты архіў і даследчыкаў беларускай літаратуры.

У адным з лістоў да А. Грыневіча ёсць наступныя словы: «Можна прышлае пакаленне ацэніць працу самотнага труканіка і скажа яму шчырае братняе дзякуй!... Гэты час прыйшоў. Імя Антона Грыневіча займае пачэснае месца ў культуры беларускага народа».

Я. КІСЯЛЕВА,
рэдактар фундаментальнай бібліятэкі імя Я. Коласа АН БССР.

КАЛІ ІДЗЕШ ПАБЛІЗУ будынка цяперашняй Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, міжволі шукаеш мемарыяльную дошку, якая нагадвала б, што тут быў будынак, дзе ў 1852 годзе была пастаўлена першая беларуская опера «Сялянка». Вядома, што яе лібрэта напісаў В. І. Дунін-Марцінкевіч, самы буйны на той час прадстаўнік новай беларускай літаратуры. Шкадуеш, што такой дошкі няма. Гістарычнае месца звязана не

было ўжо мясцовай уладай дадзена, але была толькі нейкая заміна з расклейкай афішы, — яе меліся знішчыць...». Што гэта была за афіша? Бадай, то быў найбольш цікавы і непрадзяты сведка, які адказаў бы на многія пытанні. У ёй было напісана наступнае: «З дазволу начальства, у саботу, 9 лютага 1852 г., будзе прадстаўлена пп. аматарамі, у карысць бедных, опера ў дзвюх дзях на польскай і прастанароднай мове, сачынення Вікенція Марцінкевіча з музы-

ўдзельнічала ў наступных паказах «Сялянка», калі опера давалася ў канцэртным выкананні на кватэрах прыватных асоб, але і пра гэта звестак не захаваўся.

Цяпер засталася адказаць на пытанне: дзе ж была пастаўлена «Сялянка»?

А. Паўловіч піша, што спектакль адбыўся ў «тэатры Поляка», а Р. Зямкевіч — «у доме Поляка, дзе быў тэатр». Атрымліваецца, што апошні сцвярджае тое, што і першы. Але справа ў тым, што па ўспамінах сучасніка — пісьменніка У. Сыракомлі («TeKa Wileńska», 1857, № 1, стар. 176), у 50-я гды XIX стагоддзя Поляку належала толькі гасцініца, што знаходзілася на рагу плошчы Высокага рынку і Губернатарскай вуліцы (цяпер на рагу пл. Свабоды і вул. Леніна). Гэтая гасцініца належала Полякам і ў пачатку XX стагоддзя.

Можна звярнуцца і да другога дакумента, які сцвярджае, што ў 1851—56 гг., тэатр належаў не Поляку, а купцу Саламанаву. Перад намі выліска са справы пра знос будынка са справы пра знос будынка са справы ратушы, у якой да 1851 года знаходзіўся гарадскі тэатр (ЦДГАЛ, ф. 1287, воп. 39, справа 1218), дзе гаворыцца наступнае: «...а гарадскі тэатр перавесці ў дом Саламанова, у якім маецца зробленая раней сцена з іншымі прыладамі, для якой патрэбы азначаны дом наняты на 6 год...»

У гасцініцы ж Поляка была невялікая зала, якая, па словах дэкабрыста М. Мураўёва, выкарыстоўвалася толькі для баяў і не мела сцэны.

Магчыма, што ва ўспамінах зроблена памылка, падзеі розных часоў напластаваліся, пераблыталіся гаспадары і г. д. Праз 77 гадоў няцяжка і памыліцца. Да таго ж тэатр Саламанова і гасцініцу Поляка адзяляў толькі адзін дом, сталі яны амаль што побач. Ва ўсякім выпадку, у 1852 годзе «Сялянка» магла быць пастаўлена толькі ў адным будынку — у гарадскім тэатры, які меў багаты гардэроб і набор тыповых дэкарацый.

Цяпер адносна прафесійнай трупы В. І. Дуніна-Марцінкевіча. Мабыць, справядліва гаварыць аб прафесійнай драматургіі і аматарскай тэатральной дзейнасці В. І. Дуніна-Марцінкевіча. Перадварэння аматарскага гуртка ў прафесійны тэатр не адбылося, а для гэтага былі ўсе падставы. Паказы «Сялянка» былі ў Мінску ў 1853 і 1855 гадах, яны ішлі на кватэрах прыватных асоб. Гэта опера ставілася таксама ў Бабруйску, Слуцку і Глуску. Жорсткі рэпрэсіі царскай улады пасля падаўлення паўстання 1863—64 гг. перакрэслілі ўсе надзеі на ўзнікненне нацыянальнай сцэны. Гісторыі было дадзена распарадзіцца так, што стварэнне прафесійнага тэатра лягло на плечы другога выдатнага сына беларускага народа — Ігната Цярціцкевіча Буйніцкага. Створаны ім у 1907—13 гг. тэатр атрымаў назву «Першай беларускай трупы». А тое, што «Сялянка» была пастаўлена аматарскім калектывам, ні ў якім разе не прыніжае таго вялікага значэння, якое мела гэтая пастаўка для станаўлення нацыянальнай сцэны.

Хочацца верыць, што на правым крыле будынка Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі з'явіцца мемарыяльная дошка з надпісам: «На гэтым месцы, у будынку гарадскога тэатра, 9.2.1852 г. была ўпершыню пастаўлена першая беларуская опера «Сялянка», створаная беларускім паэтам і драматургам, выдатным тэатральным дзеячам і акцёрам-аматарам В. І. Дуніным-Марцінкевічам».

Г. БАРЫШАУ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

ДЗЕ БЫЛА ПАСТАЎЛЕНА «СЯЛЯНКА»?

толькі з імем В. І. Дуніна-Марцінкевіча, а і з выдатнай падзеяй у развіцці нашай культуры. Упершыню ж на гэтым месцы перад разначынным глядачом з'явіліся героі з народа і загаварылі на беларускай мове, заспявалі свае песні, затанцавалі свае танцы. Менавіта з гэтай падзеяй наша мастацтвазнаўства звязвае нараджэнне новай прафесійнай драматургіі не толькі ў яе драматычнай, а і ў музычнай сутнасці.

Аднак наокуп самой гэтай падзеі ў навуковай, а часам і ў папулярнай літаратуры застаецца многа прыблізных меркаванняў і спрэчных сцвярджэнняў. Можна заўважыць, як выказаная адным аўтарам здагадка ў наступных працах становіцца ўжо ісцінай. Нашы даследчыкі, аднадушна прызнаючы прафесіяналізм драматургіі В. Дуніна-Марцінкевіча, разыходзяцца ў характарыстыцы яго тэатральной дзейнасці: для адных яна чыста аматарская з'ява; для другіх — пачатак прафесійнага рэпертуарнага тэатра, які ўяўляецца на аналогіі з тэатрамі камернага тыпу; для трэціх жа «Тэатр Дуніна-Марцінкевіча» — гэта шырокае паняцце, у якое ўключаецца ўсё, што звязана з імем драматурга і сцэнічнай гісторыяй яго твораў аж да нашых дзён.

Што ж мы дакладна ведаем пра «Сялянку»? І многа, і мала. У 1846 годзе ў Вільні з вялікімі цяжкасцямі было надрукавана лібрэта. Толькі праз шэсць гадоў пасля гэтага лірыка-камічная опера «Сялянка» ўбачыла святло рампы ў Мінску.

Дайшлі да нас успаміны «адміністрацара» аматарскіх пастановак таго часу Якава Васільева, якія апрацаваў і надрукаваў беларускі паэт Альберт Паўловіч («Сялянка» В. Дуніна-Марцінкевіча на менскай сцэне», «Польмя», 1929, №№ 8—9). Наколькі ў дэталі дакументальна дакладныя такія успаміны — цяжка меркаваць, бо з моманту пастаўкі да публікацыі прайшло 77 гадоў. Гэтыя успаміны пакуль што адзіная крыніца, калі не лічыць асобных звестак з дарэвалюцыйнай перыёдыкі і шэрагу фактаў, якія прыводзяцца ў лістах і мемуарах іншых сучаснікаў. І на яе мы спасылаемся часцей за ўсё.

Што ж нам вядома са сцэнічнай гісторыі «Сялянка»? Перш за ўсё гэта гісторыя афішы спектакля, якая, па словах Я. Васільева, «...была першай і апошняй абвесткай аб ужыванні на сцэне беларускай мовы: у той жа дзень быў выдадзены слоўны загад (а пасля і пісьмовы) аб забароне спектакляў на «простанародным языке». Усё ж такі ў той дзень, 9 лютага 1852 г., спектакль адбыўся, бо дазвалена на той дзень

кай Манюшкі, Кжыжаноўскага і іншых пад загалоўкам: «Сялянка».

Першае, на што дае адказ афіша, — гэта тое, кім была пастаўлена опера: аматарамі, якіх, дарэчы, у той час у Мінску было дастаткова. У асноўным выступалі дзве групы — польская і руская, адлюстроўваючы ў сваёй практыцы дваістасць тэатральной культуры Мінска ў сярэдзіне XIX стагоддзя. Аматырскі характар той пастаноўкі пацвярджаецца і водгукам сучасніка — нейкага Ц. Л., які ў артыкуле («Dziennik Warszawski», 1852, № 71) пісаў, што калі б «Сялянка» была пастаўлена «...на вялікай сцэне, то гэта б прынесла б бясспрэчную карысць як тэатру, так і аўтару».

Цяпер некалькі слоў пра «труп» В. І. Дуніна-Марцінкевіча. Пра пастаянных удзельнікаў у «труп», як і пра самую «труп», трэба гаварыць вельмі асцярожна. Просты прыклад: паміж пастаноўкаю на польскай мове «Рэкруцкага набору» В. Дуніна-Марцінкевіча (пераказ сюжэта ў 1841 годзе далі «Минские губернские ведомости», № 41) і пастаноўкай «Сялянка» прайшло 11 гадоў. Выявілася, што толькі два выканаўцы з першага спектакля былі сярод удзельнікаў оперы: Дунін-Марцінкевіч і Кжыжаноўскі, арганізатары і аўтары пастановак. Сярод выканаўцаў «Сялянка» А. Паўловіч называе Авар'яна Васільева і Ляўданскага, а Р. Зямкевіч дадае прозвішчы Лапота, Кабылінскага і Прушынскага.

Сам В. І. Дунін-Марцінкевіч не толькі іграў, але і рэжысраваў — так лічаць даследчыкі, аднак жа звестак пра апошняе няма. Есць іншыя гадзі актыўна дапамагалі аматарам акцёры гарадскога тэатра, пад кіраўніцтвам якіх «...ігралі аматары з памешчыкаў і чыноўнікаў»: А. Смадскі пісаў, што так было дадзена пра губернатара А. М. Шклярэвічы і ў час Крымскай кампаніі.

А. Паўловіч прыводзіць агульную лічбу выканаўцаў — 20 чалавек, сярод якіх, як ён сцвярджае, былі дзеці пісьменніка — Міраслаў, Каміла і Мальвіна. Двое першых ішчч ў 1850 годзе выступалі з фартэпіяннымі канцэртамі і мелі даволі хвалебную прэсу, але аб іх вакальных і драматычных здольнасцях звестак не захавалася. Наколькі прыкметнымі былі выступленні Камілы і Мальвіны, цяжка гаварыць, бо калі яны і «ігралі» сялянак, то толькі ў хоры, бо ў 1852 годзе былі вельмі юныя — Каміле споўнілася 15 год, а Мальвіна была маладзейшай за сястру і брата. Зразумела, што размовы пра ўдзел Камілы ў 1841 годзе ў «Рэкруцкім набору» наогул не сур'ёзныя. Магчыма, яна

ВЯРЫГАЎСКІЯ МЯСЦІНЫ ВІЦЕБСКА

З Віцебскам звязана адна са старонак жыцця і творчасці вядомага беларускага пісьменніка сярэдзіны XIX ст. Арцёма Вярыга-Дарэўскага (1816—1884). Тут ён жыў некалькі гадоў. Нават калі пераехаў у фальварак Станкі, што поблізу Віцебска, часцічком прыяднаў у горад да Дзвіне да сваякоў, знаёмых і сяброў.

«Вярыгаўскія» адрасы ў Віцебску прыводзяцца ў зборніку «Пачынальнікі» (складальнік Г. Кісялёў, Мінск, 1977). Некаторыя з іх называюць сам Вярыга, калі адназваў на пытанні следчай камісіі (пісьменнік быў удзельнікам паўстання 1863 года): «У горадзе Віцебску... бываю часта, спыняюся па заезных дамах на розных вуліцах, а часцей на Зямнавай у дамах Меера Барэнблята, Чартна і Кушнера... У мінулым і пазамінулым годзе... жыў у Віцебску пастаянна ў доме Якавіцкай на Зямнавай вуліцы спачатку, а потым пры шашы проці Казёнай палаты ў доме Шапіры».

Да ўказаных адрасоў трэба дадаць яшчэ тры: дом Бабіча на Афіцэрскай вуліцы, дзе жыў сябра пісьменніка Л. Сулістроўскі, у якога часта бываў А. Вярыга; будынак телефоннай станцыі, начальнікам якой быў добры знаёмы пісьменніка Абрампольскі; і будынак Дваранскага сходу.

З гасцініцы, якая прыгадвае А. Вярыга, пэўна можна сцэнаваць толькі пра Кушнераўскую. Яна ўпамінаецца ў «Памятной

кніжкі Витебской губернии» за 1900 год. Пазней гэтая гасцініца, напэўна, была перайменавана ў «Брыстоль» (прыкладна ў гэтым месцы цяпер знаходзіцца ўнівермаг).

Дом Элеаноры Якавіцкай, апекуном якой быў Арцём Вярыга, таксама знаходзіўся на Зямнавай вуліцы. Найбольш верагоднае месца яго знаходжання — пачатак вуліцы (ад моста праз Дзвіну).

Ва ўсякім разе, адзін «вярыгаўскі» будынак у Віцебску захавалася да нашых дзён. Гэта была тэлефонная станцыя, дзе служыў друг пісьменніка Абрампольскі і дзе часта бываў сам Вярыга. Ён знаходзіўся на рагу вуліц Смаленскай і Дварцовай (цяпер Леніна і Савецкая). Праўда, пасля вайны гэты будынак перабудоўваўся, быў узведзены трэці паверх. Але адна з паштовак данесла да нас від гэтага будынка, якім яго бачыў пісьменнік.

Афіцэрская вуліца (Цяпер Суворава), дзе жыў друг пісьменніка Л. Сулістроўскі, захавалася да нашых дзён. Большая і найбольш старая частка яе знаходзіцца зараз у запаведнай зоне. Аднак цяжка вызначыць месца будынка.

У гады Вялікай Айчыннай вайны быў разбураны будынак, дзе ў часы Вярыгі знаходзіўся Дваранскі сход. Зараз на гэтым месцы стаіць тэатр імя Януба Коласа.

А. ПАДЛІПСКІ,
Віцебск.

ДУМКІ ЎГОЛАС

Часам, каб злавіць адзін міг удачы, не хапае ўсяго жыцця.

Ці трэба вылузвацца са скуры, каб надзець дублёнку?

У кожнага сваё: у аднаго — на сем пядзей розуму, у іншага — сем пятніц на адным тыдні.

Б. КАВАЛЕРЧЫК.

Валянцін ЛУКША

ЗЕМЛЯЧОК

Улетку горад быццам пенла.
Як патэльна-жар праспект.
Клім-зямляча на праспекце:
— Ну, здароў жывеш!
— Прывет!
— Вершы пішаш, любы братна?
Прывяці мне, дарагі...
А пануль
Пазыч дзесятку
На які дзянён-другі...
Вось дыплом абараняю.
Зажыву ўдвая лягчэй.
Дзякуй, друг, што спагадаеш.
Друга стрэў —
Бяда з плячэй!

Зажыву ўдвая лягчэй.
Дзякуй, друг,
Што спагадаеш.
Друга стрэў —
Бяда з плячэй!
Тры гады прайшло.
Чанаю...
А зямляк мой не ідзе.
Доўга думаю-гадаю:
Мо хвароба?
Мо ў бядзе?
Адшунаў я ллянку-хатню.
Асабняк —
Ну далібог!
— Як жывеш?
Як можаш, братна?..

Тры гады прайшло.
Чанаю.
Сумны мой зямляк ідзе.
Доўга думаю-гадаю:
Мо хвароба?
Мо ў бядзе?
— Выручыць ты мог бы,
братна?
— Што такое, дарагі?
— Мне пазыч яшчэ дзесятку
На які дзянён-другі,
Дача ёсць, матор купляю.

Выйшаў князем на парог.
— Гэта ты?.. Прабач...
Накладка...
— Так!.. Ды не хавай вачэй.
Не прыйшоў я па дзесяткі —
Не дрыжы, не чырваней.
Не таўчыся недарэчна.
Фельетон я напісаў,
Трапіў ты ў палон да рэчаў,
Чалавекам, Клім,
Не стаў!

ДЗІВА

Ля возера сядзеў Лявон:
Рыбачыць любіць, небарака.
Пад вечар ненарокам ён
Падсек не рыбіну, а рака.

Лявон ускрыннуў:
— Далібог,
Такога і не ўявіш дзіва:
Адуль жа рак дазнацца мог,
Што я купіў біклагу піва?!.
А. МАХНАЧ.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...



Малюнкi М. ШЫШЛОВА.

Уладзімір ЯКУТАЎ

УРОК КАЛЕКТЫВІЗМУ

— А вось і мы, Машачка! — Як заўсёды, у множным ліку паведамліў аб сваім вяртанні з работы Пётр Іванавіч, інжынер-канструктар НДІ.
— Нешта вы, Пяціцончык, сёння затрымаліся, — адказала Маша тым жа жартаўлівым тонам і чмокнула мужа ў шчаку, чанаючы пацалунак у адназ. І ён адразу ж паследаваў.
— Вінаваты Вадзька-балбатун. Прыдумаў нейкую ўрачыстую падзею ў яго асабістым жыцці і запрасіў увесць сентар у кафэ...
Маша пайшла на кухню гатаваць вячэру.
— Пяціцончык! — данёсся з кухні пшчотны голас. — А што калі мы наведаем сёння Зою Іванавічу? Вельмі ўжо яна прасіла...
— Машачка, гэта немагчыма, — тонам, які не церпіць прычання, адказаў Пётр Іванавіч. — Сёння пасля праграмы «Час» — бай-бай, Таму што заўтра рана уставаць — з «продкамі» едем па грыбы.
— Ну, як ведаеш, — адказала Маша. — Па грыбы, дык па грыбы. Прашу да стала.
Аднан вячэру далялося адналасці. Пачуўся званок. Маша адчыніла дзверы.
— Спадзяюся, я не памыліўся. Пётр Іванавіч тут жыве?
— Так-так, — адказала Маша. — А вы праходзьце, налі ласка.
Увайшоў мужчына і, не хаваючы захаплення, сказаў:
— Вось вы лаяла, Машачка! А гэта мая жонка, Зіна. Знаёмцеся.
— Андрэй Пятровіч, — сарамліва прадставіў гасця Пётр Іванавіч. — Наш загадчык сентара, — дадаў ён.
Маша бегала, нанрывала стол, а Пётр Іванавіч адбыў у

«камандзіроўку» — у гаспадарым. Хутна ён вярнуўся. Следам за ім увайшла тэхнік-канструктар Ала Мікітаўна з мумкам.
Калі пачалі вячэраць, як снег на галаву, зваліліся саслужыўцы Пятра Іванавіча — Генадзь Міхайлавіч і Павел Уладзіміравіч з жонкамі...
Маша позіркам паказала Пятру Іванавічу на дзверы. Той усё зразумеў. Гаспадарчую сумку ў руці — і зноў у «камандзіроўку». Гасці, па просьбе Машы, раскладалі стол, павялічваючы колькасць пасадачных месцаў.
Далёна за поўнач з баналам падніўся Андрэй Пятровіч.
— Дарагія гасці! — сказаў ён. — Ці не надалі вам гаспадары? Маўчыце? Прапаную выпіць «на пасашок» і — па дамах.
Вясёлая кампанія ад душы падзякавала гасцінным гаспадарам і пакінула іх кватэру.
— Дзякуй, Пяціцончык! — сказала Маша і пацалавала мужа.
— За што?
— За цудоўны падарунак. Другі год жывём, а я не ведала, якія цудоўныя людзі — твае саслужыўцы.
— Застаўся зноў без запасні, — перабіў жонку Пётр Іванавіч. — Пяцідзсят рублікаў як карова лзыком злізала. Вось табе падаруначок...
— Пра што ты, Пяціцончык? Пра якую запаску?
— Пра самую звычайную. Пра балон да «Жыгулёў». Прыйдзецца адрэдыты «пагасіць» — пойдзе на пражытчы мінімум. А мне рана уставай і клеі камеру. Без запаскі да чорта на кулічкі па грыбы не паедзеш.
— Вось што дарагі! — з нечуваным раней металам у голасе сказала Маша. — Па грыбы паедуць самі, як ты кажаш,

продкі. А мы з тваімі сібрамі едем на Капчагай.
...На безраце рукатворнага мора канструктарская кампанія Андрэя Пятровіча ўладноўвала на адпачынак, устанавіла палаткі, нацягвала тэнты. Сам Андрэй Пятровіч з Вадзькам-балбатунам — маладым, таленавітым інжынерам-канструктарам, заняўся самаварам.
— А усё ж дарэмна ты, Вадзік, называеш Пятра Іванавіча «карасём-індывідуалістам!» — такі ён. А яго Машачка! М... здаецца, што яна без калентыву, як рыба без вады, мінуту не пражыве. Паглядзі, якая яна вясёлая, жыццяродная. Учора вечарам, калі мы ўсім сентарам прыйшлі да іх дадому, яна адчувала сябе на сёмым небе. Гаспадыня-працаўніца паспявала зрабіць усё: і на стол падаць, і гасцей заняць. Вось толькі Пётр Іванавіч выглядаў дзіўна. Гасці запрасіў, а нічога не прыгатаваў.
— А хто вам Андрэй Пятровіч, сказаў, што ён запрасіў?
— Зіна. Яна сама з ім размаўляла.
— Ха-ха-ха, — рассмяўся Вадзік. — Нумар удаўся. Гэта я вас усіх ад яго імя запрасіў.
— Ты! — у гневе крыкнуў Андрэй Пятровіч. — Ды ты ведаеш як гэта называецца?
— Супанойцеся, Андрэй Пятровіч, — перапыніў Вадзік свайго загадчыка. — Гэта называецца урокам на тэму «Выхаванне калектывізму». Вы не заўважаеце, што Пётр Іванавіч абрасце мохам, адмяжоўваецца ад калектыву «сямейнай сцяной». Яшчэ год-другі такога жыцця — яму не патрэбен стане калентыў, а ён — калентыў такамса. Ды ці будзе з такім мужам жыць таварыская Машачка? Упэўнены: урок пойдзе яму на карысць...

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК



Малюнкi М. САУЧАНКI.



«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 02554 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела грамадска-палітычнага жыцця — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-19-65, аддзела інфармацыі, пісем і масавай работы — 33-22-04, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, нарэнтарскай — 32-20-64.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСІПЕНКА, Ефрасінія БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕЎ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН, Уладзімір НЯФЁД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юры СЕМЯНЯКА, Юлія ЧУРКО.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.